

Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēde
2012. gada 13. novembrī

Tiesas sēdi vada
Latvijas Republikas Satversmes tiesas priekšsēdētājs
Gunārs Kūtris.

G. Kūtris.

Labdien! Sēdieties, lūdzu!

Sākam tiesas sēdi.

Šodien Latvijas Republikas Satversmes tiesā tiks izskatīta lieta Nr. 2012-03-01 *„Par likuma „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” 11. panta pirmās daļas un 25. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 77. un 78. pantam”.*

Lieta tiks izskatīta šādā tiesas sastāvā: tiesneši

Kaspars Balodis,

Aija Branta,

Kristīne Krūma,

Sanita Osipova,

Uldis Ķinis,

tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris,

tiesas sēžu sekretāre Elīna Kursiša.

Šajā lietā kā **lietas dalībnieki** ir

— trīsdesmit 11. Saeimas deputāti, kurus pārstāv... ir lietas materiālos pilnvaras... zvērināts advokāts **Jānis Kārklīņš**... uzrādiet tiesas sēžu sekretārei... un zvērināta advokāte **Annija Kārklīņa**;

institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu — Latvijas Republikas Saeimu, pārstāv Saeimas Juridiskā biroja vadītājs **Gunārs Kusiņš**.

Tiesā ir iesaistītas personas... pieaicinātās personas un arī vienlaicīgi pārbaudīsim, vai ir ieradušās:

Saeimas Juridiskās komisijas pārstāvis. Kā pārstāvis ir pilnvarots deputāts **Gaidis Bērziņš**... paldies...

Valsts prezidenta Likumdošanas un juridiskais padomnieks **Edgars Pastars**,

Tiesībsarga biroja Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas vadītājas vietniece **Gundega Bruņeniece**,

Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs **Arnis Cimdars**.

Bet Arnis Cimdars ir iesniedzis rakstveidā informāciju, ka šodienas tiesas sēdē pats nevarētu piedalīties.

K.Kamradzis.

Centrālo vēlēšanu komisiju tiesā pārstāvēs priekšsēdētāja vietnieks Kārlis Kamradzis. Saskaņā ar likumu „Par Centrālo vēlēšanu komisiju”, ka Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāja prombūtnes laikā...

G.Kūtris.

Piekrītam, ja? Jā, tiesai nav iebildumu. Lūdzu, uzrādiet dokumentu.

Zvērināta advokāte LL.M. **Inese Nikuļceva**, paldies...

biznesa augstskolas “Turība” Juridiskās fakultātes profesors dr.iur. **Aivars Endziņš**... paldies

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes lektors dr.iur. **Jānis Pleps**.

Pieaicinātās personas ir ieradušās.

Vai lietas dalībniekiem ir kādi lūgumi?

Pieteikuma iesniedzēju pārstāvis. Lūdzu!

J.Kārkliņš.

Lūgums ir saistībā ar sekojošu lietu.

2012. gada 12. septembrī Satversmes tiesa ir nolēmusi kā pieaicināto personu pieaicināt tād Jāni Plepu, tiesību zinātņu doktoru.

Un attiecīgi Satversmes tiesas reglaments nosaka, ka par pieaicinātu personu ar tiesnešu lēmumu var tikt atzīta ikviena persona, kuras viedokļa uzklauššana var sekmēt vispusīgu un objektīvu lietas izskatīšanu.

Nemot vērā, ka pieaicinātā persona Jānis Pleps ir Saeimas Juridiskā biroja darbinieks, jo uz to norāda arī tas, ka pieteikumā ir norādīts, ka šo pieteikumu ir sagatavojis Jānis Pleps, tad, mūsaprāt, Jāņa Plepa viedokļa uzklauššana neveicinātu objektīvu, vispusīgu... Nešauboties, protams, ka Jānis Pleps var būt objektīvs, bet tomēr tas nebūtu īsti saskaņā ar tiesību principiem, kādi pastāv tiesvedībā.

Un lai arī noraidījumā it kā pieteikšana nav regulēta, reglamentā tomēr šāds princips izriet arī faktiski no Satversmes, no tā, ka tiesas izskatīšanai ir jābūt objektīvai. Un, ja mēs skatāmies pēc analogijas, Civilprocesa likuma 123. pants arī nosaka, ka par ekspertu nevar būt lietā persona, kurš pēc dienesta stāvokļa vai citādi ir, vai ir bijis atkarīgs no puses vai cita lietas dalībnieka.

Līdz ar to... ir divi varianti, kā es skatos pēc Civilprocesa likuma... Vai nu pieaicinātā persona sevi atstata, savukārt, ja eksperts sevi nav atstatījis, kā tas ir Civilprocesā, tad dalībnieks ir tiesīgs pieteiks noraidījumu.

Līdz ar to tas lūgums ir tiesai tiešām izvērtēt, vai atbildētāju pārstāvja pieaicināšana kā...

G.Kūtris.

Tajā pašā laikā jūs neiebilstat, ka Saeimas Juridisko komisiju pārstāv arī Saeimas deputāts, kaut gan Saeima šeit ir arī pretējā pusē. Un pēc būtības arī jūs pārstāvat Saeimas koalīcijas vairākuma domas.

J.Kārklīšs.

Tas ir tīri tiesas vērtējumā. Vienkārši Civillietās un Krimināllietās tā nevarētu notikt.

G.Kūtris.

Paldies par pieteikto lūgumu.

Satversmes tiesa, uz vietas apspriežoties, nolēma, ka tomēr lūgumu noraidīt.

Mūs interesē Plepa kunga kā zinātnieka viedoklis konkrētajos jautājumos. Es nedomāju, ka mēs Latvijā varam būt pārāk bagāti ar zinātniekiem, kas konkrētajos jautājumos var paust savu viedokli.

Paldies.

Vai Saeimas pārstāvim būtu kāds lūgums?

G.Kusiņš.

Nē. Paldies.

Attiecībā uz iepriekšējo izskatīto jautājumu es uzskatu, ka tiesa ir tiesīga izlemt pēc saviem ieskatiem. Paldies.

Atsevišķu lūgumu nav.

G.Kūtris.

Laikam parasti lūgumus piesaka lietas dalībnieki, bet mums ir informācija, ka kāda pieaicinātā persona grib izteikt lūgumu.

G.Bērziņš.

Paldies.

Godātā tiesa, būtu lūgums, ja tas ir iespējams un ja ir nepieciešamība uz klausīt mani kā Juridiskās komisijas pārstāvi, varbūt to izdarīt vai nu līdz pulksten 13.00 vai arī citā dienā, ja tiesas sēde tiks turpināta. Diemžēl neparedzētu apstākļu dēļ man plkst. 13.00 ir jādodas projām.

Paldies.

G.Kūtris.

Mēģināsim organizēt tiesas sēdi tā, lai jūs varētu būt plkst. 13.00 prom, bet vienlaicīgi jums būtu jābūt arī uz nākamo lietas pēc būtības izskatīšanas daļu, lai arī tad, kad pie noslēguma varbūt rodas jautājumi Saeimas Juridiskās komisijas pārstāvim, lai jūs varētu atbildēt uz jautājumiem.

Paldies.

Tas nozīmē, ka mēs varam uzsākt lietas izskatīšanu pēc būtības.

Un šajā posmā pirmais ir tiesneša ziņojums, kuru nolasa tiesnese Sanita Osipova.

S.Osipova.

2012. gada 20. janvārī Satversmes tiesā tika ierosināta lieta Nr. 2012-03-01 „Par likuma „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” 11. panta pirmās daļas un 25 panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 77. un 78.pantam”.

Pieteikumu Satversmes tiesā ir iesnieguši trīsdesmit 11. Saeimas deputāti, lūdzot izvērtēt likuma „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” 11. panta pirmās daļas un 25. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 77. un 78. pantam.

2012. gada 20. martā Satversmes tiesā saņemts institūcijas, kas izdevusi apstrīdēto aktu, Saeimas, atbildes raksts, kas pievienots lietai.

Saeima tika aicināta sniegt papildu paskaidrojumus pie atbildes raksta un šie paskaidrojumi tika iesniegti tiesneses noteiktajā termiņā.

Par pieaicinātajām personām lietā atzītas: Valsts prezidents, Tiesībsargs, Centrālā vēlēšanu komisija, Latvijas Zvērinātu notāru padome, Saeimas Juridiskā komisija, juridisko zinātņu doktora grāda kandidāte Inese Nikuļceva, profesors Aivars Endziņš, juridisko zinātņu doktors Jānis Pleps.

Pieaicināto personu rakstveidā sniegtie paskaidrojumi un atbildes uz tiesneses rakstveidā uzdotajiem jautājumiem ir pievienoti lietai.

Lietai pievienoti arī citi tās izskatīšanai nepieciešamie dokumenti un materiāli.

Ar Satversmes tiesas priekšsēdētāja 2012. gada 15. augusta lēmumu lieta nodota izskatīšanai.

Paziņojums par lietas izskatīšanu publicēts 2012. gada 26. septembrī laikrakstā „Latvijas Vēstnesis”.

Lietas dalībniekiem par tiesas sēdi paziņots likumā noteiktajā kārtībā.

G.Kūtris.

Paldies.

Vai tiesnešiem ir jautājumi ziņotājai? Paldies.

Tālāk vārds pieteikuma iesniedzēju pārstāvim par lietas faktisko apstākļu izklāstu, par juridisko pamatojumu. Vienlaicīgi es jūs arī brīdinu, ka likums paredz jūsu uzstāšanās laiku ne ilgāku kā 30 minūtes.

Lūdzu, jums vārds.

J.Kārklis.

Varbūt sākot savu uzstāšanos, es pabeigšu savu iepriekšējo lūgumu, kur varbūt neprecīzi izteicos... ka atbildes rakstu ir sagatavojis Jānis Pleps, tāpēc es lūdzu... nevis pieteikumu...

Tātad faktiski šī lietas būtība, kādēļ šī lieta ir radusies, ir patiesībā, ka Saeimas deputāti un arī liela daļa no sabiedrības vienkārši sajuta valsts apdraudējumu. Tikai tāpēc šī lieta vispār ir nonākusi Satversmes tiesā. Šis nav teorētisks strīds vai kāda indivīda mantisks vai nemantisks strīds, kura dēļ mēs šeit esam. Līdz ar tomans uzskats ir, ka šajā lietā nav uzvarētāju un nav zaudētāju.

Mēs visi esam par vienu lietu, par Latvijas valsti, par saglabāšanu un tāpēc šo tiesu es uzsveru kā īpašu tiesu, kur savu ieguldījumu var dot gan pieteicēji, gan atbildētāji, gan tiesa, lai nostiprinātu Latvijas valsts pamatus, jo pateicoties tieši Latvijas valstij mēs esam spējīgi šodien... un mums ir dota tāda iespēja latviešu valodā savā konstitucionālajā tiesā uzstāties. Tādēļ es šo lietu, arī otru pusi neuztveru kā oponentu, atšķirībā no citām tiesas sēdēm, bet kā vienā laivā sēdošus cilvēkus, kur mums faktiski jānonāk līdz tai būtībai, lai vislabākais rezultāts būtu mums kā tautai.

Tātad Saeima savā atbildes rakstā ir minējusi par to, ka šī tiesvedība ir izbeidzama pamatojot ar to, ka nevar vērtēt savstarpējas Satversmes normas atbilstību vienai vai otrai, proti, 1. pantu pret 77. vai 78. ... proti, 78. pret 77. kā tautas nobalsošanas likuma pantiem, jo tie gramatiski ir ļoti līdzīgi. Tātad mūsu viedoklis ir, ka tomēr var būt situācija, ka Satversmes kāds no pantiem ir pretrunā Satversmes 1. pantam. Jo Satversmes 1. pants ietver vispārējo tiesību principu, pamatnormu, kādēļ šī valsts pastāv.

Un ir pilnīgi loģiski, ka var būt situācija, ka likumdevējs, grozot Satversmi, pieļauj kļūdu Satversmes tekstā un arī pēc būtības, kas ir pretrunā Satversmes 1. pantam. Teiksim, groza Satversmi, paredzot, ka Latvijā tiek ieviesta verdzība. Šajā gadījumā Satversmē šis pants būs. Un lai gan, ka it kā pastāv uzskats, ka Satversme vienmēr ir harmoniska, tomēr ir redzams ar šo piemēru, ka var būt situācija, ka pašā Satversmē likumdevējs ir ietvēris normu, kas ir pretrunā ar no 1. panta izsecināmām tiesību principam nerakstītajām tiesībām... dabiskajām tiesībām, ka nevienu cilvēku nevar paverdzināt.

Un, no šāda konteksta raugoties, tas nevar būt par iemeslu, lai izbeigtu tiesvedību tikai tāpēc, ka pieteicēji uzskata, ka kāds no Satversmes regulējumiem neatbilst 1. pantam, jo šis jautājums ir jāizvērtē tiesai, ir tā, vai arī tā nav.

Jautājums, protams, atkal rodas par Satversmes tiesas likumu. 16. pants mums nosaka, ka Satversmes tiesa izskata lietas par likumu atbilstību Satversmei, nevis Satversmes atbilstību Satversmei.

Nu, mūsaprāt, šis te likuma punkts ir jātulko paplašināti, ka likuma atbilstība Satversmei — tas nozīmē ikviena tiesiskā regulējuma atbilstību vispārējiem tiesību

principiem. Jo Satversme, rakstītā norma, kas ir radusies tādēļ, ka eksistē šie vispārējo tiesību principi... tā ir šo vispārējo tiesību principu pozitīvēšana. Un likumdevējs tātad, Satversmē šos principus ietverot rakstveida formā, var kļūdīties, ietverot principus izkropļotus.

Jo tas, ka Satversmi pieņem divas trešdaļas Saeimas deputātu, nozīmē, ka viņa nevar būt kādos jautājumos pretēja pamatnormai, kas ir sabiedrībā, tātad pirms Satversmes radusies.

Jo faktiski Satversme ir tāds pats likums, kā jebkurš cits, tikai ar konstitucionālo rangu... Un tātad, ja līdz ar to, ja mēs pieļaujam, ka likumdevējs, pieņemot parastos likumus, var kļūdīties, tad arī, protams, ka, pieņemot Satversmi vai Satversmes grozījumus, var kļūdīties... Vai arī... starp citu, pieņemot Satversmi, mans uzskats, ir ka var likumdevējs kļūdīties, jo piemēram, ja mēs skatāmies Latvijas vēsturē, tad, teiksim, pamatnorma ir 1918. gada 18. novembra proklamēšanas akts, pēc tam pēc vairākiem gadiem sekoja Satversme.

Un var būt situācija, ka, pieņemot šo Satversmi, tā ir pretrunā proklamēšanas aktam, paredzot, ka Latvija tomēr ir Krievijas sastāvā autonoma republika.

Tad, lūk, ja šāda te konstrukcija būtu radusies, tad, manuprāt, būtu tiesības tomēr teikt, ka šī Satversme ir pieņemta tajā daļā kļūdaini, jo neatbilst vispārējam tiesību principam.

Tālāk es runāšu, no kurienes tāds princips vispār pastāv un kāpēc.

Mūsu pieteikums balstās uz uzskatu, ka... Tautas nobalsošanas likums, es to saīsinātā versijā citēšu, lai nekavētu laiku... tātad šī likuma 11. panta un 25. panta pirmā daļa... abu pantu pirmās daļas ir pretrunā tātad Satversmes 1. pantam, 77. un 78. tiktāl, ciktāl neparedz tātad ierobežojumus iesniegt likumprojektus, kas neatbilst Satversmei.

Ja mēs skatāmies no šo te normatīvo aktu satura, tad Satversme nosaka to, ka... 78. pants nosaka, ka šim likumprojektam ir jābūt izstrādātam pilnīgi. To mēs varam izlasīt Satversmes, ja es nemaldos... tas bija 78. pants... jā, tātad, ka ne mazāk kā vienai desmitajai daļai vēlētāju ir tiesības iesniegt Valsts prezidentam pilnīgi izstrādātu grozījumu projektu vai likumprojektu... Zem šī vārda „pilnīgi izstrādātu” tagad šī gada laikā mēs esam nonākuši tik tālu, ka .. ka mēs saprotam, ka tas ir normatīvais akts, kas nav pretrunā Satversmes un tautas pašnoteikšanās būtībai.

Tajā pašā laikā šajā Tautas nobalsošanas likumā šie vārdi „pilnīgi izstrādāts” nav ietverti. Tur ir vienkārši jebkurš likumprojekts tātad...

Tātad pirmais mūsu secinājums ir tāds, ka Satversme norāda likumdevējam, ka pilnīgi izstrādāts var būt tikai nodots tālāk ... likumdevējs, šo principu konkretizējot caur likumu, ir paplašinājis. Tātad nav ierobežojis attiecībā uz to, ka likumprojektam ir jābūt pilnīgi izstrādātam... Jāsaka, gan, ka Saeimā pieņemtajā likumā tagad ir ietverts arī šis princips „Tautas nobalsošanas likuma” grozījumos, ka ir jābūt pilnīgi

izstrādātam, bet tas vēl nav izsludināts, līdz ar to mēs nevaram runāt ... ka likums eksistē.

Bet fakts tāds, ka šajā likumā ir paplašināts, nekā Satversmē noteikts, ir antikonstitucionāli. Vēl jo vairāk. Mēs uzskatām, ka ne tikai nedrīkstēja paplašināt, bet likumdevējam bija jākonkretizē likumā, kas tad ir saprotams zem vārda „pilnīgi izstrādāts”. Jo likumdevēja funkcija ir Satversmē nostiprinātos principus konkretizēt caur likumiem. Un tālāk caur visām tiesu... valsts pārvaldes institūcijām, gan tiesu institūcijām stiprināt šos te noteikumus.

Pretējā gadījumā mums pietiktu faktiski ar konstitūciju, kura sastāv no diviem vārdiem: Latvija pastāv. Caur to mēs varētu regulēt visas dzīves jomas. Faktiski jā. Pēc teorijas tā sanāk. Visi ir principos, tauta apzinās šos te principus un darbojas. Bet ne velti ir sarežģīta normatīvo aktu bāze un hierarhija, kur tomēr Konstitūcija uzliek par pienākumu likumdevējam konkretizēt Satversmē atrodamos konstitucionālos principus.

Un par ļoti lielu tādu salīdzinājumu der tas, ka valsts ļoti rūpējas par cilvēku dabiskajām tiesībām. Neskatoties uz to, ka Satversmē ir 8. nodaļa, ir ļoti daudz normatīvo aktu, kas stiprina šo te cilvēku dabisko tiesību aizsardzību.

Savukārt attiecībā uz valsti likumdevējs ir atstājis šo aizsardzību zem diviem vārdiem: „pilnīgi izstrādāts”. Un zem tā mēs būvējam valsts aizsardzības pamatus un zem šāda te... vai tā ir ģenerālklausula, iespējams, ka ir, acīmredzot, jo viņa ir jāpiepilda, bet zem šādas te ģenerālklausulas mēs faktiski mēģinām aizsargāt valsts identitāti, valsts pastāvēšanu.

Un tādējādi likumdevējs nav izpildījis savu uzdevumu, aizsargājot tādā Satversmes 1. pantā ietverto virsprincipu.

Ja mēs raugāties, vai bija pienākums to darīt, tad šeit atkal der salīdzinājums ar dabiskajām tiesībām, kas ir cilvēkam. Tās stāv ārpus likuma un tās ir atzītas neatkarīgi no valsts vēlmes tās atzīt. Un izejot no šī principa valsts tās aizsargā. Jautājums ir, vai pastāv arī tautai dabiskās tiesības, kuras likumdevējam tādējādi ir jāaizsargā un kuras pastāv ārpus likumdevēja uzskatiem vai darbības.

Tad mūsu viedoklis ir, ka šādas tiesības pastāv. Ja pastāv tautas dabiskās tiesības un kuras stāv ārpus likuma, tādā gadījumā tās ir aizsargājamas tāpat kā cilvēku dabiskās tiesības un valsts nevar tās neaizsargāt. No tām nevar atteikties. Un caur šo prizmu, caur tautas dabiskajām tiesībām izriet tas, ka likumdevējs nevar šīs tiesības grozīt, atcelt un tajā skaitā arī tauta kā suverēns.

Par to, ka pastāv tādas tautas dabiskās tiesības, tas nav mans izgudrojums. Jau Garlībs Merķelis savā darbā „Latvieši” 1796. gadā atzina, ka pastāv tautas dabiskās tiesības, tieši latviešiem tiesības uz revolūciju, uz dzimtbūšanas atcelšanu. Tās ir kolektīvās cilvēktiesību kategorijā ietilpstošas, kuras kopīgi rada tauta. Protams, ka ne jau jebkura sabiedrības grupa ir uzskatāma par tautu. Lai rastos tautai šīs dabiskās

tiesības... un pati galvenā dabiskā tiesība tautai ir dabiskās tiesības uz pašnoteikšanos, ir nepieciešami vairāki kritēriji. Ja jau ir sabiedrības grupa, kura vienkārši sevi uzskata par atsevišķu tautu... pati nevar radīt šīs te dabiskās tiesības.

Tās izveidojas vēsturiskā gaitā ar dažādiem starptautiskiem procesiem, un tieši latviešu nācija... vēsturiski izveidojās par tautu, kurai radās pašnoteikšanās tiesības. Ja mēs atzīstam pašnoteikšanās tiesības, kuras pastāv pirms Satversmes, un šīs tiesības ir juridiski novērtējamas, jo tās dod tiesības uz savu valsti, tad Satversme, kas ir pakārtota tautas pašnoteikšanās tiesībām, nevar šīs pašnoteikšanās tiesības grozīt. Jo tās ir tautas dabiskās tiesības. Tāpat kā nevar Satversme grozīt cilvēku dabiskās tiesības.

Ir, protams, arguments, kas saka, ka tauta var pati lemt par sevi, ko tā vēlas. Atkal ir pretarguments no cilvēka dabiskajām tiesībām. Varētu teikt, ka cilvēks pats var vēlēties, ka viņš nevēlas dzīvot un palūgt savam draugam, lai viņš viņu nogalina. Šādu koncepciju neatzīst tiesiska valsts, neskatoties uz to, ka cilvēks ir vēlējies, lai viņam atņem dzīvību. Tas, kurš to izdarījis, būs rīkojies prettiesiski.

Un līdz ar to līdzīgi arī latviešu tauta, ja tā vēlas atteikties no valsts, tad tikai caur atteikšanos no Konstitūcijas. Tad tikai caur to, ka cita valsts iegūst pašnoteikšanās tiesības šajā teritorijā.

Tas arī izriet no principa, ka Satversme nav pirmais dokuments, kas radīja latviešu tautai tiesības uz savu valsti. Tas ir pakārtots dokuments proklamēšanas aktam, gan arī 1918. gada 17. janvāra deklarācijai „Par Latvijas Republikas neatkarību un demokrātiskumu”. Un lūk, 1918. gada 17. janvārī tāpat Latviešu pagaidu nacionālā padome ir noteikusi, ka dibinātās tautas pasludinātām pašnoteikšanās tiesībām atzīst, ka Latvijai ir jābūt neatkarīgai demokrātiskai republikai.

Līdz ar to šis vispārējais tiesību princips pastāvēja pat pirms proklamēšanas. Un, ja Satversmes pamats ir šīs tautas pašnoteikšanās tiesības, tad pamats valsts dibināšanai... tad diezgan loģiski, ka lieta, kas ir pakārtota citai, nevar izgrozīt pamatus, uz kura tā balstās.

Līdz ar to ne likumdevējs, ne tauta nevar grozīt Satversmi, grozīt pamatnormu, kas ir pamatā Satversmei, tas ir tautas proklamēšanas aktu un tautas pašnoteikšanās tiesības.

Tautas pašnoteikšanās tiesības ietver tiesības tāpat uz savu teritoriju, uz nacionālo identitāti un tāpat iekārtu, kādu tā vēlas. Satversme tikai konkretizē šīs tautas pašnoteikšanās tiesības, kuras arī ir minētas starptautiskajā paktā par ekonomiskajām un sociālajām, kultūras tiesībām. Tāpat 25. pants arī min jēdzienu „tautas dabiskās tiesības”.

Ja mēs skatāmies no citu valstu konstitūcijām, tad kā labs piemērs der Lietuvas Republikas Konstitūcija, kuras preambulā ir noteikts, ka Lietuvas tauta iemiesojot

cilvēku un tautas dabiskās tiesības brīvi dzīvot un radīt savā tēvu zemes zemē, neatkarīgā Lietuvas valstī, pasludina šo Konstitūciju. Tādējādi tiesību teorija un prakse atzīst tautas dabiskās tiesības kā pamatizejas punktu tālākai tautas eksistencei un konstitūcija ir tikai juridiski tiesisks ietvars, kas pēc tam šīs tautas pašnoteikšanās tiesības regulē, kādā veidā mēs viņas realizēsim, bet nevis vai mēs viņas realizēsim.

Līdz ar to šīs tautas pašnoteikšanās tiesības, ko Latvijas iedzīvotāji ir izcīnījuši, atdodot savas dzīvības Latvijas brīvības cīņās, nevarētu tikt atceltas ar parakstiem. Svētas lietas ir absolūti nesalīdzināmas. Vienā pusē ir tūkstošiem dzīvības, otrā pusē kaut kādi paraksti, kas izlems, vai tās dzīvības, kas tika atdotas, lai realizētu tautas pašnoteikšanās tiesības, ir nesvarīgas tagad un mēs viņas atceļam.

Līdz ar to, tā kā tika upurētas šīs dabiskās cilvēku tiesības, lai nostiprinātu tautas dabiskās tiesības, tad arī mūdienu tautai nav tiesības atteikties no Latvijas valsts, no latviešu nācijas, no teritorijas nedalāmības principa.

Arī tādā vispāratzītais zinātnieks Dišlers ir norādījis uz šo tautas pašnoteikšanās principu, kas ir jāpieskaita civilizēto tautu atzītiem vispārējiem tiesiskajiem principiem, kas pastāv līdzās pozitīvajām tiesībām un starptautiskajām konvencijām. Tātad no tā izriet tautu pašnoteikšanās principa tiesiskais saturs.

Taču šis process pastāv līdzās Satversmei un Satversme, protams, ka to nevar grozīt.

Banāls piemērs, bet ļoti līdzīgs, kas varētu varbūt likties saprotams tiem, kuri varbūt nav tik daudz iesaistījušies jurisprudencē, ir sabiedrības ar ierobežotu atbildību dalībniekiem. Visi dalībnieki vēlas, lai šajā sabiedrībā ar ierobežotu atbildību varētu izdot akcijas. Varētu teikt, ka visi viņi to vēlas. Kāpēc to aizliegt? Tā ir viņu brīvā griba. Tomēr likums to neļauj. Un kāpēc? Jo ieviešot sabiedrībā ar ierobežotu atbildību akcijas, tā vairs nebūtu sabiedrība ar ierobežotu atbildību. Tā iziet ārpus tiesiskās konstrukcijas, ko valsts ir atļāvusi.

Un līdzīgi ir ar Satversmes grozījumiem, kas ir pretēji tautas pašnoteikšanās tiesībām. Grozot Satversmi pretēji šim vispārējam principam, Satversme iziet ārpus no tā rāmja, kurā var tādā likumdevējs darboties.

Līdz ar to mūsu tas pamatojums par tiesvedības neizbeigšanu tieši balstās uz to, ka Satversme ir pozitīva tiesību norma, tādā rakstītā norma, kura satur principus un tā var būt teorētiski pretēja vispārējiem tiesību principiem.

Par regulējumu neparedzēšanu. Kāpēc regulējumu neparedzēšana ir antikonstitucionāla? Varētu teikt, ka jā... nu, ja neparedzēja, tad var ielasīt normā to. Bet es teiktu, tādā pirmais arguments likumdevējam ir pienākums konkretizēt vispārējos tiesību principus, jo tad viņš varētu vienkārši teikt, ka mums pietiek ar Satversmi.

Bet otrkārt, ir līdzīgs piemērs ar dabiskajām tiesībām. No vienas puses, cilvēku dabiskās tiesības ir neatņemamas. No otras puses, Krimināllikums paredz regulējumu,

ka nepieciešamās aizstāvības gadījumā tev ir tiesības aizskart otras personas dabiskās tiesības. Ja likumdevējs pieņemtu Krimināllikumu bez šāda te regulējuma, tad varētu teikt, ka, neparedzot regulējumu par nepieciešamo aizstāvību, likumdevējs ir rīkojies antikonstitucionāli. Vai arī pieņemis Krimināllikumu, kurā nav paredzēta atbildība par slepkavību. Arī tas būtu pamats teikt, ka regulējuma neesamība ir pretēja vispārējiem principiem, kas pamatojas uz dabiskām tiesībām.

Tāpat arī tautas jautājumā likumdevējam ir pienākums šīs tautas dabiskās tiesības pietiekami skaidri aizsargāt caur saviem likumiem.

Kāpēc likumdevējs regulē, cik kvadrātkilometru lielas tualetes var būt bērnu dārzā un cik taisni vai līki var būt gurķi, bet Latvijas tautas pamatu aizsargā aiz vispārējām frāzēm „pilnīgi izstrādāts” likumprojekts. Zem tā mēs paliekam visu šīs te valsts aizsardzības mehānismu.

Par to, ka regulējuma neparedzēšana var būt antikonstitucionāla... ir lēmusi arī Satversmes tiesa divās lietās. Tas gan tieši nav pateikts tekstā *expressis verbis*, bet no lēmuma daļas tād ir... tā ir 2003 un 2005. gada lieta. Šīs lietas ir pieminētas arī pieaicinātās personas Nikuļcevas atzinumā. Līdz ar to tas nav kaut kas unikāls.

Tāpat arī šajā atzinumā ir minēts Vācijas piemērs, kurā arī ir atzīts, ka var būt situācija, ka Konstitūcija ir iekšēji pretrunīga pret vispārējo tiesību principu, kas ir pamatā Konstitūcijai.

Par to, ka likumdevējam bija pienākums paredzēt, par kādiem jautājumiem nevar tikt nodota tautas nobalsošana, par to liecina apstākļi, ka Centrālā vēlēšanu komisija nodeva šo te jautājumu nobalsošanai, bet neseno gadījumu, ko mēs visi zinām, par, Pilsonības jautājumu nenodeva. Pirmkārt, tas ir pierādījums, ka pati valsts institūcija nesaprot, kā iztulkot šo jēdzienu „pilnīgi izstrādāts” likumprojekts... Protams, doma attīstās un mēs varam tagad to saprast. Bet tas fakts ir tāds, ka pat valsts institūcijas to nezina.

Otrkārt. Valsts prezidents, nododot par šo te valodas jautājumu likumprojektu Saeimai, norādīja savā pavadrakstā, ka tas ir šaubīgs jautājums. Vēl viena valsts institūcija, kura šaubās par to, vai ir aizsargājams, vai nav. Līdz ar to faktiski izveidojies regulējuma vakuums konstitucionāli svarīgā jautājumā.

Kas ir pietiekami nepārprotami ne tikai teorētiski, bet caur šiem te dokumentiem arī praktiski konstatējams.

Es nevēlētos īpaši pieskarties Konstitucionālo tiesību komisijas atzinumam. Tur arī daudz ir minēts, ko var un ko nevar tauta darīt un runāts par šo Satversmes kodolu. Jāsaka, ka par kodolu ir strīdīgs jautājums. Tiesību teorijā jau tagad ir dažādi viedokļi, tāpēc mūsu pozīcija nebalstās, ka ir neaizskarams kodols, bet, ka ir neaizskaramas tautas pašnoteikšanās dabiskās tiesības un tās ietver noteiktus jautājumus, kurus tād nevar tauta grozīt.

Jo gan man kā latvietim, gan maniem bērniem ir tiesības dzīvot latviskā vidē. Tas, ka 51% izdomās, ka man nepienākas latviskā vide un Latvijas zeme, tas neatņems man šīs dabiskās tiesības tomēr pastāvēt uz šīm tiesībām. Līdzīgi kā arī 51% nevar izdomāt, ka viņi atņems manu bērnu dabiskās tiesības — tiesības uz dzīvi. Tāpat attiecībā uz valsts dzīvi, tauta nevar izdomāt, ka mēs no tās atteiksimies. Iespējams, vienīgais gadījums ir *absurdus consensus* vai arī revolūcija, bet nevis juridiskā veidā mēs atkāpsimies no cīņā izecīnītām tiesībām. Vēlos atgādināt, ka valsti nenodibināja ar dokumentiem, bet ar dzīvību atdošanu, ar daudzu tūkstošu jauniešu, bērnu un sieviešu dzīvību atdošanu, lai šīs pašnoteikšanās tiesības eksistētu. Tādēļ mēs nevaram tagad ar parakstiem viņas atcelt.

Līdz ar to tā tēze, kas ir noformulēta mums, ir sekojoša, ka dabiskās tiesības neizriet no tautas pieņemtās tiesiskās konstrukcijas jeb Satversmes, bet gan otrādi — pamatlikums jeb Satversme izriet no tautas dabiskām pašnoteikšanās tiesībām. Tāpēc grozot tiesisko konstrukciju, Konstitūciju, nevar grozīt dabiskās tiesības, kuras ir pamatlikuma pamatā. Jo tās nebalstās valsts likumos. Loģiski. Ja jau mēs uzskatītu, ka tautas pašnoteikšanās tiesības balstās kādos likumos, tad neviena tauta nevarētu pašnoteikties, jo nevar būt likums, iekams nav realizētas pašnoteikšanās tiesības.

Līdz ar to caur Satversmes grozījumiem nav iespējams atcelt, mainīt latviešu tautas dabiskās tiesības, tajā skaitā demokrātisko iekārtu, teritorijas nedalāmību un latviešu valodu kā latviešu nācijas identitātes pamatelementu.

Arī Konstitucionālo tiesību komisija savā atzinumā ir norādījusi, ka papildus jāatzīmē, ka vēsturiski valsts konstitucionāli tiesiskais pamats ir bijis spēkā neatkarīgi no Satversmes darbības kopumā. Tas jau darbojās kopš Latvijas valsts proklamēšanas. Tas bija ietverts pirmajās divās konstitūcijās — 1918. un 1919. gada pagaidu konstitūcijās.

Līdz ar to faktiski, lai grozītu tādus pamatjautājumus, kas izriet no 1. panta, mums būtu jāgroza arī šie te pirmie pamatlikumi, uz ko balstās konstitūcija. Tādējādi ne tikai cilvēkiem ir ierobežota brīva griba, mēs nevaram darīt visu, ko vēlamies tik tāl, cik tas aizskar personu citu tiesības. Tā arī tautai ir šāds pats pienākums. Gan arī globalizācijas ietekmē tautas ir ļoti tuvu nokļuvušas sadarbības ietvaros un mēs nevarētu, pieņemsim, pat ja tauta vēlētos, izdomāt, ka šeit tagad būs verdzība vai noteiktas nacionalitātes iedzīvotāji nav uzskatāmi par tiesību subjektiem. Citas valstis to neatzītu. Un tāpat pats princips, ka tauta ir ierobežota savā suverenitātē, pastāv, par to šaubu nav. Jautājums ir, cik tālu. Tas ir jāvērtē Satversmes tiesai. Mūsu viedoklis ir, ka visu, kas aizskar pašnoteikšanās tiesības arī tauta nevar grozīt, jo tā aizskar iekšējo iedzīvotāju dabiskās tiesības dzīvot savā valstī.

Nu laikam ir trīsdesmit minūtes pagājušas. Es vienīgais vēl pēdējo vienu citātu vēlos nolasīt. Tas ir 1919. gadā teikts citāts. To teicis dzejnieks Jānis Akurāters. Un

tas ir vairāk kā pirms 93 gadiem, bet manuprāt ir aktuāls arī šobrīd un katram latvietim būtu jāpatur prātā. Un, lūk, ko viņš teica:

„Mūsu tauta ir tragiskā stāvoklī sava rakstura dēļ. Šis raksturs ir mīksts, ideālisma pilns un dziļas likumības pilns. Tāda mūsu tauta ir bijusi vienmēr. Jau pasaku un dainu laikā. Un vislabākais piemērs un paraugs ir muļķa brālis, kurš visu dara ar sirdi, taisnību un uzupurēšanos. Mēs esam redzējuši, ka citas tautas, ja to nākotne un eksistence to prasa, nomet vecos likumus un morāli un liek runāt vienīgi varai un tēraudam. Un tās uzvar. Bet mēs savā zemē ciešam ar savu vislielāko mīkstsirdību visu, ko mums uzliek mūsu ienaidnieki. Ienaidnieks smejas par mūsu mīkstsirdību un glēvulību un smīn. Mūsu pretinieki ir laimīgi par mūsu rakstura vājību un priecājas, ka viņi ar varu, viltību un nodevību varēs mūs veikt. Varbūt tikai armija, kura zina, par ko tā cīnās, varētu rīkoties citādi, ja tiktu pie vārda. Tādēļ nost ar Antiņa morāli, jo nav vairs pasaku laiks un mēs gribam iegūt cīņās savas tiesības.”

Faktiski nekas nav mainījies. Tikai pēdējais teikums, ka mēs gribam paturēt cīņā iegūtās tiesības.

Un tāpēc atsevišķu sabiedrisko ekspertu paustie viedokļi, kā es uzskatu, teica Akurāters, Antiņa taisnprātībā, ka ļausim visu vaļu, paskatīsimies, kas iznāks, vai mūsu valsti iznīcinās vai nē, ir nepieļaujama.

Ja mūsu bērnam draud kaut mazākais apdraudējums, mēs vērsamies pret to.

Un arī šeit nevajadzētu atstāt Latvijas tautas likteni juridisko konstrukciju ziņā. Ir absolūti skaidrs, ka latviešu tauta vēlas pastāvēt, to apliecina netieši kaut vai šie referendumu rezultāti par latviešu valodu, ka šis jautājums ir tabu jautājums. Un nav jēgas eksperimentēt un laist šādus jautājumus uz nobalsošanu, jo tie ir absolūti pretēji tautas iekšējai konstrukcijai.

Paldies.

G. Kūtris.

Paldies.

Pirms sākam ar jautājumiem, viena neliela konkretizācija.

Satversmes tiesa nevar vērtēt Satversmes normu atbilstību kādam citam dokumentam vai kādām citām idejām. Mēs nepārvērtējam Satversmes normas. Mēs vērtējam konkrētas divas apstrīdētās normas.

J.Kārkliņš.

Es tikai atbildot... ka pret 1. pantu... tāvad Tautas nobalsošanas likuma 11. panta pirmā daļa un 25. panta pirmā daļa ir pret 1. pantu. To jūs varat vērtēt.

G.Kūtris.

Bet jūs nevērtējat un neapstrīdat... neuzturat... apstrīdēto normu atbilstību 77. un 78. pantam?

J.Kārklīš.

Nē, nē... tā nē... Mēs pret... ka šie te likuma konkretizējumi ir pretrunā likuma 1. pantam. Un 77. un 78. pantam caur to, ka neparedz šo te konkretizāciju, bet paplašina caur to. Bet, ja ir jautājums par to, ka nevar vērtēt Satversmi... pret principu, tas ir bijis tā līdz šim, bet vai to nevajag paskatīties Satversmes tiesai, vai nav mainījies kaut kas. Tas tā...

G.Kūtris.

Satversmes tiesa vispirms atļaus uzdot jautājumus Saeimas pārstāvim.

G.Kusiņš.

Godātā tiesa! Vispirms es vēlētos teikt. Patiešām šajā lietā acīmredzot laika gaitā ir notikuši vairāki notikumi. Es gribētu teikt pieteikuma iesniedzēja pārstāvim, ka šajā lietā patiesībā nav pieteikuma iesniedzēja institūcijas, kas izdevusi aktu, mēs nestāvam pretējās pozīcijās, bet es domāju, ka mūsu visu mērķis ir – gan pieteikuma iesniedzēju mērķis, gan visu mūsu mērķis ir — noskaidrot Satversmes normu patieso būtību un līdz ar to es arī piekristu, ka šeit nav pretim stāvēšanas tādā nozīmē.

Taču attiecībā uz pieteikumu ... tad man būtu vairāki jautājumi. Četri jautājumi bija no pieteikuma un tagad ir nākuši vēl četri jautājumi klāt.

Pirmais jautājums būtu tieši no pieteikuma, lai konkretizētu jūsu pozīciju.

Sakiet, lūdzu, vai jūs varētu precizēt šo pieteikumu. Konkrēti, pieteikuma 3. un arī 5. lappusē ir, ka jūsu pieteikumā apstrīdētās normas neparedz aizliegumu izskatīt vēlētāju iesniegto likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu. Kā jūs domājat šo aizliegumu? Aizliegums izskatīt... Vai tas ir aizliegums, ka viņu pat nevar vērtēt, vai tas ir pilnībā izstrādāts, jeb kā ir domāts... Aizliegums izskatīt. Ar kādu jēgu ir domāti šie vārdi? Tas ir pieteikuma 3. un arī 5. lappusē.

J.Kārklīš.

Nē, tā doma ir tajā, ka izskatīt vēlētāju iesniegtos likumprojektus Saeimā. Respektīvi, šādi likumprojekti līdz Saeimai nedrīkst nonākt. Tā ir tā doma. Ir jāparedz, ka kaut kā likumprojekti, kuri ir pretēji 1. pantā iestrādātajam principam... Un nevar nonākt līdz Saeimai. Ja viņi nonāk līdz Saeimai, nu tad jau tālāk darbojas princips, ka tālāk automātiski tiek uz tautas nobalsošanu.

G.Kusiņš.

Nu jā, bet tad man būtu tāds jautājums: kuras ir tās kompetentās iestādes. Jo jūs sakāt, ka neparedz kompetento iestāžu pienākumi... ka aizliegt. Jūs tagad sakāt, ka Saeima. Bet sakiet, lūdzu, vai tad jūs attiecināt arī šo aizliegumu izskatīt arī uz Centrālo vēlēšanu komisiju? Kā tad viņi varēs pārbaudīt?

J.Kārklīš.

Tur jau tā lieta, ka nav regulējuma. Tāpēc mums tagad ir tā — kurš tad to darīs. Skaidrs, ka jaunajā likumprojektā ir detalizēti saprotams, kā šis likumprojekts var apstāties. Par to arī mēs runājam, ka līdz šim tas nebija noregulēts un tas radīja tieši šīs neskaidrības — cik tālu var un cik tālu nevar nodot.

G.Kusiņš.

Tātad, ja es pareizi saprotu, tad atbilde uz pirmo jautājumu, tad nevis neparedz aizliegumu izskatīt, bet neparedz aizliegumu izvērtēt. Vai tā ir pareizi interpretējami šie vārdi?

J.Kārklīš.

Nu jā, to mēs varētu laicam arī tā... neparedz aizliegumu izvērtējumam.

G.Kusiņš.

Ka viņam nav tiesību izvērtēt, jā. Paldies.

Nākamais. Jūs jau paudāt pozīciju... un tad mans otrais jautājums ir no tā.

Apstrīdētās normas ir faktiski Satversmes teksts. Un tad man būtu jautājums, kas ir tas šķērslis, kas liedz likumu interpretēt atbilstoši Satversmei. It sevišķi, ja tie regulējumi patiesībā sakrīt. Kas ir tas šķērslis, kas jūsuprāt liedz likumu interpretēt atbilstoši Satversmei?

J.Kārklīš.

Tātad pirmkārt, tas, ka nesakrīt identiski, kā jau es teicu, Satversme tomēr pasaka šo te robežu „pilnīgi izstrādāts”, kamēr Tautas nobalsošanas likums to neparedz.

G.Kusiņš.

Jā, bet vai nevar interpretēt atbilstoši.

J.Kārklīš.

Tā ir pirmā doma. Interpretācija... interpretēt, kā jau es teicu, var arī no konstitūcijas, ka Latvija pastāv. Visu var izinterpretēt. Bet mūsu tā pozīcija ir tāda, ka konstitūcija un tauta uzliek par pienākumu šos te principus nevis atstāt gaisā karājamies, lai jebkurš var interpretēt atkarībā no politiskās situācijas Saeimā, bet likumā konkretizēt caur pozitīvām normām. Respektīvi, tas ir, protams, ka to var darīt, bet tātad mūsuprāt par šādiem jautājumiem ir jābūt regulējumam. Līdzīgi, kā tas ir par cilvēktiesībām. Varētu teikt, ka tās izriet no 1. panta. Un mēs 8. nodaļu neliksim, nekādu starptautisko konvenciju neakceptēsim. Ja mēs varam to izsecināt no 1. panta. Bet tomēr šajos svarīgajos jautājumos pastāv princips, ka šie jautājumi ir jākonkretizē un tas ir antikonstitucionāli, ja to likumdevējs nedara. Tāda ir mūsu pozīcija.

G.Kusiņš.

Sakiet, vai tad jūsuprāt tad būtu Valsts prezidenta darbība neiespējama, ja neviens Valsts prezidenta darbības regulējums nav konkretizēts likumā?

J.Kārklīš.

Nē, būtu, bet likumdevējam ir pienākums.

G.Kusiņš.

Mums nav atsevišķa likuma par Valsts prezidenta darbību. Mums ir tikai Satversmē noteiktās Valsts prezidenta tiesības un pienākumi.

J.Kārklīš.

Jā, bet es to pašu varu atkārtot, ka šajos jautājumos, kas skar dabiskās tiesības, ir vispārēja prakse, ka tās tiek konkretizētas precīzi.

G.Kusiņš.

Tad vēl viens jautājums. Jūs jau pieminējāt... bet tikai, lai būtu skaidrība. Tātad kuras ir tās kompetentās iestādes. Es saprotu, ka jūs nosaucāt Saeimu. Kuras tad vēl būtu tās kompetentās iestādes, kurām tad jūsuprāt šīs normas liedz izvērtēt un tad kaut ko atteikt? Kuras ir šīs...?

J.Kārklīš.

Es nesaku, ka liedz izvērtēt. Es saku, kā ir izinterpretēts no jēdziena „pilnīgi izstrādāts”, ka caur to var atteikt. Un tas, man liekas, ir pārāk nekonkrēti, lai kaut kādas robežas nospraustu, bet nu principā vislabāk jau būtu regulējums... nu, tas ir mans personīgais viedoklis, ka mēs nevis iesaistītu valsts pārvaldes iestādes, Centrālo vēlēšanu komisiju, bet Konstitucionālo tiesu, piemēram, kuri varētu būt kā kontrolējošs mehānisms. Līdz ar to tagad ir jautājums, vai to var izinterpretēt, ka Konstitucionālā tiesa šos jautājumus izvērtē? Nevar izinterpretēt. Bet citās valstīs tas tā ir noteikts. Tagad pēc pašreizējās sistēmas tā sanāk: Centrālā vēlēšanu komisija, tālāk Prezidents, manuprāt, arī var izvērtēt. Bet regulējums tātad nav pietiekami precīzs. Nu, to pierāda prakse. Šo jautājumu nodeva referendumam. Nākamo nenodeva. Tātad interpretācija klibo.

G.Kusiņš.

Tātad jūs uzskatāt, ka Prezidents var izvērtēt un Prezidents ir viena no šīm kompetentajām iestādēm, kā jūs nupat teicāt, ja?

J.Kārklīš.

Izvērtēt... jūs kādā ziņā to domājat? Vai nodot Saeimai?

G.Kusiņš.

Vai ir pilnībā izstrādāts un vai atbilst Satversmei.

J.Kārklīš.

Jā.

G.Kusiņš.

Tātad Prezidents ir tiesīgs. Paldies.

Un tad trīs jautājumi no jūsu uzstāšanās.

Vai es pareizi jūs sapratu. Jūs teicāt, ka likumdevējs pieļauj kļūdas. Nu, jāatzīst, ka tā mēdz gadīties. Vai no jūsu teiktā var saprast, ka jūs uzskatāt, ka Satversmes sapulce ir pieļāvusi kļūdu, jo Satversmes 1. pants un Satversmes 78. pants ir pieņemti vienlaicīgi.

J.Kārklīš.

Nē. Es to ilustrēju kā piemēru, ka varētu būt tāda konstrukcija, ka ir pieļauta kļūda Satversmes sapulcē. Bet tā nav noticis. Es saku, ka Saeima, nekonkretizējot šo principu, kas ietverts 78. pantā, ir pieļāvusi kļūdu, atļaujot interpretēt jautājumu tā, ka šie svarīgie tautas pašnoteikšanās jautājumi ir nododami referendumam. Un to pierāda tas, ka notika šis referendums. Es domāju nešaubīgi, ka regulējuma neesamība noveda pie tā, ka referendums notika. Par to ir skaidrs.

G.Kusiņš.

Regulējuma neesamība noveda pie tā, ka referendums... Jūs teicāt, ka... cik es sapratu...

J.Kārklīš.

Pozitīvisma...

G.Kusiņš.

Neesošā... Nobalsošanas likuma divu vārdu neesamība noveda pie tā, ka bija referendums. Bet šie divi vārdi jau bija Satversmē. Kas liedza Nobalsošanas likumu interpretēt atbilstoši 78. pantam?

J.Kārklīš.

Ja likums ir tik neskaidrs, ka viena gada ietvaros ir divi dažādi lēmumi no valsts pārvaldes institūcijām, tas pierāda, ka likums ir nepilnīgs. Un, tā kā tas skar svarīgus konstitucionālos valsts pamatus.... tad tik nepilnīgs likums ir antikonstitucionāls, jo likumdevējs nav parūpējies par to, lai nostiprinātu šos te Latvijas valsts pamatus un neatstātu tikai aiz vārdiem „pilnīgi izstrādāts”.

G.Kusiņš.

Tas varbūt nav jautājums, bet tiesas pieņem ļoti pretrunīgus lēmumus. Vai tas nozīmē, ka visi tie likumi tagad ir nekonkrēti... Pilnas tiesas ar prāvām. (*Runā abi reizē.*) Vai kāda tiesa nav varējusi kaut ko interpretēt... Vai tas, ka kāda institūcija vienreiz pieņem vienu lēmumu, otrreiz pieņem otru lēmumu... Piemēram, Rīgas Dome regulāri vienu gājienu atļauj, otru aizliedz un pēc tam iet uz tiesu. Tad ir likums skaidrs.

J.Kārklīš.

Bet attiecībā uz dabiskajām tiesībām... cilvēku dabiskajām tiesībām nav pretrunīgu tiesu, ka vienā slepkavībā pasaka, ka ir pierādīts, bet nu attaisnosim... Līdz ar to šajā tautas dabisko tiesību jautājumā nav pretrunīga prakse un šajā jautājumā nevar atstāt gaisā karājosies šos jautājumus.

Un tur šīs te tiesas nevērtē konstitucionālos jautājumus, konstitucionālos pamatus valsts. Tāpēc tie ir tādi valsts dzīves līniju nenožīmīgi jautājumi, bet valsts nosargāšana... lai mums nebūtu ar ieročiem viņa kādreiz jāaizstāv, tad viņa ir jāaizstāv juridiski sākumā.

G.Kusiņš.

Paldies.

Nav vairs jautājumu.

G.Kūtris.

Paldies.

Tiesai ir tiesības uzdot jautājumus.

Sakiet, lūdzu, vai jūs uzskatāt, ka ar likumu var noteikt augstāku ierobežojumu nekā ir noteikts Satversmē?

J.Kārklīš.

Augstāku... Nē, nevar.

G.Kūtris.

Jūs, cik es sapratu, gribējāt, lai tajā iztrūkstošajā regulējumā būtu ierakstīts, kura institūcija ko varētu liegt, izvērtējot pilnīgi izstrādāta likumprojekta tekstu.

J.Kārklīš.

Jā, respektīvi, paplašināt šo te jēdzienu „pilnīgi izstrādāts”... respektīvi, tas ir viens... bet kad neizpildās 78. pantā noteiktais priekšnoteikums, kas piešķir tiesības tautai doties uz referendumu. Tātad priekšnoteikums pagaidām ir pilnīgi izstrādāts likumprojekts. Viņš ir jākonkretizē. Kas tad ir „pilnīgi izstrādāts” un kas tad nav. Ne tikai tekstuālā daļa tur ir domāta. Tas ir skaidrs. Tur ir saturiskā un šī saturiskā daļa ir

neregulēta pagaidām. Viņu interpretē, bet mūsu uzskats, ka tik svarīgu jautājumu nevar atstāt interpretācijas ziņā... Tāpēc nevis ierobežo, bet konkretizē likumus.

G.Kūtris.

Jūsuprāt... tād apstrīdētajās normās jeb, pareizāk sakot, citā normā, 22. pantā likumā „Par tautas nobalsošanu” ierakstītā frāze „pilnīgi izstrādāts” projekts ir nepietiekami konkretizēts.

J.Kārklīš.

25. pantā jūs gribējāt...

G.Kūtris.

22. pantā ir lietots šis termins.

J.Kārklīš.

Tā...

G.Kūtris.

Apstrīdētajās normās viņš nav ierakstīts, bet ...

J.Kārklīš.

Es sapratu. Jā, nu tieši caur to, ka netiek konkretizēts.

Mēs viņu varam... faktiski varēja vispār neierakstīt šajā likumā šo jēdzienu „pilnīgi izstrādāts”. Viņš jau tāpat ir saistošs no Satversmes. Bet kas zem tā ir saprotams? Par to rakstīja Dišlers savā laikā un arī mūsdienās par to ir cik eksperti... Un arī Saeimas reakcija konkretizējot tagad likumprojektā, norāda uz to, ka tas bija robs, konstitucionāls robs, kas bija palicis...

G.Kūtris.

Jūs teicāt, ka tas jau izriet pats no sevis. No Satversmes. Tādā konkrētās likumā ietvertās normas pēc būtības būtu jāinterpretē atbilstīgajām valsts institūcijām atbilstoši Satversmes garam.

J.Kārklīš.

Jā, bet likumdevējam, aizsargājot tautas dabiskās tiesības, ir jāparedz rāmji, kādos tomēr šīs te likumdevējas institūcijas nevarētu iziet ārpus..... lai viņas nevarētu nodot jebkādu jautājumu, jo tauta jau nevar ikdienā kontrolēt šīs institūcijas. Tāpēc likumdevējam jau ir jāpasaka, ka par tiem jautājumiem institūcijas darbība būs prettiesiska. Tagad teorētiski, mainoties politiskajai situācijai, šīs institūcijas jebkādu referendumu varēs rīkot, sakot, ka tas atbilst pilnīgi izstrādātam. Kaut arī latviešu nācija būs pretī tam. Tas vienkārši ir ļoti bīstams logs palicis, kuru caur

interpretāciju... atstāt valsts eksistenci uz interpretācijas pamatiem balstītu.... mūsaprāt ir... Tas ir pretēji 1. pantam, kas nosaka šo principu, ka jāpastāv valstij.

G.Kūtris.

Sakiet, lūdzu, Satversmē nosaka, par kādu jautājumu nevarētu notikt referendums?

J.Kārklīš.

Nu jā... es jau gribēju teikt... Es tādos globālos jautājumos skatos. Jā, 73. pants. Protams.

G.Kūtris.

Un jūs uzskatāt, ka valsts atbildīgajām institūcijām interpretējot kādu normu, būtu tiesības paplašināt šo jautājumu loku?

J.Kārklīš.

Nebūtu, jo viņa ir ļoti precīzi definētas. Bet par to jautājumu nav precīzu robežu. Par otru ... teiksim, par valsts konstitucionālajiem pamatiem.

G.Kūtris.

Tad jūsaprāt likumdevējam likumā atklājot pilnīgi izstrādāta likumprojekta kritērijus vajadzētu nosaukt kādus jautājumus, par ko Satversme neliedz referendumu rīkot, bet likumdevējs varētu liegt.

J.Kārklīš.

Nē, otrādi par kādiem jautājumiem nevar nodot balsošanā.

G.Kūtris.

Tātad liegt referendumu?

J.Kārklīš.

Jā. Citās valstīs ir sastopams šāds regulējums, tā kā tas nav nekas unikāls.

G.Kūtris.

Latvijas Satversmē 73. punkts ir.

Sakiet, lūdzu, vai valsts institūcijām, tostarp Centrālajai vēlēšanu komisijai, Valsts prezidentam... vai jau no amata pienākuma jeb funkciju veikšanas pienākuma neizriet pienākums rūpēties par Satversmes ievērošanu? Neskatoties uz to, ka likumdevējs nav konkrēti rakstījis, kas viņam ir jāvērtē?

J.Kārklīš.

Izriet.

G.Kūtris.

Vai tas nozīmē, ka likuma normas interpretācija pēc būtības var būt reizēm pretrunā Satversmei nevis pati norma?

J.Kārklīš.

Protams, ka nevar būt pati norma pretrunā ar principu, princips, kas ir pamatā... Es zinu, ko jūs sakāt. Es piekrītu tam, ka viss ir interpretācijā. Bet tas jautājums, ko mēs uzstādām, ka šādu jautājumu nevar atstāt tikai interpretācijas ziņā. Tas jākonkretizē tāpat, kā citas dabiskās tiesības. Jānostiprina. Jo faktiski tagad atstāts valsts pārvaldes ieskatā... konstitucionāls jautājums. Tas tā kā mūsaprāt ir nepareizi. Jo faktiski teorētiski, jā, jebkuram cilvēkam ir jāciena otru cilvēku dzīvība. Un te mēs varētu teikt... nu savu bērnu uzticiet noziedzniekam, lai viņš aizved viņu uz bērnudārzu. Jūs teiksiet, ka nē. Tādēļ, ka nepietiek tikai ar ideālistisku skatu uz institūcijām, ka viņas vienmēr rīkojas valstiski, ir jāparedz situācijas, kuras var būt dažādas. Un tāpēc ir jānosargā šie pamati jau likumdevējam.

G.Kūtris.

Bet jūs nenoliegiet, ka Satversmē ir arī iestrādāts mehānisms, kā rīkoties, ja valsts institūcija darbojas pretrunā Satversmei.

J.Kārklīš.

Nu pašlaik skaidrība īsti nav. Jo, pieņemsim, šajā referendumā par latviešu valodu tāpat Prezidents nodeva Saeimai, Centrālā vēlēšanu komisija nodeva Saeimai, deputāti vērsās ar iesniegumu administratīvajā tiesā, lai šo Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu atceltu, ka nedrīkstēja nodot, jo ir nepareizi interpretēts likums un administratīvā rajona tiesa un apgabaltiesa atstāja bez izskatīšanas sakot, ka tas ir konstitucionālo tiesību jautājums. Kā rezultātā faktiski paliek neregulēts logs, ka pārkāpjot kompetentām institūcijām šo te principu, kas ir saprotams zem vārdiem „pilnīgi izstrādāts” likumprojekts, nav mehānisma, kā tad tiesiski to kontrolēt. Uz Satversmes tiesu nevar doties tāpēc, ka tas nav likums, administratīvā rajona tiesa un apgabaltiesa nepieņem, kā rezultātā faktiski nav aizsardzības.

G.Kūtris.

Jautājums tiesnesei Osipovai. Lūdzu!

S.Osipova.

Jā. Vai es jūs pareizi sapratu, ka saistībā ar pilnīgi izstrādātu likumprojektu trūkst kritēriju, pēc kādiem nosaka, kas ir pilnīgi izstrādāts likumprojekts un procedūra, kādā tas notiek.

J.Kārklīš.

Procedūra, es domāju, ir diezgan skaidra. Vienmēr likumdevējs var kaut ko grozīt, bet tieši ko nevar likumprojekts...

S.Osipova.

Tātad ir skaidra procedūra, kas un kā vērtē, vai iesniegtais likumprojekts ir pilnīgi izstrādāts likumprojekts?

J.Kārklīš.

Nē, es domāju procedūru pašu, referendumu, kā ierosina, kas tautai ir jādara, tas ir skaidrs..... Attiecībā uz to, kas un kā vērtē, tas nav skaidrs. Nu tagad ir skaidrs. Tagad Centrālā vēlēšanu komisija ir sapratusi.

S.Osipova.

Vai Centrālā vēlēšanu komisija ir sapratusi, vai tas izriet no normatīvā regulējuma, ko Centrālā vēlēšanu komisija šobrīd dara?

J.Kārklīš.

Es neesmu šajā jautājumā... šajā otrajā jautājumā par pilsoņu referendumu iedziļinājies, bet vienkārši pats fakts, ka institūcija viena gada laikā pieņem pilnīgi pretējus lēmumus norāda uz to, ka nav skaidrs arī pašai institūcijai, kas tad ir saprotams zem vārda „pilnīgi izstrādāts”.

S.Osipova.

Vai jūs apzināties, ka jūs pārstāvat Saeimas pozīcijas deputātus lielā skaitā, kuri vairāk nekā pusgadu varēja pie šī jautājuma strādāt. Jo jūs runājat par Saeimu kaut kā atsvešināti, bet šobrīd abās pusēs ir Saeima.

J.Kārklīš.

Jā...ja es pārstāvētu konstitucionālo vairākumu, tad droši vien likums tiktu grozīts, nevis uz Satversmes tiesu būtu jāiet. Tā kā...

S.Osipova.

Un būtisks jautājums: vai apstrīdētās normas vispār skar Satversmes 77. pantu?

J.Kārklīš.

Nu, tas skar tiktāl, ciktāl šis likums neparedz to, ka 77. pantā ir ietverts princips, ka var grozīt vārdiski šos pantus, bet ne pēc būtības. Jo grozot pretēji 1. pantā nostiprinātajiem principiem, tad faktiski tas būtu antikonstitucionāli. Tāpēc likumdevējam Tautas nobalsošanas likumā bija jau jākonkretizē 77. pants.

S.Osipova.

Paldies.

G.Kūtris.

Tiesnesis Balodis.

K.Balodis.

Man radās jautājums saistībā ar grozījumiem likumā „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu”, ko Saeima pieņēma 8. novembrī. Jūs droši vien zināt, ka tur Centrālās vēlēšanu komisijas kompetence ir precizēta un tā attiecas pat uz pašu sākotnējo parakstu vākšanas stadiju. Un sakiet, kā jūs domājat, vai gadījumā likumdevējs, pieņemot šos grozījumus, kas gan nav vēl izsludināti, jau nav paudis savu tiesību politisko izšķiršanos, kā viņš saredz šo valsts institūciju kompetenci tautas ierosināta likumprojekta izvērtēšanā? Un vai gadījumā šie pieņemtie grozījumi, par kuriem droši vien ir balsojis ne viens vien pieteikuma iesniedzējs, jau zināmā mērā nerisina jūsu ilustrēto problēmu.

J.Kārkliņš.

Tas, ka kāds balso par šiem grozījumiem arī no man pārstāvētajiem deputātiem, nenožīmē, ka viņš simtprocentīgi piekrīt viņiem. Tādēļ, ka tas bieži vien ir kompromiss... Katrs individuāli varbūt noteikti vēlētos labāku regulējumu. Bet tāpēc, ka es esmu balsojis par likumprojektu, nevaru teikt, ka tāpēc, ka es esmu ar to apmierināts pilnīgi un simtprocentīgi piekrītu. Bet, manuprāt, ka šajā likumā ir pat atkal atstāts šis te jēdziens „pilnīgi izstrādāts likumprojekts”. Un tas atkal nav konkretizēts. Es domāju, no pilsoņu viedokļa ir skaidri, par ko tad mēs nevaram iet uz referendumu. Lai dažādi provokatori saprastu. Nu bezjēdzīgi. Un tāpēc... To prakse rādīs, kā šis likums tiks pieņemts, ja tiksizsludināts...

K.Balodis.

Jūs vairākas reizes pieminējāt savu tādu kā neizpratni par to, ka viena gada laikā Centrālā vēlēšanu komisija it kā ir pieņēmusi divus atšķirīgus lēmumus par vēlētāju ierosināta likumprojekta tālāko virzību, bet jūs nesaskatāt kaut kādas atšķirības tajā apstākļi, ka pirmais bija Satversmes grozījumu projekts un tajā laikā varbūt vēlēšanu komisija bija prakses trūkuma dēļ zināmā mērā apmulsusi, bet šajā Pilsonības likuma grozījumu projekta gadījumā tas bija vienkāršs likums.

J.Kārkliņš.

Nu, tāpat tos deputātus, ko es pārstāvu, viņu viedoklis ir, ka nevarēja šo jautājumu par latviešu valodu nodot referendumam. Un tas, ka šie konstitucionālie pamati tiek balstīti uz praksi vai prakses trūkumu, ir nepietiekami. Tas... es varu

atkārtoties to pašu, ko es jau teicu, ka tas mulsina savā ziņā, ka ir šis jautājums tā kā atstāts bija interpretācijas ziņā. Protams, ka tagad attīstoties šis jautājums varbūt noregulēsies... bet paļauties uz Centrālās vēlēšanu komisijas spēju...kur gan ir arī ar politisku ievirzi cilvēki, kas tur darbojas... Man liekas, ka to regulējumu tā kā vajadzētu precizēt. Tas katrā ziņā ir vērtējams Satversmes tiesai, cik tālu valsts aizsargā savus tiesiskos pamatus.

G.Kūtris.

Tiesnese Krūma.

K.Krūma.

Man ir tāds precizējošs jautājums. Es laikam īsti vairs nesapratu tās jūsu prasījuma robežas.

No vienas puses jūs runājat par konstitucionālajiem pamatiem, dabiskajām tiesībām, pašnoteikšanās tiesībām, atsaucāties sākot no Merķeļa līdz 1966. gada paktam, no otras puses jūs sakāt, ka ir ... jūs faktiski tā kā atsaucāties uz 77. pantā ietvertajiem pantiem, kas runā par šiem konstitucionālajiem pamatiem un ka ir kaut kādi pamati, kas ir pašnoteikšanās saturs, ko nevar apstrīdēt. Un tad man nav skaidrs, vai jūs strīdaties par to, ka ir noteikti jautājumi, kurus vispār nekādos gadījumos nevar nodot tautas nobalsošanai, kas ir šie tautas dabiskās pašnoteikšanās tiesību būtība, vai jūs arī strīdaties par to, ka nav procedūra, kurā varētu atzīt, ka kāds likumprojekts ir vai nav pilnīgi izstrādāts.

J.Kārklīš.

Nē, par procedūru nē. Tas vienkārši radās šeit jautājumu kontekstā. Tieši it kā neparedz ierobežojumus tik tāl, cik tāl tie ir pretrunā Satversmes 1. pantam... nu, tas, kas ir mūsu pieteikumā.

K.Krūma.

Bet no pieteikuma tā kā vairāk izrietēja, ka jūs uzskatāt, ka nav pietiekama procedūra, kas noteiktu kompetento institūciju — CVK, Valsts prezidentu vai vēl kādu citu, kas varētu šo pilnīgo izstrādātību izvērtēt.

J.Kārklīš.

Tam seko procedūra... Jā, ja Konstitucionālā tiesa konstatē jautājumus, kurus nevar nodot, tad ir procedūra, kā nonākt.... šīm institūcijām līdz šādam lēmumam. Tas ir pakārtoti. Ja procedūra vienmēr ir materiālā norma, tad procedūra sekos.

K.Krūma.

Pagaidiet, kas tad ir tie jautājumi, kurus jūs uzskatāt, ka nevar nodot, kas šobrīd nav ietverti 77. pantā? Vai jūs prasāt, lai mēs pārvērtējam 77. panta... Satversmes 77. panta saturu?

J.Kārkliņš.

Nē. Tāds prasījums nav ietverts. Tātad es jau runā uzstājos, ka, mūsaprāt, tātad nav nododams tautas nobalsošanai un tas, būtu jāinterpretē no 77. panta un 1. panta jautājumi, kas skar latviešu tautas dabiskās tiesības. Tātad teritorijas nedalāmību, demokrātijas iekārtu, latviešu valodu kā nacionālo...

K.Krūma.

Vai tad valsts valoda nav ietverta 77. pantā kā grozāma?

J.Kārkliņš.

Nu, mūsaprāt, var grozīt šā panta gramatisko formulējumu, bet nevis būtību.

G.Kūtris.

Tiesnešiem vairāk jautājumu nav? Saeimas pārstāvim ir jautājums?

G.Kusiņš.

Vēl viens īss jautājums. Es tikai, lai precizētu šo pozīciju. Vai es pareizi sapratu, ka jūs uzskatāt, ka pretruna ir tāpēc, ka nav skaidrs, ko nozīmē vārdi „pilnīgi izstrādāts”? Ja? Vai tas ir jūsu galvenais pārmetums, ka nav skaidrs, ko nozīmē vārdi „pilnībā izstrādāts”? Šie vārdi ir Satversmē.

J.Kārkliņš.

Skaidrs... Kam skaidrs? Tiesību speciālistiem ir skaidrs, institūcijām varbūt nav skaidrs. Tā kā mūsu tas galvenais ir, ka nevar atstāt aiz šiem diviem vārdiem visu aizsardzības pamatu... kā jau es teicu iepriekš, es negribētu atkārtoties.

G.Kusiņš.

Paldies. Man viss.

G.Kūtris.

Viens maz noslēdzošais. Vai jūs uzskatāt, ka Satversmes 77. pants... vai jūs gribat apstrīdēt, ka Satversmes 77. pants būtu pretrunā Satversmes 1. pantam?

J.Kārkliņš.

Nē, tā es neesmu...

G.Kūtris.

Tātad nē...

J.Kārklīšs.

Vienkārši tas, ka ir ielasāms šajos pantos kopsakarā tātad ar 1. pantā izrietošo pamatnormu, ka ir jautājumi, kuri tautas nobalsošanai nav nododami. No 1. panta izriet... nevis no 1., bet no principiem.

G.Kūtris.

Vairāk jautājumu nav? Paldies pieteikuma iesniedzēju pārstāvim.

Tālāk ir tiesības lietas faktiskos apstākļus izklāstīt un juridisko pamatojumu sniegt Saeimas pārstāvim.

Jūs arī brīdinu, ka jums ir atļautas 30 minūtes.

G.Kusiņš.

Centīšos arī ievērot šo laiku. Ja nē, tad atbildot uz jautājumiem...

Godātā tiesa! Saeima ir sniegusi šajā lietā gan atbildes rakstu, gan arī papildus paskaidrojumus, kā jau cienījamā tiesnese Osipova norādīja.

Un tiešām varētu uzdot jautājumu, vai tiešām šī nobalsošanas likuma 11. panta 1. daļa un 25. panta 1. daļa neatbilst Satversmes 1., 77. un 78. pantam?

Saeima uzskata, ka šīs apstrīdētās normas atbilst šiem Satversmes pantiem.

Vispirms es gribu savas runas ievadā atrunāt vienu saīsinājumu, kuru es izmantošu, lai neizmantotu visu laiku garo likuma nosaukumu, tad saukšu viņu par „Nobalsošanas likumu”, lai nerodas lieka laika tērēšana.

Nobalsošanas likuma 11. panta pirmā daļa nosaka, ka, ja Saeima nav pieņēmusi bez satura grozījumiem ne mazāk kā vienas desmitās daļas vēlētāju iesniegto likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu, šis vēlētāju iesniegtais likumprojekts vai Satversmes grozījumu projekts ir nododams tautas nobalsošanai.

Otra apstrīdētā norma paredz, ka, ja likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu ir parakstījusi ne mazāk kā viena desmitā daļa no pēdējās Saeimas vēlēšanās balsstiesīgo Latvijas pilsoņu skaita, Valsts prezidents šo likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu iesniedz Saeimā.

Pieteikuma iesniedzēji pauž viedokli, ka apstrīdētās normas neatbilstot Satversmes 1., 77. un 79. (?) pantam. Un, cik es saprotu, pieteikuma iesniedzējiem ir divi argumenti, kas bija pieteikumā un, es saprotu, ka trešais izskanēja šobrīd.

Tātad pirmais arguments ir tas, ka apstrīdētā likuma norma neparedzot kompetento iestāžu tiesības vērtēt vēlētāju iesniegto likumprojektu vai Satversmes grozījumu atbilstību Satversmei vai Latvijas starptautiskajām saistībām. Un, cik es saprotu šobrīd pēc tā precizējuma, tad šīs kompetentās iestādes ir Centrālā vēlēšanu komisija, Valsts prezidents un arī Saeima.

Un otrs arguments, ko izvirza pieteicēji, ir apstrīdētās normas neparedzot aizliegumu izskatīt vēlētāju iesniegtos likumprojektus, kas neatbilst Satversmei. Šinī gadījumā tad precizējot šo argumentu es sapratu, ka nevis aizliegumu izskatīt, bet aizliegumu izvērtēt. Ka nav šis aizliegums, ka nevar nodot tautas nobalsošanai.

Un trešais, kas izskanēja, ir, ka Nobalsošanas likumā nav ietverti šie divi vārdi, kas ir Satversmē.

Saeima uzskata, ka otrais pieņēmums patiesībā ir izsecināts no pirmā un Saeima uzskata, ka abi pieņēmumi pirmie ir kļūdaini.

Godātā tiesa! Tautas nobalsošanas un likumu ierosināšanas jautājumus ļoti plaši reglamentē Satversme. Piemēram, 14., 48., 50., 77., 78., 80. pants. Un to, ka šim regulējumam, es teiktu, pat tā detaļām ir pievērsta rūpīga uzmanība, var secināt gan no Satversmes sapulces stenogrammām, gan no vēlākajiem grozījumiem Satversmē, kā arī no tiem lietas materiāliem, kas ir pievienoti šajā lietā.

Līdz ar to tautas nobalsošanas un likumu ierosināšanas regulējums pamatā lielā mērā ir noteikts tieši Satversmes normās.

1994. gada nobalsošanas likumu 5. Saeima izstrādāja par pamatu ņemot 1922. gada Satversmes sapulces, tas ir, tās pašas institūcijas, kas pieņēma Satversmi, pieņemto likumu „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu”. 5. Saeima šajā 1922. gada likumā ietvēra tikai tehniskus precizējumus un arī tika pielāgots laika gaitā notikušajām pārmaiņām.

Godātā tiesa! Vispirms es gribētu pievērst uzmanību apstrīdēto normu juridiskajam spēkam. Lietā ir apstrīdēta 11. panta pirmā daļa un šī 11. panta pirmā daļa pēc būtības dublē Satversmes 78. panta otro teikumu. Savukārt likuma 25. panta pirmajā daļā pārformulēts Satversmes 78. panta pirmais teikums. Līdz ar to, kaut arī likumdevējs vienmēr ir bijis pret šādu dublēšanu, pret šādu praksi, proti pārrakstīt Satversmes normas kādā likumā, tomēr atsevišķos gadījumos no tā nav bijis dažādu apstākļu dēļ iespējams izvairīties. Un kā konkrētu piemēru... noteikti, ne labu, bet kā faktu var pieminēt, piemēram, Satversmes tiesas likuma 1. pantā arī pārrakstīto daļu no Satversmes 85. panta.

Līdz ar to, tas, ko mēs varam konstatēt, ka šajā lietā apstrīdētās normas pēc būtības noteica tieši to pašu, ko paredz Satversmes 78. pants. Šāda tiesību normu paralelitate patiešām var maldināt tiesību normu piemērotāju, kurš, interpretējot normatīvo aktu, var kļūdaini novērtēt šīs normas rangus. Ja Satversmes regulējums tiek dublēts likumā, tad tas nenožīmē, ka šai normai ir tikai likuma juridiskais spēks. Ja likumā ir pārrakstīta Satversmes norma, tad attiecīgais regulējums joprojām saglabā savu konstitucionālo rangu. Arī Satversmes tiesa savā praksē ir akceptējusi šādu pieeju lēmumā par atteikšanos ierosināt lietu. Nr.423/2009 ir akceptēta šāda.

Saeima uzskata, ka šajā lietā patiesībā ir līdzīgi lietas faktiskie apstākļi, proti, pieteikuma iesniedzējs pēc būtības lūdz pārbaudīt Satversmes normās ietvertā

regulējuma atbilstību Satversmei. Un man liekas, ka tādu secinājumu varēja izdarīt arī no pieteikuma iesniedzēju pārstāvja teiktā. Tā kā apstrīdētās normas pēc būtības atkārtoti Satversmes 78. panta regulējumu, tad šīm apstrīdētajām normām ir nevis likuma normu juridiskais spēks, bet gan konstitucionāls rangs.

Satversmes tiesa savā praksē ir norādījusi, ka terminu „likums” Satversmes tiesas likuma 16. panta pirmā punkta izpratnē ir jāsaprot kā parastais likums, tāds, kas ir pieņemts Satversmes 23., 24. panta noteiktajā kārtībā. Un es vēlētos vērst jūsu uzmanību, ka tas nav saprotams kā tas, ka ir Satversmes 76. panta noteiktajā kārtībā, kā Satversmē. Vēl jo vairāk. Šinī gadījumā runa iet nevis par Satversmes 76. panta pieņemtajā kārtībā, bet patiesībā par vienlaikus ar Satversmi divām pieņemtajām tiesību normām — 1. pantu un to pantu, kas ir dublēts nobalsošanas likumā.

Papildus es vēlos vērst tiesas uzmanību arī uz Satversmes tiesas viedokli, ka, lai pilnīgāk un objektīvāk varētu noskaidrot atsevišķu Satversmes normu saturu, tās interpretējamās kopsakarībā ar citām Satversmes normām. Satversmes vienotības principa piemērošana balstās uz pieņēmumu, ka Satversme ir vienots veselums un šajā aspektā ir jāņem vērā arī apstāklis, ka Satversmes saturu veido arī vispārējo tiesību principi.

Godātā tiesa! No tā visa var secināt, ka apstrīdētās normas ir nevis parasts likums, bet tieši pretēji. Vērtējot apstrīdētās normas ietverto regulējumu var secināt, ka tām ir konstitucionāls rangs. Pēc būtības pieteicēji uztur viedokli, ka Satversmes 78. pants ir pretrunā Satversmes 1. pantam, vai, kā tagad izrietēja no pieteikuma iesniedzēju runas, pretrunā ar vēl kādu citu dokumentu, neskatoties uz to, ka gan Satversmes 1., gan Satversmes 78. pantu pieņēma Satversmes sapulce kā Satversmes sākotnējo tekstu.

Līdz ar to Saeima uztur spēkā atbildes rakstā norādīto lūgumu, ka šīs lietas ietvaros būtu pārbaudāms, vai apstrīdētās normas ir uzskatāmas par likumu Satversmes tiesas likuma 16. panta pirmā punkta izpratnē. Saeima uztur spēkā to, kas jau ir izteikts, ka būtu apsverama tiesvedības turpināšanas pieļaujamība, jo mūsaprāt pēc būtības ir apstrīdēta vienāda juridiskā spēka normu savstarpējā atbilstība.

Ja tomēr Satversmes tiesa neatzīst šo Saeimas pieteikto lūgumu par pamatotu, tad es vēlētos vērst uzmanību vēl uz vairākiem faktiem.

Pieteikuma iesniedzēji faktiski ir pauduši viedokli, ka apstrīdētās normas neparedzot noteiktu regulējumu, kuru tad pieteicēji vēlētos skaidri un nepārprotami redzēt *expresis verbis* formulētu kādā likumā.

Savā ziņā pieteikuma iesniedzējs ar šādu pieteikumu acīmredzot ir vēlējies saņemt Satversmes 78. panta abstraktu iztulkojumu, atbilstoši tai juridiskajai pozīcijai, kas ir atspoguļota pieteikumā. Tā kā pieteikuma iesniedzējs ir izvēlējies apstrīdēt Satversmes 78. pantam pēc būtības atbilstošu normu atbilstību Satversmē, tad var

uzskatīt, ka pieteikuma iesniedzējs ir lūdzis juridiski saistošu Satversmes 78. panta iztulkojumu.

Līdzīgs konstatējums ir atrodams arī Satversmes tiesas materiālos. Es varu vērst tiesas uzmanību uz Satversmes tiesas šī gada 20. janvāra rīcības sēdes lēmuma 7. punktu, kurā ir rakstīts, ka... es atļaušos nocitēt... „pieteikuma iesniedzēju lūguma pamatojums ir vērsts uz konstitucionālās procedūras noskaidrošanu tautas nobalsošanas jautājumā. Proti, pēc būtības pieteikumā tiek lūgts iztulkot Satversmes normā ietverto regulējumu”.

Es to varu interpretēt tikai tā, ka patiesībā šinī gadījumā visi Satversmes tiesas tiesneši ir jau to konstatējuši un tad nu šodienas izskatīšanas priekšmets varētu būt tikai, kādas konsekvences izriet no tā, kas ir ietverts Satversmes tiesas rīcības sēdes 7. punkta pirmajā rindkopā. Ja es pareizi to saprotu.

Saeima vērsa Satversmes tiesas uzmanību uz apstākli, ka šajā lietā nepastāv strīds par likuma neatbilstību Satversmei, bet drīzāk un, man vismaz radās tāda pārlicība klausoties pieteikuma iesniedzēju pārstāvi, par iespējams neizpratni par lakonisku un iespējams kādam lasītājam ne līdz galam saprotamu Satversmes formulējumu, kas ir Satversmes 78. punktā.

Nu, man pašam liekas, ka tas ir vairāk no neprecīzas izpratnes par Satversmē noteikto.

Saeima uzskata, ka apstrīdētās normas ir gan formulētas, gan arī tāpat kā Satversmes 78. pants, gan arī interpretējamās tāpat kā Satversmes 78. pants. Mūsaprāt, neprecīza izpratne par Satversmē noteikto nav pamats, lai Satversmes pantam analogisku tekstu atzītu par Satversmei neatbilstošu.

Atbildes rakstā ir jau izvērstāk argumentēts, kāpēc, mūsaprāt, nebūtu pareizi veidot praksi, ka Satversmes tiesa sniedz abstraktu normatīvā akta skaidrošanu. Es aprobežošos tikai ar atbildes rakstā norādīto gala secinājumu, ka likumdevējs ir apspriedis šādu iespēju un noraidījis iespēju Satversmes tiesai piešķirt šādas tiesības un arī, kā atzinusi Satversmes tiesa lietā 04-01-(97), tad arī tie priekšlikumi, kurus likumdevējs ir apspriedis un noraidījis, ir juridiski saistoši.

Godātā tiesa! Pie konkrēto pieteicēju argumentu izvērtēšanas es vēlos piebilst šādu sekojošo.

Pieteikuma iesniedzēji savā pieteikumā pauž uzskatu, ka apstrīdētajās normās nav paredzētas kompetentu institūciju tiesības izvērtēt vēlētāju iesniegtos likumprojektus. Un no šāda, manuprāt, kļūdaina uzskata taiza pirmsšķietami it kā pareizu, bet pēc būtības kļūdainu secinājumu, ka tādējādi apstrīdētās normas pieļauj tautas nobalsošanas rīkojumu par tādiem likumprojektiem, kuri neatbilst Satversmei vai Latvijas starptautiskajām saistībām.

To, ka tas tā nav, apliecina vairāki avoti. Nu, pirmais, acīmredzot, ir ikvienam juristam zināmais, ka par tiesību piemērošanu ir atbildīgas visas valsts institūcijas,

kuras piemēro tiesības. Nu, tas būtu tas pamats vai izejas pozīcija. To apliecina arī šajā lietā notikušais Satversmes tiesas rīcības sēdes lēmums, uz kuru es jau vērsu jūsu uzmanību, un es gribu nocītēt no šī rīcības sēdes lēmuma 7. punkta arī otro un trešo rindkopu. Vismaz daļas no tām.

Tātad pati Satversmes tiesa jau rīcības sēdē norādījusi, ka Satversme kā valsts pamatlikums diktē visus valsts un sabiedrības dzīves organizēšanai nepieciešamos un reizē arī pietiekamos priekšrakstus. Satversmē ierakstītās tiesību normas ir interpretējamas tieši. Vienlaikus Satversmes lakoniskais stils kā obligāta prasība izvirza tajā ietvertās normas iztulkot vai interpretēt.

Un līdz ar to arī Satversmes tiesa jau ir šajā rīcības sēdē norādījusi... līdz ar to Satversmē ietvertu normu iztulkošana kā valsts varas funkcija ir piešķirta ikvienai konstitucionālai institūcijai.

Tātad šis rīcības sēdes lēmums jau atspoguļo Satversmes tiesas pozīciju, manuprāt, attiecībā uz šo pieteikumu... attiecībā uz šo argumentu.

Arī Saeimas atbildes rakstā ir norādīts, arī Tiesībsargs ir norādījis, ka ir iespējams vērtēt. Arī Nikulcevas kundze ir norādījusi, ka ir tiesības vērtēt. Arī CVK sniegtais viedoklis ir, ka ir tiesības vērtēt. Un galu galā arī reālajā praksē mēs varam redzēt, ka CVK vērtē.

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka, lai noteiktu, vai ir pamats izvērtēt apstrīdēto normu atbilstību Satversmei, nepieciešams noskaidrot to patieso jēgu. Gramatiskā iztulkošanas metode ir tikai pirmā no iztulkošanas metodēm un nav pareizi vadīties vienīgi pēc tiesību normas vārdiskās jēgas. Iztulkojot tiesību normas pēc gramatiskās, metodes rezultāts nav galīgs un pēc citu iztulkošanas metožu pielietošanas tas ne vienmēr var tikt apstiprināts.

Apstāklis, ka Satversmes 78. pantā vai apstrīdētajās normās nav ierakstīts pieteikuma iesniedzējam vēlamais regulējums, nenozīmē, ka šāds regulējums Satversmes sistēmā vispār nav iekļauts. Un mēs jau arī konstatējam, ka ir citos Satversmes pantos, piemēram, Satversmes 73. pantā ir *expresis verbis* ierakstīts, kurus jautājumus... par kuriem jautājumiem nedrīkst notikt tautas nobalsošana.

Godātā tiesa! Saeima uzskata, ka Satversmē nav lieku vārdu. Un arī šie divi vārdi „pilnīgi izstrādāts” nav kaut kā nejauši iekļuvuši Satversmes tekstā.

Pieteikuma iesniedzējs, mūsaprāt, maldīgi uzskata, ka vienas desmitās daļas vēlētāju iesniegtā likumprojekta vai Satversmes grozījumu projekta pieļaujamības pārbaudi nevar veikt. Pēc Saeimas ieskata būtu aplami interpretēt 78. pantu tādējādi, ka jebkurš ierosinājums, par kuru parakstījusies viena desmitā daļa, automātiski varētu tikt iesniegts izskatīšanai Saeimā un noraidīšanas gadījumā nodots tautas nobalsošanai. Šāds secinājums ir acīmredzami... šāda interpretācija, mūsaprāt, būtu acīmredzami pretrunā, piemēram, Satversmes 73. pantam, kas paredz jau izņēmumus.

Satversmes 78. pants *expresis verbis* pieprasa, lai viena desmitā daļa vēlētāju iesniegtu pilnīgi izstrādātu likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu. Šāda prasība vispirms uzliek pienākumu atbilstošu projektu attiecīgi noformēt. No vienas puses mēs varam teikt, ka šajā procesā tas sākotnējais pienākums visbiežāk acīmredzot ir uzlikts sākotnējiem parakstu vācējiem, jo, mūsuprāt, arī sākotnējie parakstu vācēji, šie 10 000 parakstu vācēji, var izlasīt Satversmes tekstu un redzēt, ka ir ielikta prasība pēc pilnīgas izstrādes. Savukārt attiecībā uz šo lietu, ja šī lieta nav skaidra, tad iespējams, var konsultēties ar kādiem juristiem, ja šiem vēlētājiem, kas vēlas uzsākt parakstu vākšanu, nav juridiskās izglītības.

Satversmes 78. pantā lietotais formulējums „pilnīgi izstrādāts” skaidri uzliek šo pienākumu arī citām institūcijām, jo, ja vēlētāji ir parakstījuši, tad Satversme un Nobalsošanas likums paredz vairākas institūcijas, kurām ir pienākums veikt šādu izvērti.

Vispirms tādad izvērtēšanu veic Centrālā vēlēšanu komisija. Es domāju, ka Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvis varēs sīkāk un detalizētāk atbildēt uz šo jautājumu, bet Saeima uztur pozīciju, ka Centrālajai vēlēšanu komisijai jāvērtē abu nosacījumu pastāvēšana. Tādad no sākuma ir jānokonstatē, vai ir subjekts, respektīvi, vai ir no sākuma 10 000 un vai pēc otrās parakstu vākšanas, vai ir viena desmitā daļa vēlētāju.

Vai par šo var būt strīds? Tīri teorētiski, jā. Mēs zinām, ka Centrālajai vēlēšanu komisijai ir jau vairāku gadu praksē izveidota kārtība, kādā tiek pārbaudīts, vai ir subjekts, tādad, vai ir 10 000 un teorētiski, teiksim, ja būtu savākti, es pieļauju, 9999 paraksti, tad visticamāk man būtu jāpieļauju, ka būtu tiesāšanās, vai kāds paraksts ir derīgs, vai nav derīgs. No prakses gan es esmu dzirdējis un Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs ir norādījis, ka ir bijuši gadījumi, kad pat vairāki tūkstoši parakstu ir atzīti par nederīgiem pēc pārbaudes un materiāli ir bijuši nosūtīti prokuroram.

Otrs nosacījums. Pilnīgi izstrādāts. Tādad vispirms likumprojekta pieļaujamības izvērtēšana ietilpst Centrālās vēlēšanu komisijas kompetencē. Centrālā vēlēšanu komisija, kā jūs zināt, ir koleģiāla institūcija, un Saeima uzskata, ka tas ir pareizākais Centrālās vēlēšanu komisijas izveidošanas veids, jo labāk lēmumu pieņemšanu ir uzticēt koleģiālai institūcijai, un, piemēram, arī Satversmes tiesa ir koleģiāla institūcija, un citas lietas tiesā ar lielāku nozīmību parasti tiek izskatītas koleģiāli nevis vienpersonīgi.

Centrālā vēlēšanu komisija tādad koleģiāli organizē šo „pilnīgas izstrādātības” izvērtējumu, un Centrālās vēlēšanu komisijas kompetence ir paredzēta vairākās likumā par Centrālo vēlēšanu komisiju normās, jo šai izvērtēšanai jābūt pamatotai ar likumu. Un, piemēram, likuma 4. pants paredz, ka Centrālā vēlēšanu komisija nodrošina Nobalsošanas likuma izpildi, arī šā likuma vienveidību un pareizu

piemērošanu. Protams, ka pareiza, mūsaprāt, var būt tikai tāda piemērošana, kura atbilst Satversmei.

Bez tam, Centrālās vēlēšanu komisijas likuma 6. panta 9. punkts paredz, ka Centrālā vēlēšanu komisija ir tiesīga izskatīt jebkuru ar likuma ierosināšanu, sagatavošanu un vadīšanu saistītu jautājumu.

Godātā tiesa! Es gribu norādīt arī uz administratīvās tiesas praksi šajā jautājumā, kur Administratīvās tiesas. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments 2006. gada 3. novembra spriedumā ir norādījis, ka Satversmes 1. pants uzliek pienākumu valsts institūcijām nodrošināt, ka likumu ierosināšana notiek atbilstoši Satversmes un Nobalsošanas likuma normām, valsts institūcijas nevar atteikties no tiem uzticētajiem pienākumiem šajā jomā, kas izriet no Satversmes 1. panta.

Jāsaka, ka Satversmes 1. pantam patiešām ir plašs tvērums un, pieņemot ikvienu lēmumu, Centrālā vēlēšanu komisijai būtu jāņem arī Satversmes tiesas spriedumos noteiktais. Un man liekas, ka būtu jāņem vērā arī ne tikai Satversmes tiesas spriedumos noteiktais, bet, piemēram, jāraugās arī uz citiem konstitucionālas nozīmes dokumentiem. Es šeit gribētu pieminēt 4. maija deklarāciju. Un 4. maija deklarācijā ir preambulas 5. rindkopā norādīts: „atzīstot starptautisko tiesību pamatprincipu prioritāti pār valsts tiesību normām, Augstākā padome nosaka, ka valsts tiesību normas ir juridiski mērojamas ar starptautisko tiesību pamata principa mērauklām.”

Egils Levits, komentējot šo dokumentu, ir devis šādu skaidrojumu. „ar jēdzienu „starptautisko tiesību pamatprincips” palīdzību deklarācijas autori vēlējās panākt pēc iespējas lielākas starptautisko tiesību daļas iepludināšanu Latvijas tiesību sistēmā, respektīvi, Latvijas tiesību sistēmas piesaistīšanu pie starptautiskajām tiesībām un galvenais bija panākt, lai Latvija, atzīstot starptautisko tiesību normu prioritāti, saskaņā ar starptautisko tiesību teoriju, ir spēcīgākas par valsts nacionālajām tiesībām.” Un Egils Levits ir norādījis, ka tās ir tā sauktās *ius cogens*, normas, kuras gan var atrasties, bet vispār ir pieņemta to prakse.

Līdz ar to Centrālā vēlēšanu komisija nevar teikt, ka mēs nevērtēsim attiecībā, teiksim, uz 4. maija deklarāciju.

Arī profesors Kārlis Dišlers, jau šeit pieminētais, ir norādījis, ka tāpat nevarētu būt šaubu par to, ka Centrālāi vēlēšanu komisijai ir tiesība pārbaudīt, vai iesniegtais projekts pats atbilst Satversmes 78. panta noteikumiem.

Un ir saprotama Satversmes 78. panta prasība, ka tautas ierosinātam Satversmes grozījumu projektam vai likumprojektam ir jābūt pilnīgi izstrādātam.

Un Centrālāi vēlēšanu komisijai ir jāatzīst tiesība pārbaudīt, vai šī prasība no projekta iesniedzējiem ir izpildīta. To ir Dišlers norādījis rakstā „Vai Centrālāi vēlēšanu komisijai ir tiesība pārbaudīt iesniegtus likumprojektus”.

Saeima vēlas vērst Satversmes tiesas uzmanību uz to, ka jau 1928. gadā ir bijis zināmā mērā līdzīgs gadījums, kad Centrālā vēlēšanu komisija izskatīja vēlētāju iesniegtu likumprojektu un noraidīja uzskatot, ka tas neatbilst Satversmes 78. panta prasībām. Jāsaka, ka šis laika gaitā varbūt ir piemirsies, nu... okupācijas laikā es pieļauju, ka daudz kas ir piemirsies. Taču tas nevar būt par pamatu, lai Satversmes interpretāciju mēs uzskatītu par kaut kādu savādāku.

Es vēlreiz varu atsaukties uz Satversmes tiesu. Satversmes tiesa ir norādījusi, ka Satversmē ietvertās tiesību normas ir piemērojamas tieši. Ir obligāta prasība interpretēt. Manuprāt, ikviens ikdienā interpretē Satversmi, pat to nejutot. Es domāju, ka ikviens, kas izsaka savu viedokli, interpretē Satversmes 100. pantu, pat nejutot.

Satversmē ietverto normu iztulkošana ir valsts varas funkcija, tā ir piešķirta ikvienai institūcijai.

Izvērtēšanas procedūra. Godātā tiesa! Centrālā vēlēšanu komisija pati ir tiesīga izvēlēties šo procedūru. Taču minimālie standarti, acīmredzot, būtu tādi, ka Centrālajai vēlēšanu komisijai ir jāgūst pārliecība, punkts viens, ka ir attiecīgais subjekts un ka projekts ir pilnībā izstrādāts.

Tātad, teiksim, cik es esmu konsultējies pirms šīs lietas, cik es ... un to varbūt Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvis varēs precizēt, ka Centrālajā vēlēšanu komisijā prakse ir tāda, ka Centrālā vēlēšanu komisija nepieciešamības gadījumā konsultējas, vai likumprojekts ir pilnībā izstrādāts. Ja CVK uzskata, ka šādas konsultācijas ir nepieciešamas, un, otrkārt, Centrālā vēlēšanu komisija arī uzaicina, cik es saprotu, uz savām sēdēm arī parakstu vācējus... tie, kas ir savākuši parakstus, lai viņi varētu izteikt savu viedokli attiecībā uz šo.

Vai Centrālajai vēlēšanu komisijai vajadzētu vēl kaut kādus sīkākus priekšrakstus? Nu... protams, mēs varētu vēlēties, lai par ikvienu Satversmē ietverto vārdu būtu sīkāki priekšraksti un es varu izteikt tikai savu gandarījumu, piemēram, ka par Satversmes 8. nodaļu šobrīd ir komentāri, bet tas nebūt nenozīmē, ka komentāru neesamība bija par iemeslu, lai Satversmes 8. nodaļu vispār nevarētu piemērot.

Ja Centrālajai vēlēšanu komisijai būtu ļoti daudz finanšu līdzekļu, tad varētu tikt uzturēta pat īpaša nodaļa, kas pastāvīgi pārbauda, kādas ir jaunākās zinātnes atziņas un par tām konstitucionālajām institūcijām, kas ikdienā ar šo nodarbojas, šādas īpašas struktūrvienības, ir, piemēram, arī Saeimai, ņemot vērā likumprojektu skaitu, ir atsevišķs juridiskais dienests, Juridiskā biroja formā.

Vai tā ir kāda jauna Centrālās vēlēšanu komisijas tiesība, par ko pēdējā laikā runā?

Jāsaka tā, ka referējot par šo tiesneša Baloža kunga pieminēto likumprojektu, Juridiskās komisijas priekšsēdētāja Ilma Čepāne otrajā lasījumā, referējot komisijas vārdā ir teikusi, ka... „bez tam jūs redzat, ka šeit ir noteikta arī zināma kontrole. Proti,

par to, vai iesniegtais likumprojekts saskaņā ar Satversmi ir pilnīgi izstrādāts pēc formas un satura.”

To prasa Satversme. Tātad Juridiskās komisijas priekšsēdētāja jeb referente skaidri atzīst, ka to prasa Satversme.

Šodien neviena institūcija to nekontrolē. Lai gan, manuprāt, arī saskaņā ar pašreizējo regulējumu, kas ir noteikts Vēlēšanu komisijas darbībai, arī Centrālā vēlēšanu komisija to varēja darīt. Līdz ar to šeit mēs skaidri redzam, kāda ir likumdevēja nostāja šajā jomā. Tātad šis likumprojekts, ko nesen Saeima ir atkārtoti pieņēmusi galīgajā lasījumā, nebūt nenozīmē, ka tā ir kāda jauna Centrālās vēlēšanu komisijas tiesība. Šī tiesība izrietēja no Satversmes, viņa visu laiku ir pastāvējusi, par to skaidri liecina 1928. gada prakse.

Tāpat ir jāņem vērā, ka vienas desmitās daļas pilsoņu ierosināto likumprojektu iesniedz Valsts prezidentam, kurš to nodod izskatīšanai Saeimā. Un no šī brīža tad sākas likumdošanas process.

Nevar uzskatīt, ka Valsts prezidents šinī gadījumā būtu uzskatāms par tādu tā kā starpnieku. Arī Valsts prezidentam ir jāgūst tāda pati pārlicība, ka šie abi nosacījumi — tātad skaits un pilnīgi izstrādāts, ka šie abi nosacījumi ir pārbaudīti un pastāv, ka tiešām likumprojekts ir pilnībā izstrādāts. Valsts prezidentam šajā gadījumā pēc būtības ir kontroles funkcija un, ja Centrālā vēlēšanu komisija ir pieļāvusi tāda likumprojekta virzību, kurš neatbilst 78. pantam, tad Valsts prezidentam šis fakts, punkts viens, jākonstatē un attiecīgi jārīkojas.

Būtu nepareizi domāt, ka Valsts prezidentam ir tāds *kabatas veto* — ielikt atvilktnē un nekur tālāk nevirzīt. Es domāju, ka arī Valsts prezidenta pārstāvis varēs sīkāk komentēt attiecībā uz Prezidenta rīcību.

Līdz ar to pēc Saeimas ieskata Satversmes 78. pants paredz vairākus kritērijus. Vienas desmitās daļas pilsoņu ierosināta likumprojekta pieļaujamībai, protams, ir nepieciešams skaits, konkrētu subjektu un projektam ir jābūt pilnībā izstrādātam.

Tāpat no Satversmes un no Nobalsošanas likuma izriet institūcijas, kuras ir pilnvarotas iesniegto likumprojektu pienācīgi izvērtēt.

Manuprāt, šī lieta ir savāda. Jo Satversmes interpretācijas rezultātā var secināt, ka attiecīgais regulējums lielā mērā patiesībā ir tieši tāds, kādu vēlas pieteikuma iesniedzēji. Tātad ir iespēja vērtēt. Ir iespēja vērtēt.

Apstāklis, ka kādā gadījumā viena vai otra valsts institūcija, iespējams, nav pienācīgi piemērojusi Satversmē Nobalsošanas likumu, automātiski nenozīmē apstrīdēto normu neatbilstību Satversmei. Līdz ar to mēs uzskatām, ka arī ir pierādīts, ka pieteikuma iesniedzēja pirmais pieņēmums ir kļūdains. Un, ņemot vērā to, ka otrs pieņēmums izrietēja no pirmā pieņēmuma, mēs uzskatām, ka arī otrais ir kļūdains. Apstrīdētās normas paredz iespēju izskatīt vēlētajū iesniegtos likumprojektus un nevirzīt tālāk tos, kas neatbilst Satversmē paredzētajiem noteikumiem.

Jāsaka, ka šī ir abstraktā kontrole un mēs nevaram šīs abstraktās kontroles ietvaros vērtēt, kāda bija procedūra attiecībā uz notikušajiem tautas nobalsošanas gadījumiem. Tomēr, man liekas, ka ir pilnīgi skaidrs, ka likumprojekts, kas runātu pretī *ius cogens* diez vai varētu tikt virzīts uz tautas nobalsošanu.

Vēlreiz atkārtoju. Pastāv iespēja arī pārsūdzēt Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu. Mēs uzskatām, ka par veiksmīgāku nevar atzīt kārtību, ka jau sākotnēji kāda tiesa lemj, jo, lai gan arī tiesa pati piemēro tiesību normas, tomēr tiesai pēc būtības ir galvenokārt kontrole, kā to ir darījušas citas institūcijas. Līdz ar to Centrālajai vēlēšanu komisijai ir tiesības to kontrolēt, un to, vai ir pareizi to Centrālā vēlēšanu komisija izdarījusi, to var kontrolēt tiesa.

Galu galā varbūt ir situācija, ka privātpersona nepārsūdz šo lēmumu, ar kuru Centrālā vēlēšanu komisija ir atteikusi. Un, kā ir norādījis Dišlers... vēl vienu minūti... Kā norādījis Dišlers, tad 1928. gadā šo parakstu vācēju nevēršanās tiesā bija par pamatu tam, ka tiesa neizteica savu viedokli par 1928. gada situāciju. Ja toreiz parakstu vācēji būtu vērsušies tiesā, mums būtu ne tikai Dišlera pieminētais gadījums, bet, iespējams, mums būtu arī tiesas pozīcija šajā jautājumā.

Saeima uzskata, ka ir izveidots mehānisms, kas atbilst tām prasībām, kuras Satversme izvirza.

Un visbeidzot. Pieteikuma iesniedzēji ir pieteikumā norādījuši, kas šis pants neatbilst Satversmes 77. ... apstrīdētās normas neatbilst 77. pantam. 77. pants paredz nedaudz citu procedūru. Satversmes 77. pants primāri paredz ierobežojumu attiecībā uz Saeimas rīcību. Lai gan šī pati procedūra var notikt arī tajā gadījumā, ja vēlētajī iesniedz likumprojektu un Saeima vēlāk pieņem šo likumprojektu Satversmes 77. pantā paredzētajā kārtībā, pēc tam rīkojot tautas nobalsošanu.

Nemot vērā minēto, pirmkārt, lūdzam izbeigt tiesvedību šajā lietā par 11. panta pirmās daļas un 25. panta pirmās daļas atbilstību Satversmei... Un gadījumā, ja Satversmes tiesa nepiekrīt šādam mūsu priekšlikumam, tad mēs lūdzam atzīt apstrīdētās normas par atbilstošām Satversmes 1., 77. un 78. pantam.

Paldies.

G.Kūtris.

Paldies.

Mēs priekšroku dodam, lai jautājumus uzdod pieteikuma iesniedzēju pārstāvis sākotnēji. Lūdzu!

J.Kārklīš.

Tā. Man ir jautājums, vai jūsuprāt Satversmes 73. pants, kas nosaka jautājumus, par kuriem nevar notikt nobalsošana, ir izsmeļošs.

G.Kusiņš.

Vai var precizēt jūsu jautājumu? Tas izsmeļoši uzskaita visus tos gadījumus, kad nevar rīkot tautas nobalsošanu?

J.Kārklīš.

Jā un citos visos var.

G.Kusiņš.

Nē. Piemēram, manuprāt, šāds secinājums būtu kļūdains. Pirmkārt, Satversmes 64. pants ir ietverts nodaļā, kuras nosaukums ir „Likumdošana”. Un attiecībā uz šo te ir skaidri norādīts, ka likumdošanas tiesības pieder Saeimai, kā arī tautai. Tātad tautai pieder likumdošanas tiesības. Likumdošanas tiesību realizācijas veidā nevar izlemt visus jautājumus. Piemēram, nevarētu pateikt, ka ir likumprojekts par personas L. atzīšanu par vainīgu. Jo tas nebūtu likumdošanas ceļā izšķirams jautājums. Līdz ar to, konkrēti atbildot uz jautājumu — nē. 73. pants nav vienīgais, kas aizliedz kādu tautas nobalsošanu. Tāpat es jau izteicu...

J.Kārklīš.

No tā tad izriet, ka ir vēl citi kādi aizliegumi?

G.Kusiņš.

No Satversmes sistēmas kā tādas.

J.Kārklīš.

Tātad pastāv vēl...

G.Kusiņš.

... arī no nepieciešamības ievērot tās pašas *ius cogens* normas.

J.Kārklīš.,

... kas ir dabiskās tiesības un kuras pastāv ārpus Satversmes...

G.Kusiņš.

Nu, man ir grūti iedomāties, ka šāda tautas nobalsošana varētu notikt. Man liekas, ka arī Nikuļcevas kundzes pieminētajā dokumentā, kas ir iesniegts tiesai bija norādīts uz Venēcijas komisijas veikto pētījumu un arī tajā tika norādīts, ka valstij ir jādara viss, lai šādas tautas nobalsošanas, kas runā pretī *ius cogens*, demokrātijai, nenotiktu.

J.Kārklīš.

Jā. Vai, jūsuprāt, tas izriet no 1. panta šāds aizliegums?

G.Kusiņš.

Tas izriet gan no 1. panta, gan no Satversmes sistēmas kopumā. Kā es jau teicu, tas izriet arī, piemēram, no Satversmes 64. panta, kas pasaka, ka likumdošanas tiesības ir tautai. Tautai nav tiesas spriešanas tiesības. Tauta nevar atzīt personu L. par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Tas ir pilnīgi neiespējami. Tā ir tiesu vara.

J.Kārklīš.

Jūs esat arī Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas loceklis. Vai jūs piekrītat šajā atzinuma norādītajam, respektīvi, secinājumam, ka tautas suverēnā vara ir ierobežojoša un nevar leģitīmā veidā grozīt, kas iznīcina latviešu nācijas izraudzīto un Satversmes kodolā ietilpināto Latvijas valsts konstitucionālo identitāti. Un uz ko balstās tad šāds liegums?

G.Kusiņš.

Godātā tiesa! Man kā Saeimas pārstāvim Gunāram Kusiņam ir jāatsakās no šī jautājuma atbildes, bet kā Konstitucionālo tiesību komisijas pārstāvja viedoklis ir jūsu nocitētajā dokumentā. Kā Saeimas pārstāvis es nevaru uz šo jautājumu sniegt atbildi... Jo jūs jautājat man ne kā Saeimas pārstāvim.

J.Kārklīš.

Tad jautājums. Jūs savā runā minējāt, ka šie vārdi „pilnībā izstrādāts” ir pietiekami un notiek vērtēšana. Tad ir jautājums. Referendums par valsts valodu... vai tika izvērtēts no Centrālās vēlēšanu komisijas. Vai notika šī procedūra? Jūs sakāt, ka notiek vērtēšana. Vai tiešām notika?

G.Kusiņš.

Tas būtu jājautā Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvim un šinī gadījumā pat tas arguments, vai notika, vai nenotika, nepadara apstrīdētās normas par neatbilstošām Satversmei. Ja, piemēram, Valsts prezidents neizsludinātu likumu noteiktajā kārtībā, tas nepadarītu Prezidenta šī likuma par... oficiālo publikāciju normas par neatbilstošām Satversmes attiecīgajiem pantiem.

J.Kārklīš.

Jā. Vienīgi jūs teicāt savā runā, ka ja kādam lasītājam ir tikai nesaprotams 78. pants... Tāpēc es jautāju tādēļ, ka šajā likumā „Par tautas nobalsošanu”, respektīvi, par referendumu, nebija paredzēti pārejas noteikumi, ja ieviestu. Un vai tiešām tas bija pilnīgi izstrādāts un vai bija kontrole kaut kāda tam? Jo ir vēlami, ka jūs sakāt, ka vajadzētu būt, bet...

G.Kusiņš.

Man atkal ir jāizmanto tas, ka jūs man jautājat ne kā Saeimas pārstāvim, acīmredzot. Es esmu citās kvalitātēs atrodoties izteicis savu viedokli, bet kā Saeimas pārstāvim man uz šo jautājumu nav Saeimas mandāta, lai sniegtu jums atbildi.

Bet šo varbūt es varētu vienīgi kompensēt ar Saeimas pašas nostāju attiecībā uz šo notikušo referendumu, jo 2012. gada 2. februārī Saeima pieņēma paziņojumu par latviešu valodas valstisko lomu. Un tad Saeima izteica šajā paziņojumā tādu viedokli, ka apstiprina, ka latviešu valodai ir... latviešu valoda ir vienīgā valsts valoda, kas ir ietverta Satversmes kodolā un ir viens no Latvijas valsts konstitucionālās iekārtas virsprincipiem. Tas ir Saeimas 2012. gada 2. februāra paziņojums par latviešu valodas vēsturisko... valstisko lomu.

J.Kārklis.

Un pēdējais jautājums. Jūs sakāt, ka problēma nav bijusi tas, ka norma neeksistē, bet ka tā ir izlasāma no principiem, no šī te vārda „pilnīgi izstrādāts”. Tad ir jautājums, kādēļ Saeima grozīja šo likumu un tikai pēc tam, tagad, 8. novembrī ir pieņēmusi un sapratusi, ka kaut kas nebija noregulēts. Ja jau viss bija kārtībā, tad kāpēc vajadzēja kaut ko grozīt?

G.Kusiņš.

Ja jau viss būtu kārtībā, tad es domāju, ka Saeima varētu arī nepieņemt vairāk nevienu likumu.

Man liekas, ka ikvienas normas tālāka pilnveidošana ir pakļauta vairākiem nosacījumiem. Punkts viens. Tiek izvēlēts citāds mehānisms. Ja jūs paraudzīsiet uz šo nesen pieņemto Saeimas likumu, tad jūs redzēsiet, ka šī procedūra ir atšķirīga. Pirmkārt, tāpat ir šī izvērtēšana nevis tad, kad ir savākti viena 10 000 daļas vēlētāju paraksti, bet sākotnēji. Tāpat līdzīgi kā ir Šveicē... Nikuļcevas kundze varētu te pastāstīt. Tiek izveidota iniciatīvas grupa un šī iniciatīvas grupa no sākuma pat nevācot parakstus iesniedz tekstu un Centrālā vēlēšanu komisija sākotnēji vērtē. Tāpat ir nomainīta procedūra. Diezgan tādas būtiskas atšķirības procedūras pārmaiņās.

Tāču, kā es jau teicu, mūsuprāt, arī iepriekšējais regulējums atbilda Satversmei un es nocitēju Čepānes kundzes teikto, kas bija referente par šo likumprojektu gan otrajā, gan trešajā lasījumā, ka tas nav nekas jauns. Centrālās vēlēšanu komisijas tiesības bija jau toreiz. Juridiskā komisija uzskatīja, ka ir nepieciešams mainīt šo izkārtojumu un, ja nepieciešams vēl detalizētāk, to var uzrakstīt. Manuprāt, detalizācijas pakāpe jeb detalizācijas neesamība nepadara šos divus vārdus par neizlasāmiem. Tie divi vārdi tur visu laiku ir bijuši

J.Kārklīš.

Tad man vēl viens jautājums. Jūs sakāt, ka nepadara neizlasāmu, bet Dišlers 1928. gadā... jūs citētajā rakstā gan nedaudz tālāk... saka, ka 78. panta noteikums nevar attiekties uz projekta saturu pēc būtības. Šinī ziņā projekta iesniedzējam ir pilnīga brīvība

Līdz ar to, kā jūs komentētu, ka pat tiesību zinātnieks ir uzskatījis, ka pat būtību nevar vērtēt...

G.Kusiņš.

Jā... Paldies. Ļoti labs jautājums.

Ir patiešām ļoti svarīgi, lai šeit būtu pilnīga skaidrība. Tiesa, tāpat kā Valsts prezidents ir norādījis Centrālajai vēlēšanu komisijai nesen par šo sadarbības nepieciešamību... Centrālā vēlēšanu komisija nevar pēc būtības pateikt, vai šis projekts ir vēlams vai nav vēlams. Valsts pārvaldei nav savu interešu. Centrālā vēlēšanu komisija nevar pateikt, ka ziniet, mums tur tas politiski nepatīk — ņemiet atpakaļ. Pēc būtības Centrālajai vēlēšanu komisijai nav tiesību vērtēt, vai tas ir tādā izpratnē vēlams vai nav vēlams. Es tā saprotu Dišlera jūsu norādītos vārdus.

J.Kārklīš.

Labi. Paldies. Vairāk nav jautājumu.

G.Kūtris.

Paldies.

Tiesnešiem jautājumi. Varbūt turpināsim ar šo pašu. Tikko pieteikuma iesniedzēju pārstāvja jautāto.

Tātad Centrālajai vēlēšanu komisijai vai kādai valsts institūcijai nebūtu tiesības vērtēt šo vēlams vai nevēlams no valsts pārvaldes viedokļa. Varētu vērtēt — atbilst vai neatbilst Satversmei.

G.Kusiņš.

Jā, bez šaubām.

G.Kūtris.

..... *ius cogens arī...*

G.Kusiņš.

Arī varētu vērtēt. Man grūti iedomāties, ka varētu pat pilnīgi izstrādāt kaut kādu atzītu normu par spīdzināšanas atļaušanu.

G.Kūtris.

Likums „Par tautas nobalsošanu” konkrētās apstrīdētās normas laikam jau regulē... tur mērķis ir regulēt šo procedūru kopumā, nevis tikai valsts institūciju pienākumu, bet arī to, kas iniciē likumprojektu.

G.Kusiņš.

Kā jau es norādīju, šis likums detalizē atsevišķus jautājumus, bet tajās pašā laikā šis regulējums attiecībā uz tautas nobalsošanu daudzās normās ir tieši skaidri un nepārprotami ietverts Satversmē. Līdz ar to nevar pateikt, ka šis likums ir vienīgais, kas reglamentē tautas nobalsošanas regulēšanu. Tā nebūt nav. Šis likums nav vienīgais. Ir Satversmes normas arī.

G.Kūtris.

Sakiet, lūdzu, vai apstrīdētajās normās ietvertā procedūra rada skaidru priekšstatu projekta iesniedzējam, cik tālu valsts pārvalde vai Valsts prezidents uzskatīs normu par atbilstošu pēc satura vai neatbilstošu kādai viņa iedomātai vērtībai. Un jūs pats teicāt, ka jūsuprāt diezin vai varētu projektu virzīt uz nobalsošanu. Vai projekta iesniedzējs varētu paļauties uz domu — diezin vai virzīs vai nevirzīs.

G.Kusiņš.

Protams, ka es laikam esmu tā nedaudz neprecīzi izteicies. Tā doma ir bijusi tā samežģīti izteikta.

Es šeit gribētu norādīt uz to, ka likumam ir jābūt tik skaidram, cik šī skaidrība ir iespējama un nepieciešama. Man liekas, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesā ir noteikti kritēriji, kādus likumus var atzīt par skaidri formulētiem. Un es šeit varu atsaukties uz, piemēram, Valsts tiesību zinātņu katedras sniegto atzinumu Centrālajai vēlēšanu komisijai, kur ir norādīts arī uz to, ka likumam ir jābūt tik skaidram, lai no tā varētu saprast, kādas sekas iestājas. Likums nevar būt tā: par to, kas bija piektdien, draud kriminālatbildība. Man liekas, ka no šāda likumprojekta nevarētu īsti saprast par to, kas bija piektdien un par ko tad te draud kriminālatbildība. Respektīvi, tas, ko es gribu teikt... Eiropas Cilvēktiesību tiesā ir izstrādāti konkrēti kritēriji, un viens no šiem abiem instrumentiem ir tas, ka ja likums ir tāds, par ko personām... cilvēkiem ir šaubas, tad personas var nepieciešamības gadījumā konsultēties ar lietpratējiem noskaidrot šo normu patieso raksturu.

Te varbūt būtu papildus jāņem vērā arī tas, ka šī norma nav pieņemta gadu vai divus gadus atpakaļ, šī norma ir spēkā no 1922. gada, un iespējams, kā es jau teicu, ir iespējams, ka okupācijas dēļ šī izpratne ir pazudusi. Bet tas, ka izpratne ir pazudusi, nenozīmē, ka norma ir bijusi nesaprotama. Jo man liekas, ka laikā līdz 1940. ... nu, līdz 1934. gadam, kad Satversmes darbība tiešā veidā vairs netika realizēta atbilstoši

Satversmei paredzētajā kārtībā, šī izpratne bija. To mēs varam redzēt, piemēram, ar Dišlera pieminētajiem gadījumiem.

G.Kūtris.

Varbūt prakse nav īsti bijusi.

G.Kusiņš.

Tas būtu, man liekas, jājautā Centrālajai vēlēšanu komisijai. Katrā gadījumā, ja jūs jautājat man kā Saeimas pārstāvim, man ir grūti atbildēt. Bet es kā privātpersona esmu arī runājis ar Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētāju par citiem tautas nobalsošanas projektiem, kas ir bijuši iesniegti Centrālajā vēlēšanu komisijā un sniedzis savu viedokli viņam privāti. Es pieļauju, ka Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājs ir konsultējies un arī citi CVK locekļi ir konsultējušies arī ar citiem, izvērtējot iesniegtos likumprojektus. Piemēram, bija tāds gadījums, man liekas, ka tas bija „Tēvzemes un Brīvības”/LNNK iesniegtais likumprojekts, kurā bija kļūda. Bija Pilsonības likums un bija pantu numerācija... Man liekas, ka bija 10. pants un tālāk bija 12. pants un iztrūka 11. panta numerācija un tad bija jautājums: vai tad šis ir pilnībā izstrādāts.

Mans viedoklis bija tāds, ka šis arī ir pilnībā izstrādāts. Tas, ka trūkst viena numura, tas nekādā gadījumā nevar tikt uzskatīts, ka tas vairs neatbilst pilnīgas izstrādātības kritērijiem.

G.Kūtris.

Jūs savā atbildē uz iepriekšējo jautājumu pieminējāt konkrētu piemēru. Sakiet, lūdzu, arī uz konkrētu piemēru. Ja Centrālā vēlēšanu komisija saņem pieteikumu grozīt Satversmes 4. pantu, ierakstot, ka Latvijā otra valsts valoda ir angļu valoda, un Centrālā vēlēšanu komisija uzaicinot ekspertus secina, ka tas ir pretrunā 1. pantam pēc savas būtības un kodolam un nolemj, ka šādu projektu nevar virzīt to tulkojot zem jēdziena „pilnīgi izstrādāts”. Sakiet, lūdzu, vai šādā gadījumā Centrālās vēlēšanu komisijas rīcību varētu vērtēt arī administratīvā tiesa? Vai kāds cits? Vai kādam no šiem iniciatoriem ir tiesības savu projektu jeb savu viedokli aizstāvēt pret valsts pārvaldi?

G.Kusiņš.

Neapšaubāmi. Centrālās vēlēšanu komisijas likumā ir noteikts, ka Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumi ir pārsūdzami. Un šinī gadījumā administratīvā tiesa varētu vērtēt. Ikviens CVK lēmums teorētiski var būt kļūdains.

G.Kūtris.

Vai administratīvā tiesa vērtē kā CVK rīcības atbilstību likumam un kā spēju interpretēt Satversmes normu vai iesniegtā projekta atbilstību Satversmei?

G.Kūtris.

Man nekad nav bijušas šaubas par administratīvo tiesu spēju vērtēt, piemēram, attiecībā uz vēlēšanu rezultātiem. Administratīvās tiesas ļoti precīzi pateica, vai vēlēšanas atbilst Satversmei vai neatbilst Satversmei. Līdz ar to man nav pamata apgalvot, ka administratīvā tiesa nevarētu šo izvērtēt.

G.Kūtris.

Proti, viņa vērtētu Satversmē ierakstīto vārdu „pilnīgi izstrādāts” saturu.

G.Kusiņš.

Vai Centrālā vēlēšanu komisija ir pieņēmusi pamatoti administratīvo aktu, vai ir norādīti argumenti, vai ir uzklauti tie, kas bija parakstu iesniedzēji, vai procedūra atbilst un kādi ir tie argumenti.

G.Kūtris.

Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums tiek pieņemts balsojot... Pēc būtības var vērtēt „pilnībā izstrādāts” atbilst vai neatbilst arī Satversmei, kā jūs pats teicāt un *ius cogens*. Tas nozīmē, ka tiek vērtēts saturs. Administratīvajai tiesai tad būtu atkal jāvērtē arī saturs.

G.Kusiņš.

Centrālā vēlēšanu komisija ir saistīta ar nosacījumu „pilnīgi izstrādāts”. Tas, ko es gribu teikt, ka šis nosacījums reāli pastāv un šis nosacījums reāli saista Centrālo vēlēšanu komisiju. Minēt kaut kādus konkrētus piemērus, manuprāt... Es kā Saeimas pārstāvis nevaru atbildēt abstrakti uz abstrakti izveidotu situāciju, jo tieši tāpat kā tiesnesis Baloža kungs jautāja... ka ir divas dažādas situācijas. Viena ir, ka ir Satversmes grozījumi un ir viens teksts un otra situācija, ka likumprojekts un ir cits teksts. Tās ir divas situācijas, nav tāds salīdzinājums kā pilnīgi viens pret vienu, tās ir divas atšķirīgas situācijas. Līdz ar to aprobežošos ar vācu sakāmvārdu: „Katrs salīdzinājums klibo.”

G.Kūtris.

Tiesnesei Osipovai ir jautājums,

S.Osipova.

Jā. Šobrīd mums te tas centrālais jēdziens ir „pilnīgi izstrādāts” likumprojekts. Vai likumprojekts ir pilnīgi izstrādāts... vai... Tas ir kompetences jautājums? Tas būtu jāvērtē juristam? Vai uz šo jautājumu varētu atbildēt izglītots jurists?

G.Kusiņš.

Izglītots jurists noteikti jā.

S.Osipova.

Centrālā vēlēšanu komisija nav veidota pēc kompetences principa, bet gan kā tautas novērotāja šajos procesos. Vai viņiem ir pietiekami juristi, vai viņiem ir resursi ekspertīžu veikšanai un kā viņi vispār nonāk līdz tam jautājumam, vai iesniegtais ir pilnīgi izstrādāts vai nav... jo viņiem nav šī izglītības cenza.

G.Kusiņš.

Nu, jūsu jautājums man ir nedaudz pārsteidzošs. Arī attiecībā uz Ministru kabinetu... un arī uz Saeimas vēlēšanām šāda cenza nav.

S.Osipova.

Saeimā ir jāievēl Juridiskais birojs. Ministru kabinetam ir algoti cilvēki, kas strādā viņu labā. Ir tie resursi, kas konsultē.

G.Kusiņš.

Ja drīkst, es atbildēšu uz pirmo jautājumu.

Man nebija ienācis prātā, ka Saeima varētu būt tāda, kas, ņemot vērā, ka vēlēšanu mehānisms nav tas, ar kuru tiek ievēlēti kompetenti juristi, tad no tā varētu izsecināt, ka tiesiskā valstī parlamentam ir aizliegts izveidot tādu institūciju, kas sniedz juridiskas konsultācijas. Šinī gadījumā atbildot uz jūsu jautājumu... Centrālajai vēlēšanu komisijai vajag apzināties, kad ir nepieciešami juristi. Cik es zinu, Centrālajai vēlēšanu komisijai ir gan pastāvīgi juristi, gan arī viņa slēdz līgumus, piesaistot juristus uz attiecīgu laiku... Vai Centrālajai vēlēšanu komisijai pastāvīgi būtu jātur nodaļa... kā Kūtra kungs teica, cik nu mums to speciālistu ir, tik ir. Daļa no viņiem ir paralēli nodarbināti... arī Centrālajā vēlēšanu komisijā. Bet tā nepieciešamība, kā rāda prakse, rodas nevis katru dienu, bet gan no reizes uz reizi. Ja rodas katru dienu, tad, teiksim, ir Valsts kanceleja, Saeimas Juridiskais birojs. Nu, tur obligāti būtu nepieciešami. Savukārt, ja tā nepieciešamība rodas no reizes uz reizi, tad iestādes vadītājam ir pienākums apzināties, ka šāda nepieciešamība, punkts viens, var rasties; izveidot jurista amatu savā institūcijā, kas var sagatavot administratīvos aktus, punkts trīs, nepieciešamības gadījumā paredzēt papildus līdzekļus, ja nepieciešama kāda kompetentāka profesionāla palīdzība.

S.Osipova.

Jūs minējāt, ka procedūru, kā vērtēt iesniegto likumprojektu, izvēlas CVK. Mums ir pamatā reprezentatīva demokrātija, kurā ir palikuši pāri tiešās demokrātijas elementi un šīs likumdošanas tiesības tautai ir viens no tādiem. Vai nebūtu vēlams lielāks caurspīdīgums, lai likumprojekta iesniedzēji jau iepriekš zinātu, kādā procedūrā viņu iesniegtais likumprojekts un pēc kādiem kritērijiem tiks vērtēts.

G.Kusiņš.

Es varētu piekrist, ka tas būtu, teiksim, tāds politiski lietderīgs risinājums. Taču, manuprāt, esošais risinājums arī nodrošina to, ka Satversmes prasības ir izpildītas. Ja jūs jautājat, vai var to uzlabot, protams, var uzlabot šo procedūru vēl kaut kā sīkāk, publiskāk, ar lielāku atklātību to darīt un tā. Bet Saeimas viedoklis ir tāds, ka arī esošais regulējums tā pašreizējā izpildījumā no Centrālās vēlēšanu komisijas, par kuru te pašreiz acīmredzot arī Centrālā vēlēšanu komisija varēs sniegt atbildi atbilst. Tas, ka kāda institūcija prettiesiski kaut ko neievēro un pārkāpj, un es vēlreiz gribu vērst tiesas uzmanību, ka, mūsaprāt, nav par pamatu, lai likuma normu atzītu par pretrunā Satversmei esošu. Ja kāds neievēro Satversmes normu par gājieniem... Rīgas Dome aizliedz. Cilvēki iet uz tiesu un pēc tam gājiens notiek.

S.Osipova.

Jūs sākumā minējāt, ka likumdevējs ir pret normu dublēšanu, bet tā nu sanāk, ka apstrīdētās normas dublē Satversmes normas un kādi ir tie iemesli, kāpēc viņas tomēr arī jaunajā redakcijā parādījās... 1922. gada likuma normas.

G.Kusiņš.

Jaunajā redakcijā šīs likuma normas... viņas nav jaunas.....

S.Osipova.

Apstrīdētās likuma normas... nebija nekādu strīdu par to, vai saglabāt, vai veidot kaut kādu jaunu redakciju?

G.Kusiņš.

Nu, jāsaka tā. Tā ir... tā patiešām ir slikta prakse un arī tas pats Satversmes tiesas likums arī vairakkārt ir grozīts un nekad nav bijuši priekšlikumi izslēgt no Satversmes tiesas likuma 1. pantu to kompetences daļu, kas patiesībā pārraksta Satversmes 85. pantu. Saeima kā likumdevējs cenšas nedublēt, lai patiešām neradītu šo maldīgo priekšstatu par normas juridisko rangu. Bet te man ir jāatzīst, ka atsevišķi šādi prakses piemēri ir Saeimas kārtības rullī, Ministru kabineta iekārtas likumā arī, mans piemērs arī par Satversmes tiesu. Tāda tā situācija ir.

S.Osipova.

Man vēl ir jautājums par to, ka to tautas iesniegto likumprojektu, pilnīgi izstrādātu, vērtē Centrālā vēlēšanu komisija. Tad viņš iziet cauri Valsts prezidenta rokām. Un kādu jūs redzat Saeimas kompetenci vērtējot, vai likumprojekts ir pilnīgi izstrādāts?

G.Kusiņš.

Godātā tiesa! Man vispirms jāsaka, ka šeit būtu jāņem vērā, ka ir ļoti grūti spriest par teorētiski iedomājamām situācijām. Es tikai gribu teikt, ka, iespējams, arī Saeimai varētu būt kaut kas vērtējams. Nu, pieņemsim, nav labi izvirzīt kaut kādus pieņēmumus, bet, pieņemsim, ka likumprojekts, ar kuru persona L. būtu atzīta par vainīgu nozieguma izdarīšanā, būtu izgājis gan caur Centrālo vēlēšanu komisiju, gan Valsts prezidents ir iesniedzis šo likumu izskatīšanai Saeimā. Manuprāt, Saeima pēc būtības nevar realizēt tiesu varu. Un nevar atzīt likuma formā personu L. par vainīgu. Nu, tā būtu mana atbilde uz jūsu jautājumu.

Vai tas ir vēl kādos... nu, es pieļauju, ka tā ir ļoti, ļoti tāda plāna kārtiņa no visa šī iespējamā regulējuma.

G.Kūtris.

Es atvainojos. Vai tas nozīmē, ka šādā situācijā tas projekts aiziet uz referendumu?

G.Kusiņš.

Jā. Nu Saeimas vērtējumu prasīja tiesnese Osipovas kundze, attiecībā uz pārējo...

G.Kūtris.

Jūs devāt piemēru, kur ir, teiksim, acīm redzami, bet ir tādas situācijas, kur tas ir ļoti diskutējams jautājums. Vienam politiski patīk tas, otram patīk tas.

G.Kusiņš.

Man kā Saeimas pārstāvim jāsaka, ka tur tās politiskās patikšanas ir ļoti mainījušās. Mēs redzam, ka Saeimas sastāvi mainās. Un tas nevar būt, mūsaprāt, ne par kādu kritēriju, lai interpretētu vārdus „pilnīgi izstrādāts”. Līdz ar to tas galvenais un izšķirošais moments ir tas, vai ir šinī gadījumā juridiski argumenti, punkts viens, un vai ir tiesas kontrole. Mūsaprāt, tieši tāpat... es vēlreiz atkārtošu... ja kāds nepareizi interpretē, ka ir aizliegts kāds gājienš, Rīgas Dome, man liekas, regulāri aizliedz dažus gājienu un tiesa regulāri atļauj.

G.Kūtris.

Tā tad jūsuprāt zem vārdiem „pilnīgi izstrādāts” — tas nozīmē juridiski korektam...

G.Kusiņš.

Es tā neteicu.

G.Kūtris.

Jūs teicāt: lai būtu juridiski izstrādāts.

G.Kusiņš.

Pilnībā izstrādāts.

G.Kūtris.

Juridiski pilnībā izstrādāts... Un šo juridiskās izstrādātības pilnību vajadzētu spēt noteikt katram normālam juristam.

G.Kusiņš.

Jā... Nu, te vispirms es gribētu teikt, ka jums ir pilnīga taisnība, ka ir neapstrīdami, skaidri jautājumi, piemēram, manis pievestais piemērs. Un ir jautājumi, kas ir mazāk skaidri. Vai arī tādi — piecdesmit uz piecdesmit, žargonā sakot. Šajā gadījumā viss ir no Centrālās vēlēšanu komisijas spējas argumentēt. Dzīve ir tāda, ka tiesās tiek izšķirti strīdi. Mēs nevaram pateikt, ka viss ir tik skaidri uzrakstīts un viss, un vairs nekādu strīdu nebūs. Tas, manuprāt, būtu ļoti tāds pārmērīgi pravietisks secinājums, ka ir iespējams visu uzrakstīt tik skaidri, ka strīds vairs ne par ko nepastāv. Mūsuprāt, vārdi „pilnībā izstrādāts” nav tukši vārdi, to nozīmi ir iespējams piepildīt ar saturu. Šī izpratne var mainīties. Tā tad, piemēram, *ius cogens* arī neattīstījās uzreiz vienā dienā. Kādreiz nebija, tagad ir.

G.Kūtris.

Tā tad, jūsuprāt, spēles noteikumi šajā procesā ir skaidri abām pusēm.

G.Kusiņš.

Saeimas ieskatā — jā.

G.Kūtris.

Vai pieteikuma iesniedzēja pārstāvim ir vēl kāds jautājums?

J.Kārkliņš.

Jā, saistībā ar šo te pārsūdzēšanu. Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu... Vai šis lēmums ir administratīvs akts, vai tas ir publiskās pārvaldes jomā izdots... Jo,

vienkārši, kāds ir jūsu viedoklis? Jo gan rajona tiesa, gan apgabaltiesa ir atteikusies šos jautājumus vērtēt.

G.Kusiņš.

Mūsu rīcībā vismaz ir tāds lēmums, vismaz, kad vērsās... ir jautājums: kad vērsās kurā stadijā. Jo ja likumdošanas process ir jau sācies, tad, protams, administratīvajā tiesā vairs nevar vērsties. Administratīvajā tiesā var vērsties, kamēr likumdošanas process nav sācies. Tāpēc es vēlos vērst uzmanību uz to, kad sākas likumdošanas process. Ar to brīdi, kad likumprojekts tiek iesniegts Saeimā. Tajā brīdī sākas likumdošanas process. Ja Centrālā vēlēšanu komisija pieņem lēmumu... cik es saprotu, arī beidzamais lēmums attiecībā uz tā saukto „nepilsoņu referendumu”, or noformulēts kā administratīvais akts. Un Centrālā vēlēšanu komisija nešaubīgi ir izvēlējusies šo pozīciju.

J.Kārklis.

Jā, nu tas ir tad, kad atsaka. Bet kad Centrālā vēlēšanu komisija kļūdaini nosaka, ka tas ir pilnīgi izstrādāts, bet patiesībā nav. Tad kāds ir mehānisms? Ja jau aiziet šāds likumdošanas process? Kurā brīdī tad var novērst šo kļūdu? Ja to neizdarīja Prezidents...

G.Kusiņš.

Manuprāt, pašreizējais Administratīvā procesa likums... es nevaru paust šeit Saeimas pozīciju par Administratīvā procesa likuma niansēm tādā mērā, lai izanalizētu visas iespējamās situācijas, kad un kurā brīdī kāds varētu vērsties par it kā nelabvēlīgu aktu, ar kuru tiek atļauta kāda parakstu vākšana. Bet man šķiet, ka šeit būtu jāskatās, kādas ir Administratīvā procesa likuma teorētiskās iespējas. Vismaz es esmu dzirdējis divas dažādas interpretācijas. Viena ir, ka var, otra — ka nevar. Un ka viss ir atkarīgs, punkts viens, kurā stadijā vērsās, un punkts divi — ar kāda rakstura prasījumu vērsās. Nevar pateikt absolūti, ka viss ir pilnīgi un tā. Līdz ar to, mūsaprāt, tiesu prakse šajā gadījumā varētu būt vēlama, tajā pašā laikā tiesu prakses neesamība nav par pamatu, lai apstrīdēto normu atzītu par spēkā neesošu un neatbilstošu Satversmei.

G.Kūtris.

Paldies.

J.Kārklis.

Labi, tad varbūt Satversmes tiesa šo jautājumu noņems, bet teorētiskais jautājums ir... Tātad ja aiziet likumdošanas process, Vēlēšanu komisija pasaka, ka viss ir kārtībā, vērsās tātad iedzīvotāji, kuru intereses ar šo lēmumu tiek aizskartas, ka

šis te administratīvais akts ir prettiesisks, jo likumprojekts nav pilnībā izstrādāts un administratīvā tiesa atceļ šo CVK lēmumu. Bet likumdošanas process ir aizgājis līdz Saeimai. Vai tās sekas būtu...

G.Kusiņš.

Jūs prasāt par tādu lēmumu, kas ir atkarīgs no četrus nosacījumu iestāšanās. Un it kā... ir vēl četrpadsmit dažādi izvērtējumi, par ko ir iesniegts pieteikums, termiņš... nav termiņš, vai ir tiesīgs iesniegt... nu te ir grūti... (abi reizē runā) Arī Satversmes 1. panta interpretācija, manuprāt, būtu jāņem vērā, izšķirot šo jautājumu, bet nu...

J.Kārklis.

Paldies.

G.Kūtris.

Paldies.

Tiesa ir uzklusējusi abus lietas dalībniekus un arī viņu atbildes uz jautājumiem.

Un, lai izpildītu savu solījumu, tiesa uzskata, ka mēs varam pāriet uzklusēt pieaicinātās personas. Pieaicināto personu uzklusīšanā tiesa parasti piedāvā procedūru... rindas kārtību tādu, kādā mēs arī nosaucām pieaicinātās personas.

Šajā brīdī, lietas dalībnieki, kādi ir jūsu viedokļi uzklusēt pieaicinātās personas tā, kā mēs arī bijām sākotnēji nosaukuši sākt ar Saeimas Juridisko biroju un tā tālāk...

G.Kusiņš.

Ar komisiju droši vien...

G.Kūtris.

Jā, es atvainojos, ar komisiju. Piedodiet.

Tad tiesa aicina kā pieaicināto personu Saeimas Juridisko komisiju. Juridiskās komisijas pārstāvis deputāts Gaidis Bērziņš. Lūdzu, jūsu viedoklis par šīm konkrētajām apstrīdētajām normām.

G.Bērziņš.

Jā. Paldies.

Godātā tiesa! Es varbūt mēģināšu pietiekami īsi paust šo viedokli.

Jāsaka gan, ka Juridiskā komisija pēc būtības nav vērtējusi šo konkrēto pieteikumu Satversmes tiesai, taču nenoliegšu, ka gan komisijas darba kārtībā, netiešā darba kārtībā, gan arī kuluāros ir apspriests jautājums par jēdzienu „pilnībā izstrādāts” likumprojekts interpretāciju.

Es pilnībā izprotu pieteicēja viedokli un argumentus. Tajā pat laikā es varu piekrist arī Kusiņa kunga paustajam Juridiskā biroja viedoklim. Nu, te gan nāktos secināt to, ka ja visas procesā iesaistītās institūcijas interpretētu likumu tā, kā Juridiskais birojs, tad, iespējams, ka šāda pieteikuma vispār tiesā nebūtu.

Taču atgriežoties varbūt pie pieteicēja argumentiem, vēlos vērst uzmanību uz pirmo tēzi, ko kā galveno, manuprāt, minēja pieteicējs, proti, ka lieta tiesā, jeb, precīzāk, pieteikums tiesā, acīmredzot, tika iesniegts no deputātu puses tā iemesla dēļ, ka deputāti bija sajutuši valsts apdraudējumu.

Šeit es atļaušos citēt Saeimas sēdes stenogrammu tajā sēdē, kurā tika apspriests likumprojekts „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē”. Atbilstoši Kārtības rullim bija viens runātājs „par”, viens „pret”. Un tā deputāts Raivis Dzintars, runājot „pret” norādīja... ļoti īsi tātad citējot... „Oficiālā divvalodība nozīmē faktisku atteikšanos no latviešu valodas kā Latvijas neatkarības pamata un tā būtu pārkrievošanās pabeigšana. Tā ir bīstama darbība, kas ir vērsta arī pret nacionālo drošību.” Tā deputāts Raivis Dzintars.

Saeimas Prezidijs šajā sēdē bija saņēmis arī četru frakciju un deputātu četrus iesniegumus, kuros, saskaņā ar Latvijas Republikas Saeimas kārtības ruļļa 144. panta otro daļu bija iesniegts lūgums nolasīt ziņojumu par balsošanas motīviem pēc balsojuma par likumprojektu „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē” pēc balsojumu rezultātu paziņošanas.

Citēšu dažus, manuprāt, būtiskākos, kas faktiski arī netieši ir saistāmi ar tiem deputātiem, kas ir pārstāvēti arī Saeimas Juridiskajā komisijā.

Un tā Āboltiņas kundze ir teikusi, ka priekšlikums par grozījumu, kas iesniegts par normu, kura izteic, kas tieši ir Latvijas Republika. „Līdztekus pārējiem Satversmes pamatprincipiem latviešu valoda kā vienīgā valsts valoda izsaka mūsu valsts esības jēgu. Ja latviešu valoda vairs nebūtu kā vienīgā valsts valoda, Latvija kļūtu pavisam cita valsts, kuras pamatā būtu citi principi un citi priekšnoteikumi.”

Vēl viens citāts arī no Juridiskajā komisijā pārstāvētās deputātes Lībiņas-Egneres kundzes, kas arī pēc būtības varbūt rada jautājumu par šī jēdziena „pilnīgi izstrādāts” likumprojekts interpretāciju. Un tā deputāte Lībiņa-Egnere ir teikusi: „Godātie deputāti! Atbilstīgi Latvijas Republikas Satversmes 78. pantam Saeimas izlemšanai šodien ir nodots 187 tūkstoši 378 balsstiesīgo Latvijas Republikas pilsoņu ierosināts Satversmes grozījumu projekts, kura mērķis ir piešķirt krievu valodai otro valsts valodas statusu.” Tātad šajā gadījumā deputāte tieši ir atsaukusies uz Satversmes 78. pantu.

Un kā pēdējo citēšu šajā sēdē Augusta Brigmaņa teikto: „Kaut arī pašlaik Latvijas Republikas Satversmē valsts valodas statuss ir nostiprināts pietiekami, Zaļo un Zemnieku savienība ir gatava atbalstīt vēl lielāku tās konstitucionālās aizsardzības nepieciešamību.”

Tie ir tikai daži citāti, kas tiešām droši vien liecina par to, kāpēc šāds pieteikums ir tiesai radies. Jāsaka, protams, ka šobrīd tā situācija varbūt ir nedaudz mainījusies. Es arī pieskaršos savā uzstāšanās tieši kontekstā ar CVK kompetenci un CVK lēmumiem.

Kusiņa kungs jau minēja Čepānes kundzes teikto, citējot tāvad viņas teikto, kas tika teikts Saeimā, skatot grozījumus... atļaušos arī saīsināti lietot šo jēdzienu „Tautas nobalsošanas likums”, kur galvenā atziņa bija aptuveni sekojoša, proti, ka šobrīd neviena institūcija nekontrolē, vai likumprojekts ir pilnīgi izstrādāts, kaut gan būtu jākontrolē. Jāsaka arī, ka tiešām šāds viedoklis arī tika vairākkārt cilāts un diskutēts Juridiskās komisijas sēžu laikā. Tiesa gan, man pašam nebija iespēju piedalīties šī Tautas nobalsošanas likuma sākotnējā apspriešanas stadijā līdz brīdim, kamēr Prezidents atgriezta atpakaļ šo likumprojektu, tā kā es varbūt nevarēšu īsti precīzi par šīm diskusijām izklāstīt, taču arī šis Čepānes kundzes kā referentes teiktais, manuprāt, ir būtisks.

Par to, vai pastāv problēma jēdziena „pilnīgi izstrādāts” interpretācijā. Es tikai varbūt ar dažiem faktiem, kas man liek aizdomāties un droši vien rada jautājumus ne tikai pieteicējiem, bet, iespējams, arī vēl kādam citam. Šeit es atļaušos citēt vēl arī to, ko Prezidents ir savā 2011. gada 20. decembra vēstulē Saeimas priekšsēdētājam Solvitai Āboltiņai paudis sekojošo. Tāvad Valsts prezidents ir paudis pārliecību, ka „krievu valodas noteikšana par otro valsts valodu ir atteikšanās no Latvijas kā nacionālās valsts un nonākšana pretrunā ar Satversmes kodolu. Latvijas Republikas dibināšanas un neatkarības atjaunošanas pamatā liktajām idejām.” Tāpat Valsts prezidents, kas, manuprāt, ir ļoti būtiski, ir vērsis uzmanību uz to, ka Satversmes 78. pants nedod Valsts prezidentam izvēli nodot vai nenodot Saeimas leņšanai vēlētāju ierosinātu likumprojektu. Te, protams, mēs varam tikai uzdot jautājumu... bez tam jau kā Kusiņa kungs ļoti plaši izskaidroja šīs te tiesības. Acīmredzot te ir iespējams interpretācijas jautājums.

Šajā sakarā gan es gribētu varbūt minēt kādu citu viedokli. Varbūt es atļaušos citēt Pastara kungu. Šis citāts ir minēts arī atbildes rakstā. Pastara kungs 2002. gada 3. augustā laikrakstā „Diena” rakstā „Referenduma nedienas” ir teicis sekojošo: „Satversmes 78. pants *expresis verbis* pieprasa, lai viena desmitā daļa vēlētāju iesniegtu pilnīgi izstrādātu likumprojektu un Satversmes grozījumu projektu. Šāda Satversmes 78. pantā ietvertā prasība uzliek pienākumu attiecīgo likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu noformēt atbilstoši juridiskās tehnikas prasībām, kā arī izvērtēt tā iespējamo atbilstību Satversmei un Latvijas starptautiskajām prasībām”, kam pilnībā droši vien var arī piekrist. Pastara kungs to ir teicis 2002. gadā, tomēr, kā mēs redzam, tad atsevišķos gadījumos varbūt šī atziņa nav nonākusi līdz tiem vērtētājiem, kam tas būtu jāvērtē. Iespējams, šīs interpretācijas dēļ.

Vēl atļaušos citēt arī savā ziņā līdzīgu viedokli, kas arī ir atspoguļots atbildes rakstā, ko ir norādījusi, ja nemaldos Nikuļcevas kundze. „Ja Centrālā vēlēšanu komisija ir pieļāvusi tādu likumprojekta virzību, kurš neatbilst Satversmes 78. pantam, Valsts prezidentam šis fakts ir jākonstatē un attiecīgi jārīkojas.” Satversmes 78. panta prasībām neatbilstošs likumprojekts nevar tikt iesniegts un izskatīts Saeimā. Nu redziet, šeit ir vēl viedoklis.

Runājot par administratīvo tiesu praksi, kas vērtē Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumus iespējamus, varbūt tas nav tas pats ilustratīvākais piemērs, tomēr atļaušos par to nedaudz parunāt tieši saistībā ar referendumu, kas notika par zināmajiem Latvijas Republikas Satversmes grozījumiem. Tā, kāds pilsonis 2012. gada 12. janvārī ir griežies administratīvajā rajona tiesā ar pieteikumu par Centrālās vēlēšanu komisijas 2012. gada 3. janvāra lēmuma Nr. 1 „Par tautas nobalsošanas izsludināšanu, atzīšanu par prettiesisku un atcelšanu”, tātad lūdzot atcelt. Šeit ir būtiski norādīts uz to lēmumu, kas ir pieņemts 2012. gada 16. janvārī. Pieteikums ir reģistrēts ar reģistrācijas numuru Nr. 376.

Atkal, jāsaka cits viedoklis.... es atļaušos citēt... aplūkojot tātad gan Tautas nobalsošanas likumu... pamatā Tautas nobalsošanas likumu, bet arī kontekstā ar šo likumu arī Satversmi, administratīvā rajona tiesa ir secinājusi. „No minētajām tiesību normām izriet, ka gadījumā, ja Saeima nav pieņēmusi bez satura grozījumiem ne mazāk kā vienas desmitās daļas vēlētāju iesniegtu likumprojektu vai Satversmes grozījumu projektu, Centrālā vēlēšanu komisija ir iestāde, kurai ir pienākums organizēt tautas nobalsošanu. Centrālajai vēlēšanu komisijai nav piešķirtas tiesības izvēlēties — organizēt tautas nobalsošanu vai nē. Tādējādi tiesneses ieskatā Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums pēc būtības ir tikai organizatorisks lēmums, kas nodrošina likumdošanas procesa stadiju un uzsāk iesniegtā Satversmes grozījumu projekta noraidīšanu. Līdz ar to tiesa ir secinājusi, ka šis pieteikuma priekšmets nevar būt administratīvās tiesas piekritībā.

Šeit atkal mēs redzam, kā saka, dažādus viedokļus. Un tad ir atkal šis te jautājums par to vai problēma ir interpretācijā, vai problēma ir tajā, ka tomēr ir nepieciešams, kā teica arī Kārklīņa kungs, zināms rangs šim jēdzienam „pilnīgi izstrādāts” likumprojekts.

Kontekstā ar Centrālo vēlēšanu komisiju... piekrītot, un es šeit es teiktu, droši vien arī Saeimas Juridiskās komisijas vairākuma viedoklis... šeit acīmredzot ir tāds, ka Centrālā vēlēšanu komisijai ir tiešām jāvērtē, vai likumprojekts ir pilnīgi izstrādāts un būtu jāvērtē... es atļaušos teikt, ka būtu jāvērtē arī šī likumprojekta atbilstība Satversmes kodolam.

Ja mēs salīdzinām, ko tad CVK ir darījusi šajā kontekstā, tad par diviem šiem pēdējiem tautas nobalsošanas gadījumiem lēmums Nr. 02-94 (?) , kur, protams, CVK varēs paskaidrot plašāk, es neredzu nekādu argumentāciju šādam te lēmumam.

Faktiski šajā lēmumā nekas nav vērtēts un ir, protams, ko mēs varētu raksturot arī ar tādu pozitīvās prakses piemēru, tātad šis 2012. gada 1. novembra lēmums Nr. 6, kurā tiešām ļoti rūpīgi ir izvērtēti arī ekspertu atzinumi un ir komisija vērtējusi attiecīgi šo te likumprojektu, jāsaka, jau nu pēc tā, ko mēs saprotam varbūt ar šo jēdzienu „pilnīgi izstrādāts” likumprojekts.

Tiesa gan, šajā lēmumā ir minēts un arī atsevišķi ir pieejams Mārtiņa Paparinska viedoklis, kas atkal raisa zināmā mērā varbūt bažas... atļaušos citēt. Tātad lēmuma 12. lapā: „CVK tiesības vērtēt pretrunu augstāka juridiska spēka normām ir saprātīgi ierobežot uz acīmredzamām pretrunām un valsts varas... un valsts pārvaldes un tiesību zinātnieku plašais viedokļu spektrs neliecina par vienotu acīmredzamības redzējumu. Tātad izsmelošu vērtējumu atstājot no sistēmiskā viedokļa daudz plašākā Valsts prezidenta ziņā.” Šeit Paparinska kungs ir norādījis tieši uz Valsts prezidenta ziņu.

Nu, te mēs atkal redzam, ka ir neviennozīmīgs viedoklis par to, cik tālu un kas būtu jāvērtē Centrālajai vēlēšanu komisijai, kura, kā jau es teicu, Centrālā vēlēšanu komisija ir šobrīd vērtējusi tā, kā to varētu traktēt, mūsaprāt, atbilstoši „pilnīgi izstrādāta” likumprojekta jēdzienam.

Nobeigumā es gribētu atļauties paust tādu viedokli, ka šis jautājums būtu tiešām izvērtējams un lūgt Satversmes tiesai vērtēt attiecīgi visus šos argumentus, jo redzot šos dažādos viedokļus tomēr šķiet, ka atbildi uz jautājumu, ko, ja nemaldos, uzdeva Kusiņa kungs — kas ir šķērslis, kas liedz likumu interpretēt atbilstoši Satversmei, es īsti nevaru dot, bet šie dažādie viedokļi tomēr parāda, ka šī interpretācija ir dažāda.

Paldies.

G.Kūtris.

Paldies.

Varētu sākt uzdot jautājumus ar lietas dalībnieku jautājumiem.

Lūdzu, pieteikuma iesniedzēju pārstāvim.

J.Kārklīš.

Man nav jautājumu.

G.Kūtris.

Saeimas pārstāvim.

G.Kusiņš.

Jā. Paldies. Man būtu Bērziņa kungam divi jautājumi.

Pirmais. Attiecībā uz jūsu minēto tiesas spriedumu. Vai es pareizi saprotu, ka šis tiesas spriedums bija par to Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu, kas bija jau par

tautas nobalsošanas sarīkošanu tad, kad Saeima jau bija noraidījusi vēlētāju iesniegto likumprojektu, respektīvi, tad, kad likumdošanas process jau bija sācies, kad likumprojekts jau bija iesniegts Saeimā. Es tā sapratu. Vai tas ir par to... tad, protams, administratīvā tiesa ļoti pareizi nosprieda... tad likumdošanas procesa ietvaros vairs nav tiesību... No jūsu citētā es sapratu, ka apstrīdēts bija tas Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums par tautas nobalsošanas sarīkošanu.

G.Bērziņš.

Tieši tā. Tas ir lēmums, precizējot no procesuālā viedokļa... tagad es laikam nepateikšu..... bet to var vienkārši izrēķināt... šis lēmums 16. janvārī. Tiesa gan, tas, kur es arī mēģināju likt uzsvāru... kas ir tiešām, manuprāt, vērtējams šajā te lietā... Administratīvā tiesa nav vērtējusi šo iespējamo ierobežojumu izskatīt šo pieteikumu tādā griezumā, ka ir uzsākts šis likumdošanas process vai nav, bet ir vērtējusi tādā griezumā, ka CVK tātad, viņuprāt, vispār ir vairāk tāds organizatorisks lēmums šis te pieņemtais.

G.Kusiņš.

Tātad, ja es pareizi sapratu... Tad šis lēmums attiecas uz citu Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu. Tātad tajā stadijā, kad likumdošanas process ir jau uzsācies, ka likumprojekts jau ir bijis iesniegts jau Saeimā, un Centrālās vēlēšanu komisijas lēmums ir vienkārši pēc tam bijis par tautas nobalsošanas organizēšanu. To Saeima ir jau noraidījusi. Tas jau ir likumdošanas procesa ietvaros. Tas neko neliecina, manuprāt, par Centrālās vēlēšanu komisijas tiesībām vai pilnvarām ārpus likumdošanas procesa.

G.Bērziņš.

Kā jau es teicu, tad tiesa šajā lēmumā nav vērtējusi ārpus likumdošanas procesa vai jau pēc tam, kad šis process ir uzsācies. Tiesa principā ir vairāk vērtējusi CVK iespējamās funkcijas.

G.Kusiņš.

Paldies. Un otrs tāds nedaudz garāks jautājums, bet es domāju, ka būs arī vienkāršāk atbildēt.

Sakiet, lūdzu, vai visām valsts institūcijām būtu jāievēro Satversmes tiesas spriedumos lemtais. Piemēram, tā sauktajā Lisabonas spriedumā, Satversmes tiesa nolēma, ka dalībvalstu nacionālā identitāte ir būtiska Eiropas Savienības pamatvērtība. Šajā pašā spriedumā Satversmes tiesa atzīst, ka Latvijas valsts balstās uz tādām pamatvērtībām, kas, cita starpā, ietver pamattiesības un pamatbrīvības, demokrātiju, valsts un tautas suverenitāti, varas dalīšanu un likuma varu. Šīs vērtības valstij ir pienākums garantēt un tās nevar aizskart ar grozījumiem Satversmē, kuri ir

ieviesti tikai ar likumu. Vēl jo vairāk. Satversmes tiesa, piemēram, ir 2007. gada spriedumā 2007-10-0102 ir norādījusi, ka Satversmes 2. pants Latvijas tautai un ikvienam Latvijas pilsonim piešķir ne tikai tiesības, bet arī uzliek pienākumus. Un Latvijas tautai ir tiesības un pienākums atjaunot Latvijas valsti tādā veidā, kādu pieprasa Latvijas valsts konstitucionāli tiesiskais pamats. Tas, ko es jums gribu jautāt... vai, jūsuprāt, visām valsts institūcijām savā lēmumu pieņemšanas procedūrā ir jāņem vērā arī Satversmes tiesas spriedumi. Vai mēs nenonāksim tādā situācijā, ka Satversmes tiesa šodien kaut ko nolems, pēc tam paziņos un mēs atkal nezināsim, kas ir pilnīgi izstrādāts.

G.Bērziņš.

Es atbildēšu. Manuprāt, ļoti precīzi tas ir noteikts Satversmes tiesas likuma 32. panta 2. daļā – Satversmes tiesas spriedums un tajā sniegtā attiecīgās tiesību normas interpretācija ir obligāta visām valsts un pašvaldību institūcijām, arī tiesām un amatpersonām, kā arī fiziskām un juridiskām personām.

G.Kusiņš.

Paldies.

G.Kūtris.

Paldies.

Bērziņa kungs, es saprotu, ka jūsu Juridiskajā komisijā pārsvarā jums ir juristi, liela daļa deputātu ir juristi, kas ir izglītoti juristi un viņiem visiem ir skaidrs priekšstats par pilnīgi izstrādāta likumprojekta elementārajiem kritērijiem. Bet arī šiem deputātiem kā juristiem ir dažāds viedoklis, vai konkrētais likumprojekts atbilst vai neatbilst pilnīgas izstrādātības kritērijiem. Tas tā.

Sakiet, lūdzu, Juridiskā komisija grozīja likumu „Par tautas nobalsošanu”, saīsināti nosaucot, vai Juridiskā komisija nevērtēja apstrīdēto normu grozīšanas nepieciešamību, lai radītu skaidrus kritērijus. Nevis tikai, teiksim, ar politisku pieskaņu izvērtēt „pilnīgi izstrādāto”, bet ar tādu, lai mēs saprastu, kāpēc ir vai nav pilnīgi izstrādāts likumprojekts.

G.Bērziņš.

Jā, paldies.

Tātad es varbūt divās daļās mēģināšu atbildēt.

Tiešām Juridiskajā komisijā ir pārstāvēti pamatā deputāti ar juridisko izglītību. Te gan varbūt atļaušos tomēr nenosaukt deputātus varbūt uzvārdā, bet arī sākoties... savā ziņā arī tātad publiskai retorikai par šo jautājumu, arī deputāti savā starpā apspriedās un es esmu dzirdējis arī tādu viedokli, piemēram, par šā jēdziena interpretāciju, proti, nu ko mēs saprotam ar „pilnīgi izstrādāts likumprojekts”. Varbūt

tā ir tāda situācija, ka, piemēram, likumprojektam nav pievienoti pārejas noteikumi. Tātad... tas tā, ja mēs tā vairāk gramatiski skatāmies. Protams, tā saskarsme vai pieredze ar šādiem jautājumiem varbūt nav Juridiskās komisijas ikdiena.

Kas attiecas uz to, kāpēc Juridiskā komisija negrozīja vai neprecizēja Tautas nobalsošanas likumu, es nevarēju jums atbildēt uz šo jautājumu, jo, kā jau es teicu, es pats tajā laikā nebiju Juridiskās komisijas pārstāvis un man Juridiskā komisija nav devusi tādu tiešu mandātu, lai atbildētu uz šo jautājumu viennozīmīgi.

G.Kūtris.

Sanita Osipova. Lūdzu!

S.Osipova.

Tātad arī jūs, citējot dažādu savu kolēģu un ekspertu viedokļus, tā vadlīnija bija tāda, ka šobrīd, 2012. gadā, pēc spēkā esošā regulējuma, neviena institūcija tā nekontrolē, vai likumprojekts ir pilnīgi izstrādāts. Nav skaidru kritēriju, nav atbildīgās institūcijas. Šobrīd CVK ir uzņēmusies pēdējā šā referenduma lietā.

Kāda, jūsuprāt, ir Centrālās vēlēšanu komisijas, Valsts prezidenta un Saeimas kompetence vēlētajū iesniegtu likumprojektu vērtēšanā?

G.Bērziņš.

Paldies par jautājumu.

Attiecībā uz CVK kompetenci es varētu piekrist tam viedoklim... nu, daļēji varētu piekrist... lielākā mērā tam, ko pauda Kusiņa kungs, ka CVK tas būtu jāvērtē. Bet, manuprāt, CVK uzbūves sistēmā, ja tā varētu teikt, uz ko netieši šeit jautājot arī norāda godājamā tiesa, ir viens tāds problēmjautājums. Proti, pārstāvības modelis un zināmā mērā lēmuma pieņemšana notiek balsojot. Faktiski arī jautājums par kapacitāti droši vien ir aktuāls. Tā kā tas varētu būt CVK kompetences jautājums. Tomēr tur ir tādi zināmi riski par to, vai tomēr CVK varētu objektīvi izvērtēt.

Kas attiecas uz Saeimu, tad es neizslēdzu, par ko šodien netika runāts, ka arī Saeimas Prezidijs varētu paust kādu viedokli. Tomēr visnotaļ ir skaidrs, ka, ja, piemēram, ja šis konkrētais likumprojekts „Grozījums Satversmē” būtu nonācis Saeimas Juridiskajā komisijā, tad Saeimas Juridiskajai komisijai būtu jāpauž savs viedoklis. Nu, šis likumprojekts nenonāca Saeimas Juridiskajā komisijā.

Attiecībā uz Prezidenta institūtu un Prezidenta tiesībām. Šeit es gribētu pievienoties faktiski lielā mērā tam viedoklim, kurš saka to, ka Prezidentam šādas tiesības būtu vērtēt attiecīgo likumprojektu, šāda likumprojekta atbilstību Satversmei un starptautiskajām prasībām.

S.Osipova.

Pieteikumā bija uzsvērts, ka nav konkrētu institūciju pienākumi uzņemties atbildību par vērtēšanu. Vai Juridiskajā komisijā ir lemts par šo minēto institūciju lomas konkretizēšanu?

G.Bērziņš.

Juridiskajā komisijā tieši varbūt tādā lēmuma formā tas nav darīts, ir bijušas, cik es atceros, tiešām diskusijas par šo, ja es nemaldos. Šeit žēl, ka Cimdara kunga nav klāt. Arī saistībā ar šo konkrēto tautas nobalsošanu, ja nemaldos, tad... es atvainojos, ja es kļūdos, bet man kaut kā ir palicis tā atmiņā, ka Cimdara kungam uzstājoties... tagad gan es nepateikšu, vai tas bija Juridiskajā komisijā vai kādā citā vietā, viens no argumentiem bija tas tajā laikā, ka CVK likums neparedz tādas tiesības un nav arī īsti iespējas to izdarīt. Nu un tāpēc acīmredzot... es tā pieņemu, ka tāpēc acīmredzot tas lēmums tajā brīdī bija tāds, kāds viņš bija.

Tas, ka ir runāts Saeimas Juridiskajā komisijā... Vairāk tas viedoklis ir sliecies varbūt tādā virzienā... proti, īpaši varbūt arī Čepānes kundze, kas ir norādījusi uz šo jautājumu jau uzstājoties Saeimā un ziņojot par „Tautas nobalsošanas likumprojektu”, proti, ka likumdevējam šķiet, ka tas pienākums izriet gan no Satversmes, gan no likuma... un nesaprotamu iemeslu dēļ, kāpēc tad Centrālā vēlēšanu komisija konkrēti tātad nevērtē šeit... tas vairāk ir bijis tāds mēģinājums to viedokli pasniegt tieši tādā veidā, ka tas būtu jāvērtē.

S.Osipova.

Un ja mēs pieļaujam, ka Centrālā vēlēšanu komisija pieļauj kļūdu un palaiž tālāk neizstrādātu likumprojektu. Kur ir šīs nākamās kļūdas ķeršanas lamatas?

G.Bērziņš.

Nu, acīmredzot, tas varētu būt Prezidents, viens no institūtiem, ja to tā varētu nosaukt. Prezidenta institūts, kas varētu būt šis zināmais kontroles mehānisms, jo, manuprāt, ne jau velti Prezidents, nododot šo likumprojektu „Grozījumi Satversmē” Saeimai pēc tam uzreiz rakstīja vēstuli, kurā viņš puda savas bažas, nu, acīmredzot.. te droši vien Prezidenta kancelejas pārstāvis varēs paskaidrot... acīmredzot viņš kaut kādu iemeslu dēļ to neizdarīja šajā vēstulē, ko viņš nodeva Saeimai, bet rakstīja atsevišķu vēstuli, kur lūdza vērst uzmanību uz šīm konstitucionālajām vērtībām.

S.Osipova.

Ja Saeimas Juridiskajā komisijā varētu būt tā ideja, ka Valsts prezidents varētu apturēt šo procesu tāpēc, ka iesniegtais likumprojekts nav pilnīgi izstrādāts, kur tie iesniedzēji varētu vērsties un pārsūdzēt šādu Prezidenta lēmumu? Kāda šeit varētu būt kārtība?

G.Bērziņš.

Es jums laikam šobrīd nevarēšu atbildēt uz šo jautājumu par to... par šāda veida pārsūdzības iespējām un varbūt par Prezidenta lomas stiprināšanu... vismaz es neesmu piedalījies šajās diskusijās un arī man nav mandāts īsti no Juridiskās komisijas.

S.Osipova.

Paldies.

G.Kūtris.

Tiesnešiem ir vēl jautājumi?

K.Balodis.

Man būtu tāds precizējošs jautājums. Kā jūs tomēr vērtējat Kusiņa kunga nosauktās Centrālās vēlēšanu komisijas likuma normas, no kurām tomēr varētu spriest, ka gluži bez zobiem Centrālā vēlēšanu komisija nav un tomēr viņai ir diezgan būtiska loma pilnīgas izstrādātības vērtēšanā.

G.Bērziņš.

Es teiktu, ka tas varbūt būtu ideālais variants, ja tā būtu. Bet, acīmredzot, šeit gan vairāk mans personīgais viedoklis, proti, būtu par to, ka šie zobi, kā jūs norādījāt, varbūt nav tomēr... Ir tomēr kaut kāds iztrūkums, proti, to varētu šobrīd salīdzināt tikai ar faktiem, šobrīd man nav bijusi izdevība piedalīties CVK darbā un vērtēt viņu tiesības un pienākumus. Bet šis te lēmums, kas bija iepriekš, tātad kas faktiski nav argumentēts, nav vērtēti un tas ir pilnīgi skaidrs un tas ir redzams tur, ka tātad šie iesniegtie grozījumi nav vērtēti arī no šīm pilnīgi izstrādātā viedokļa... un ir šis otrs gadījums, kas ir pretstats. Un, protams, mēs varbūt varam teikt, ka tas šobrīd varbūt tas ir interpretācijas jautājums, kas ir mainījies, ja tā varētu teikt, tajā virzienā, kas ir varbūt Satversmes kodola virziens, bet šie ir tikai divi gadījumi. Mēs nezinām, kas būs, ja būs trešais gadījums.

G.Kūtris.

Vai tiesnešiem ir vēl jautājumi? Nav.

Pieteikuma iesniedzēju pārstāvim? Saeimas pārstāvim ir jautājumi?

G.Kusiņš.

Vēl viens precizējošs jautājums.

Jūs norādījāt, ka Centrālā vēlēšanu komisija nezināja, kā rīkoties attiecībā uz šo pirmo gadījumu, ka Centrālā vēlēšanu komisija šajā janvārī tā nevērtēja.

Sakiet, lūdzu, kā jūs... jo man liekas, ka šāds secinājums nonāk pretrunā ar to, ko Centrālā vēlēšanu komisija ir norādījusi Satversmes tiesai, jo atbildot uz godātās

tiesneses Osipovas kundzes jautājumu, kā Centrālā vēlēšanu komisija rīkojas gadījumos, ja tā secina, ka tai iesniegtais likumprojekts nav uzskatāms par izstrādātu. Centrālā vēlēšanu komisija atbild, ka līdz šim iesniegtie projekti CVK ieskatā ir bijuši sagatavoti atbilstoši Satversmes 78. panta pirmā teikuma un 22. panta pirmā teikuma jēgai. No tā es varu taisīt secinājumu, ka CVK apzinās, lai uzrakstītu šādu teikumu, ir tomēr jāatbild par to, ko raksta. Ka līdz šim... No šī var taisīt secinājumu, ka vienmēr ir notikusi vērtēšana. Un ja CVK konstatētu, ka projekts nav, tad CVK būtu jāpieņem juridiski korekti argumentēti lēmumi.

Tātad CVK, cik es saprotu, pieņem lēmumus.

Arī attiecībā uz iepriekšējiem. Vai tie ir pilnībā izstrādāti vai nav. Tātad vērtē. Jo šī atbilde skaidri pasaka: līdz šim ir bijuši sagatavoti atbilstoši. Šādu secinājumu CVK var uzrakstīt tikai tad, ja... nu negribas ticēt, ka CVK melo.

Vai jūs varat komentēt tad to apgalvojumu, ka nevērtē?

G.Bērziņš.

Jā, es varu komentēt... Droši vien precīzāk pats CVK pārstāvis pateiks, bet es varu spriest tikai no lēmuma, kas ir publiski pieņemts un kas ir manā rīcībā. Šeit ir rakstīts: Centrālā vēlēšanu komisija saskaņā ar likuma „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” 24. pantu konstatē, ka par likuma „Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē” ierosināšanu parakstu vākšanas laikā ir parakstījušies 187 378 balsttiesīgie Latvijas Republikas pilsoņi, 12,14% no pēdējās Saeimas vēlēšanās balsttiesīgo Latvijas pilsoņu skaita. Punkts.

Šeit nav nekas rakstīts par to, vai... vismaz vienā teikumā, vai Centrālā vēlēšanu komisija ir vērtējusi... tātad atbilstoši Satversmei.

G.Kusiņš.

Paldies.

J.Kārklīš.

Man vēl būtu jautājums.

G.Kūtris.

Tomēr radās? Lūdzu!

J.Kārklīš.

Vai jūsuprāt šī likumprojekta pilnīgas izstrādes kontrole ir adekvāta, ja tā ir CVK, kas ir tomēr ar politisku pārstāvību? Tur nav eksperti... tur ir viens Augstākās tiesas tiesnesis...

G.Kūtris.

Bērziņa kungs kā Juridiskās komisijas...

G.Bērziņš.

Jā, es nevarēšu paust Juridiskās komisijas viedokli. Mums nav par šo runāts. Es varu tikai savu personīgo viedokli. Proti, es domāju, ka nē. Jo, ja mēs runājam par tādu sabalansētību... droši vien tad arī Valsts prezidenta institūtam un, iespējams, arī Saeimai un varbūt arī Prezidijam tomēr būtu jābūt arī... līdzīgām tiesībām, ja tā varētu teikt.

G.Kūtris.

Paldies pieaicinātajai personai.

Tiesa norāda, ka uz nākamo tiesas sēdi, kas būs kādā citā datumā, jums paziņos un vajadzētu ierasties, lai mēs varētu uzdot jautājumus, ja tādi būs radušies lietas izskatīšanas gaitā. Paldies.

G.Bērziņš.

Paldies.

G.Kūtris.

Tiesa pasludina pārtraukumu līdz pulksten 14.00.

(Pārtraukums)

G.Kūtris.

Turpinām tiesas sēdi.

Mēs esam uzsākuši pieaicināto personu uzklausīšanu.

Un, ievērojot mūsu vienošanos par noteikto uzklausīto personu kārtību, tālāk aicinu Valsts prezidenta Likumdošanas un juridisko padomnieku Edgaru Pastaru. Lūdzu!

Arī jums aicinājums izteikt pēc būtības Valsts prezidenta viedokli par apstrīdētajām normām. Lūdzu!

E.Pastars.

Godātā tiesa! Lietas dalībnieki!

Pirms varbūt sākt savu uzrunu, vispirms es gribētu atvainoties, ka ar tiesas priekšsēdētāja piekrišanu man uz neilgu brīdi bija jāatstāj sēžu zāle Saeimas darba kārtības dēļ un turpmāk savu runājamo izklāstīt trīs daļās.

Pirmā daļa būtu īsas replikas. Ne vienmēr loģiskā secībā uz iepriekš lietas dalībnieku izteiktajiem apgalvojumiem un viedokļiem.

Otrā daļa varētu būt viedoklis.

Trešā daļa būtu atbildes uz pušu un tiesas jautājumiem.

Pirmkārt, šajā lietā, man liekas, nav tik daudz jautājums par tautas pašnoteikšanās tiesībām vai valsts pamatiem, drīzāk šeit ir jautājums par procedūru, ko skaidri parāda arī pieteikums. Ka, vai šī procedūra ir pietiekami, juridiski sakot „pozitīvā, aprakstīta, kas ļauj visiem saprast, kādā veidā viņa darbojas.

Un ne tik daudz jautājums par valsts pamatiem un arī ne tik daudz jautājums par tautas pašnoteikšanās tiesībām.

Jāsaka, ka Satversmes 78. pants Satversmē ir ietverts kā viens no dažādiem pasaulē iespējamajiem modeļiem. Ir modelis, kad tiek balsots par ideju. Tad ir modelis, par likuma ierosināšanu..... veidā ar jautājumu „jā” vai „nē”, „gribat”, „negribat”. Mums tomēr ir ietverts Satversmē konkrēts likumprojekts, kur balsošana nav tikai par ideju, bet ka visa sāls bieži vien slēpjas detaļās, kādā konkrētā punktā vai pantā.

Un tādēļ arī Satversmes 78. pantā ir ietverta šī, es teiktu tā, apgrūtinot prasība, bet nepieciešamā arī vienlaikus, par pilnīgu izstrādātību... par balsošanu, par likumprojektu. Kurš pēc zināmu procedūru uzsākšanas vairs nav grozāms, ja nu vienīgi kāda matemātika vai tehnika, kas būtību absolūti negroza.

Līdz ar to šajā aspektā ir obligāti, ka šis likumprojekts tiek vērtēts.

Jāsaka, ka vienlaikus es tad atļaušos tādu salīdzinājumu, ka šī likumprojekta vērtēšanai nebūtu jābūt ļoti, ļoti skrupulozai. Pirmkārt, jau tāpēc, ka kādas šīs prasības tiek izvirzītas vēlētājiem. Un tas nebūtu noteikti tā, kā to bieži vien dara Saeimas Juridiskais birojs, vērtējot valdības vai Saeimas komisiju iesniegtos likumprojektus. Tāpat smalka otiņa, kur katrs puteklītis ir jāattīra un jāapskatās. Šis CVK kompetences jautājums ir vairāk tāds kā tāds grābeklis ar asiem zariem, kur tikai lielās lietas tiek noķertas. Un tā arī ir šī funkcija. Nebūt piekasīgiem, ja tā var teikt, bet ļoti galvenos vilcienos izvērtēt, vai šis nav absolūti nepieņemams jautājums. Un šajā sakarā ir jāņem vērā, ka vērtēšana ne vienmēr ir jāsaprot kā vērtēšana, aprakstot ļoti daudz papīra lapas. Bieži vien vērtēšana var būt ietverta neformālās konsultācijās, un visbeidzot arī parakstā. Tāpat atbildīgā amatpersona pieņem lēmumu.

Šajā gadījumā, ja mēs distancējamies no abstraktās kontroles un paskatāmies uz konkrēto gadījumu, tad šajā gadījumā arī pirms lēmuma pieņemšanas, ko pieņem Valsts prezidents, bija vairākas neformālas gan politiskas, gan cita veida konsultācijas gan ar Centrālo vēlēšanu komisiju, gan ar Saeimā ievēlētājiem pārstāvētajiem politiskajiem spēkiem par to, kā viņi redz turpmāko procedūru un iespējamību izskatīt līdz attiecīgās sesijas beigām vai nākošajā sesijā šo likumprojektu. Kā arī zināmā mērā netieši konsultācijas notika arī ar Konstitucionālo tiesību komisiju nevis ar Prezidentu tieši, bet pastarpināti, kā vispār šo situāciju būtu vērtēt.

Tādēļ formāls izvērtējums papīra veidā ir labs, lai to pierādītu administratīvā procesa kārtībā, bet tas nav vienīgais veids, kā var notikt zināma vērtēšana.

Es gribētu noraidīt pieteikuma iesniedzēju tādu argumentu, ka ja tiek aizvirzīts... vai nu Saeima, vai Centrālā vēlēšanu komisija vai Prezidents aizvirza un

tomēr nebloķē tādu likumprojektu, kurš it kā nebūtu pieļaujams un par ko būtu balsošana vispār, ka tā būtu pilnvaru pārkāpšana. Manuprāt, nevar tulkot tādu rīcību, kas ļauj tautai lemt par kaut kādu pilnvaru pārkāpšanu. Jo patiesībā referendumā ceļa galapunkts ir tautas lēmums. Un viss. Viss pārējais, kas ir tam pa vidu, ir šķēršļi. Un drīzāk šo šķēršļu pārāk augsta uzlikšana gan varētu tikt tulkota kā pilnvaru pārkāpšana, bet to šķēršļu neuzlikšana nenozīmē, ka tiek pārkāpta... ka kāda amatpersona pārkāpj pilnvaras.

Jāskatās ir, par ko... tieši par pilnīgo izstrādātību. Par skaitli būs cits stāsts. Tur ir jābūt matemātikai un precīziem kritērijiem. Bet tieši uz pilnīgu izstrādātību visas šaubas ir jātulko par labu tam, ka referendums var notikt. Un gala beigās katram pilsonim arī ir atbildība pret savu valsti un arī pret Satversmē nostiprinātajām vērtībām, ko viņš apliecina, pieņemot lēmumu referendumā.

Es gribu minēt arī vēl kādu punktu, kas ir neloģiskā cēloniskā sakarā šeit tika izvirzīts. Ka ja šo vēlēšanu iesniegto likumprojektu rūpīgi vērtētu, tad referendums nekādā gadījumā nenotiktu. Tas ir pieņēmums, ka ja vērtētu ļoti skrupulozi, tad noteikti nenotiktu referendums. Iespējams, ka vērtējot būtu tāds pats rezultāts. To jau mēs zināt nevaram, tāpat kā šobrīd ir nepilsoņu referendums, kur CVK ir pieņēmusi lēmumu nerīkot referendumu, tomēr nevar izslēgt iespēju, ka tiesa par šo lems citādāk. Tā kā vērtēšanas rezultāts ne vienmēr nozīmē kādai pusei vēlamu rezultātu. Tas var būt arī citādāks. Tā kā šeit nav tiešas cēloniskās sakarības.

Jāņem vērā arī par to, ka būtu jānorobežo šie divi gadījumi, kā tiesnesis Balodis pareizi uzdeva jautājumu pieteikuma iesniedzējiem par to, ka nepilsoņu referendums tomēr bija par... ir par vai būs vai nebūs par likumu un par to, vai šis likums atbilst Satversmei. Savukārt iepriekšējais bija par Satversmes grozījumu pieņemšanu vai nepieņemšanu. Un Satversmes grozījumi, kā arī Nikuļcevas kundzes savā rakstā ir norādījusi, jāskatās, kā viņi atbilst vai neatbilst spēkā esošajai Satversmei. Protams, ka grozījumi Satversmē vienmēr neatbildīs kaut kādiem Satversmes pantiem, it īpaši tiem, kurus viņi aicina grozīt. Tādēļ tas vērtēšanas apjoms pie Satversmes grozījumiem, pie tam, svarīgākajos pantos, vienmēr būs sarežģītāks un grūtāks nekā tad, ja ir jāvērtē kāda likuma atbilstība Satversmei. Likuma grozījumi ir daudz ievērojamāki un tur šī izvērtēšana augstāka vai zemāka ranga normām ir jau metodoloģiski ierasta un normāla parādība. Savukārt, ja vērtē Satversmes grozījumu atbilstību Satversmei, tāda metodoloģija, jāsaka, ka Latvijas juridiskajā literatūrā īpaši atspoguļota nav. Un tas tikai šobrīd ir Konstitucionālo tiesību komisijas atzinumā ir, teiksim tā, sperti pirmie soļi, lai šādu metodoloģiju izstrādātu.

Un arī Satversmes tiesa, piemēram, ir norobežojusies no tā, ka viņa varētu vērtēt vienu Satversmes normu atbilstību citai. Prasīt to darīt citām institūcijām, bez izstrādātas metodoloģijas juridiskajā literatūrā ... būtu visnotaļ dīvaini.

Un tagad pārejot par konkrētiem punktiem. Tad Valsts prezidents Satversmes 78. pantā nav vairāk paredzēts, kā tāds desmitās daļas vēlētāju sodītājs vai uzraugs. Viņš drīzāk ir domāts kā šīs grupas interešu sargs. Jo desmitā daļa vēlētāju ir nenoteikts pilsoņu kopums, kuram nav viena konkrēta pārstāvja. Un drīzāk es to tulkotu, ka Prezidents nodrošina to, lai šīs grupas iesniegtais likumprojekts patiešām tiktu iesniegts un tiktu virzīts virzītos Saeimā un tādēļ ir šī procedūra, ka šī iesniegšana notiek caur Valsts prezidentu.

Kā jau norādīts arī Valsts prezidenta paskaidrojuma rakstā, kas iesniegts Satversmes tiesai un pievienots lietas materiāliem, Valsts prezidents nav prasības „pilnīgi izstrādāts” likumprojekta galvenais vērtētājs. Es tur piekrītu Saeimas pārstāvja teiktajam, ka Prezidentam ir kontroles funkcija. Viņš nav galvenais vērtētājs. Tas tiešām ir jādara Centrālajai vēlēšanu komisijai vai citai Saeimas vai ar likumu pilnvarotai institūcijai. Tā nav lieta, kas ir jārisina Satversmes tiesas procesā, jo likumdevējs šo kompetenci vienmēr var pārdalīt. Un Satversmes tiesa nedrīkstētu šo jautājumu iesaldēt. Tāpēc ir skaidrs, ka vērtētājam ir jābūt. Kurš tas ir, tas ir likumdevēja kompetences jautājums. Tas ir tiesību politikas jautājums.

Un līdz ar to Prezidentam būtu iespēja prasīt, piemēram, pēc tam, kad, piemēram, desmitā daļa vēlētāju parakstu ir savākti, redzot, ka Centrālā vēlēšanu komisija neko nav izdarījusi un ir acīmredzami gadījumi, kad vai nu vēlētāju tiesības nav ievērotas, nepareizi ir saskaitīti kvorumi vai skaitļi, arī lūgt kaut ko pārskatīt. Bet Prezidents nevar darīt darbu Centrālās vēlēšanu komisijas vietā, jo tad jau tā Centrālā vēlēšanu komisija nemaz nebūtu vajadzīga. Tad nododam funkcijas Valsts prezidenta kancelejai un viņa tad to visu arī darītu, jo ja kontrolētājam ir jāpārbauda viss vēlreiz tas pats un tajā skaitā jāpārbauda visi paraksti, tas ir jau nelietderīgi no pārbaudes viedokļa.

Tāpat ir jāņem vērā arī divas lietas. Pirmā, ka Prezidentam pēc sava statusa īsti nepiedien rīkoties pret kādu pilsoņu grupu. Tas ir no vecā angļu teiciena, kas ir angļu tiesībās, ka karalis nekad nevar darīt kaut ko sliktu. Tādēļ arī ļoti rūpīgi Prezidentam uzdodot šīs pilnvaras, būtu jādomā, vai viņš nepārkāpj arī savā zvērestā noteikto pret visiem izturēties taisni un vienādi.

Jāsaka, ka... kā arī Saeimas pārstāvis minēja, ka nebūtu pareizi tulkot, ka Prezidentam pastāv kaut kāds savdabīgs „kabatas veto”. Jāsaka, ka Satversme neparedz iespēju... neparedz termiņus, kādā Prezidentam šis lēmums par desmitās daļas vēlētāju likumprojektu būtu jāpieņem par iesniegšanu Seimā... Tas būtu trīs mēneši, trīs dienas, gads, divi, teorētiski termiņa nav. Bet līdz šim prakse vienmēr ir liecinājusi, ka tas tiek darīts bez jebkādas pamatotas kavēšanās.

Un šajā gadījumā arī, ja Prezidents izvērstu ļoti rūpīgu analīzi par šo... ļoti detalizētu, tad tas var ievilkties ļoti gari. Piemērs. Ja Prezidents tomēr nebūtu sagatavojis un parakstījis šo dokumentu, kas bija kā pavadraksts iesniegšanai Saeimā,

bet būtu atlicis šā likumprojekta iesniegšanu Saeimā līdz Konstitucionālo tiesību komisijas atzinuma saņemšanai, tad būtu pagājis apmēram gads. Es nezinu, vai tautas nobalsošanas gadījumā gads būtu bijis efektīgs termiņš un būtu atbilstošs Satversmes 78. panta jēgai.

Ja mēs skatāmies vēl no vienas puses, ka Prezidentam nav absolūtais veto pret Saeimas pieņemtajiem likumiem, it īpaši pret... tur ir tikai suspensīvais veto, vai fakultatīvais, ka var nodot tautas nobalsošanai, kā to darīja Prezidente Vaira Vīķe-Freiberga attiecībā uz drošības likumiem, būtu grūti veidot Prezidenta absolūto veto, nepieļaujot tautas nobalsošanu. Tas nonāktu pretrunā ar 78. panta jēgu, ka tas ir automātiskais referendums. Un tiklīdz ir savākti desmitās daļas paraksti, nekas to nevar kavēt.

Un šajā sakarā Prezidenta kanceleja un arī Centrālā vēlēšanu komisija ir norādījusi par nepieciešamību sadarboties agrākā posmā. Jo ja desmitā daļa pilsoņu savāc parakstus valsts organizētā parakstu vākšanā šobrīd vēl joprojām... un tad viņai pasaka, zini, jūsu likumprojekts ir brāķis, ka tur kāds punkts nav pareizs jeb tur nebija kādi noteikumi ietverti, tas pēc būtības manā ieskatā var būt pat pretrunā ar Satversmes 1. pantu, jo patiesībā zināmā mērā tā ir necieņa pret pilsoņiem un atbilde par to, vai projekts ir derīgs vai nav derīgs, ir jādod daudz ātrāk, pirms šajā vēl joprojām vecajā procedūrā, kad valsts saka, ka jūs varat nākt parakstīties par šo likumprojektu, mēs izsludinām parakstu vākšanu, Centrālā vēlēšanu komisija.

Un tāpēc jaunajā likumā, kas ir pieņemts 8. novembrī, tas pat vēl ir pirms to desmit tūkstošu parakstu vākšanas, šobrīd tas ir tad, kad ir savākts desmit tūkstošu parakstu. Tāpēc šis izvērtēšanai maksimāli ātrākā posmā un piemērotākā institūcija šobrīd ir Centrālā vēlēšanu komisija. Un mēs vienmēr esam arī teikuši, ka mēs vienmēr varam sniegt jebkādu nepieciešamo palīdzību Centrālajai vēlēšanu komisijai šā uzdevuma izpildē.

Ļoti svarīgs moments, no kā vadījās Prezidents pieņemot lēmumu, ir divi punkti. Līdzšinējā juridiskā literatūra diezgan skaidri pasaka par to, kāda ir Prezidenta rīcības brīvība un šī juridiskā literatūra nav līdz šim brīdim bijusi citādāka, tikai tagad sākās diskusijas par to. Pat nekādu autoritatīvu... pat varētu teikt, nekādu tiesību avotu, kas liecinātu par pretējo, nav. Un tas, piemērojot tiesību normas kā tiesību avotu, it īpaši juridisko doktrīnu, ir būtiski. Un otrais moments. Ka pieņemt lēmumu par kādu jautājumu bloķēšanu, šobrīd nav pieļaujams tādēļ, ka šis lēmums nav pārsūdzams no privātpersonu puses.

Uz to ir norādījis arī Tiesībsargs savā atzinumā un ļoti pamatoti norādījis, ka līdz brīdim, kamēr šie lēmumi nav pārsūdzami no privātpersonas puses, lēmumus, kas varētu kaut kādā veidā apturēt referenduma rīkošanu no Prezidenta puses pieņemt noteikti nedrīkstētu. Ja CVK lēmums ir pārsūdzams administratīvā procesa kārtībā, tad Prezidenta lēmumu var pārsūdzēt var tikai 20 Saeimas deputāti, bet uzskats, ka 20

deputātiem vienmēr būs tīkama kāda desmitās daļas vēlētāju iniciatīva, ir diezgan maldīgs. Tā ne vienmēr var būt.

Un 92. pants to neparedz kā efektīvu aizsardzības līdzekli.

Ja tomēr mēs saprotam... Nikuļcevas kundzes teiktajā un viņas atzinumā, ka vajadzētu paredzēt šādu pārsūdzēšanas kārtību, tad es teiktu, labi, bet ar vienu noteikumu, ka tiek pārskatīti visi šādi līdzīga veida lēmumi, kurus tad var vai nevar pārsūdzēt. Piemēram, par Saeimas lēmumu par personālijām, par tienešiem. Viņi nav pārsūdzami no privātpersonu puses. Ja vieniem tiek līdzīga rakstura lēmumi.... ka Satversmes likumā pēc kompetences ir aprakstīti ir viena pārsūdzēšanas kārtība, un tā tiktu grozīta, tad ir jāpadomā komplekss risinājums. Tas prasītu plašāku diskusiju par Satversmes tiesas kompetences maiņu attiecībā uz konstitucionālo sūdzību par politiskiem lēmumiem, ko pieņem gan parlaments, gan Prezidents. Un te tas nebūtu tikai šis viens gadījums, te ir vajadzīga plašāka diskusija. Lai nav tā, kā rakstīja kādreiz profesors Lazersons, ka cilvēkam izrāva vienu zobu un domā, ka jautājums ir atrisināts. Tāpēc šeit nedrīkst būt nejauša likumdošana. Ir jābūt sistēmiskai pieejai tādā gadījumā.

Līdz šim Prezidenti Satversmes 78. pantu ir izmantojuši atbilstoši kā iepriekš minētajā Dišlera tēzē, kas ir arī paskaidrojums tiesai norādīti. Un lielas rīcības brīvības ierosināšana līdz šim nav bijusi neviena Prezidenta darba kārtībā.

Ir bijis, protams, 72., 74. panta piemērošanas jautājumi, bet no 78. panta viedokļa tādi nav bijuši. Jāsaka, ka ja Satversmes tiesa, protams, uzskatītu, ka Prezidentam ir jādod lielākas pilnvaras, vismaz kontroles funkcijas, plašākas pilnvaras, manuprāt, pat nebūtu pieļaujams, tad grūti ir paredzēt tās iespējamās sekas, jo tad ir vajadzīgs papildu regulējums likumdošanai gan par termiņiem, vai arī atstāt beztermiņa šo regulējumu, gan par rīcības brīvību, gan par citiem mehānismiem, pārsūdzēšanu, kā tas notiek. Tas ir jauna diskusija konstitucionālās tiesībās, kas līdz šim nav bijusi un ar vienu vien ierakstu, ka to var darīt, ar to būs par maz. Tas prasīs papildinājumus.

Jāsaka, ka atbildes ķēdē ir iesaistīta arī Saeima, ne tikai Prezidents vai Centrālā vēlēšanu komisija. Un, ja, piemēram, CVK un Prezidents palaiž garām likumprojektu, kā Saeimas pārstāvis teica, par personas L. atzīšanu par vainīgu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanā, tad arī Saeima var pieņemt saskaņā ar Saeimas kārtības rulli lēmumu, ar ko tā atzīst šādu likumprojektu par Saeimā nebalsojamu lietu. Un tad 78. panta jautājums apstājas. Tā kā arī tajā momentā ir jādomā, vai šāds Saeimas lēmums tad arī nebūtu no privātpersonu puses pārsūdzams. No tām privātpersonām, kas ir parakstījušās par šo iniciatīvu. Tā kā te vairs nav jautājums tikai par Valsts prezidenta lēmumu pārsūdzēšanu, bet arī par Saeimas lēmuma pārsūdzēšanu, kā es to minēju iepriekš.

Ja mēs runājam par konkrēto gadījumu, ko visu laiku arī pieteikuma iesniedzējs saka... es aicinātu Satversmes tiesu no tā maksimāli distancēties. Šī ir abstraktā kontrole un viens piemērs nav labs, lai izdarītu secinājumus uz ļoti daudziem gadījumiem, kādi var nākt priekšā.

Un konkrētajā situācijā tika nolemts iesniegt šos grozījumus apzinoties to, ka ir diskusija par to, vai šādi grozījumi perspektīvā būtu pieļaujami, bet, kā es minēju, nebija juridiskajā literatūrā argumentu un izstrādes metodoloģijas, kā to pamatot tādā veidā, lai tas izturētu tiesas kontroli. Šobrīd zināmi soļi tam ir sperti, bet es nedomāju, ka esot arī šim Konstitucionālo tiesību komisijas atzinumam, kas ir patiesībā zinātnieku viedoklis un nekas vairāk. Var būt autoritatīvs, bet ne saistošs. Ar to vien arī varbūt nemaz varētu arī nepietikt, ja kāds gribētu šo referendumu, kurš bija februārī, bloķētu. Tas ir tikai pieļāvums. Tiesas atbildes, ka to drīkstētu vai nedrīkstētu darīt, šajā atzinumā nemaz nav.

Un runājot visbeidzot par tiesu, kura varētu kontrolēt kaut ko, nevajadzētu izvēlēties konkrētu institūciju, kura var vērtēt kādu no šiem likumprojektiem, izejot no tā, kurā tiesā to var pārsūdzēt. Pārsūdzēt var procesuālus jautājumus un gan administratīvajā procesā, gan arī jebkurā citā procesā tiesām ir jāpiemēro Satversme. Ja viņas to nespēj, tad viņām ir jāmacās un tas ar laiku ir jāsāk arī darīt. Un administratīvais process, ja viņa var skatīt, kā Saeimas pārstāvis arī teica, Saeimas vēlēšanu atbilstību Satversmei, un dažu spriedumu rezultātā tam bija arī diezgan būtiskas sekas arī dažu partiju turpmākajā pastāvēšanā, kas bija laikam aiziepriekšējā Saeimā, tad kāpēc gan administratīvā tiesa nevarētu skatīt arī jautājumus par Centrālās vēlēšanu komisijas lēmuma pamatotību.

Protams, likumdevējs var lemt un pārdalīt arī Satversmes tiesai domāt, par kuru instanci ir runa. Bet šobrīd kopumā, it īpaši ņemot vērā 8. novembrī pieņemtos grozījumus Tautas nobalsošanas likumā es teiktu, ka procedūra kopumā ir kļuvusi skaidrāka, lai gan arī līdz tam tā bija saprotama. Jautājums ir tikai par to, vai viņas izmantošana katrā konkrētajā gadījumā kādam ir patikusi vai nav patikusi. Un es zināmā mērā arī gribētu pievienoties Saeimas pārstāvja teiktajam par to, ka pēc šī likuma pieņemšanas un iespējams, spēkā stāšanās, jo vēl ir desmit dienu periods, kurā teorētiski un deputāti var lūgt otrreizēju caurlūkošanu, 34 paraksti līdz šim nav iesniegti, līdz ar to pagaidām ir grūti runāt, vai būtu kādas smagākas konsekvences šim likumam, ka būtu jārunā par tiesvedības izbeigšanu šajā lietā, jo patiesībā strīda... konstitucionāla strīda, ja vispār var šādu termina lietot, šajā... tiesas procesā īsti jau vairs nav. Ir tikai strīds par to, cik laba vai cik precīza ir procedūra. Un tur argumenti vienmēr būs katrā pusē savi. Bet šī procedūra manā skatījumā pie esošās kārtības ir piemērojama un darbojas.

Tas būtu īsumā viss. Gan par pirmo daļu, gan par otro daļu, ko es minēju. Esmu gatavs atbildēt gan uz tiesas, gan uz lietas dalībnieku jautājumiem.

G.Kūtris.

Paldies.

Varbūt sāksim ar pieteikuma iesniedzēju pārstāvja jautājumiem.

J.Kārklīš.

Paldies.

Jūs minējāt savā uzstāšanās, ka... respektīvi, ja amatpersonas, Centrālā vēlēšanu komisija vai Prezidents nekonstatē, ka ir nepilnīgi izstrādāts... nu, pieļauj kļūdu nosacīti, ka viņš nerīkojas prettiesiski un tāpēc ir jāvirza uz priekšu. Tāpat... un nav nekādas kontroles tam... Vai tas nozīmē, ka šī kontrole ir deklaratīva, ka faktiski nekonstatē, bet tāpat referendums notiek.

E.Pastars.

Viņa nav deklaratīva jebkurā gadījumā. Ir jāsaprot, ka tas ir attiecībā uz pilnīgas izstrādātības kritērijiem, nevis skaita kritērijiem. Skaitis ir matemātiski diezgan precīzi konstatējams. Viņa nav deklaratīva, bet ja viņa netiek veikta, jebkurā gadījumā mēs nonākam pie Satversmes 2. panta, kā diezgan svarīgas vērtības Satversmē, ka tauta var pieņemt lēmumu... Nevajag domāt tā, ka... tas būtu apmēram tāpat, ka ja Saeimā pieļautu iesniegt sliktu likumprojektu, tajā skaitā par spīdzināšanas atļaušanu, tas jau nenozīmē, ka Saeimai viņš ir jāpieņem. Un ja viņa arī tādu pieņemtu, tad Satversmes tiesā to varētu apstrīdēt.

Un to arī Satversmes tiesa savā rīcības sēdes lēmumā... ja es kaut ko jaucu, es atvainojos, šķiet arī bija ieskicējusi to ideju, ka jebkurā gadījumā arī nav vajadzīgs apturēt referendumu... Ja pamats būs viņu apstrīdēt, tad tiesa par to varēs lemt. Tā kā tur ir iespējami arī citi filtri. Drīzāk lielāks kaitējums varētu tik nodarīts tajā gadījumā, kad pārāk cieši pievelkot skrūves, ja tā var teikt, varētu tieši tikt nodarīts kaitējums tai vērtībai, kas saucas tautas tiesības un tautas suverēnā vara.

J.Kārklīš.

Tad jautājums ir par... Jūs teicāt, ka Valsts prezidents kontrolē šo pilnīgu izstrādi vairāk no formālā viedokļa un ka neiedziļinās saturā. Un viņš nevar tāpēc liegt kādu likumprojektu, kas ir pretējs konstitūcijai, nodot tālāk. Faktiski, nu nosacīti gandrīz to pastnieka funkcija veic. Tad ir jautājums, kāds tas ir mērķis, ka pa vidu starp Centrālo vēlēšanu komisiju un Saeimu ir ievietots Valsts prezidents kā institūcija, kurai ir kaut kāda slodze jābūt.... Un ir jautājums, vai Valsts prezidentam nav jāveic arī Konstitūcijas sarga funkcija, kas ir viena no viņa funkcijām.

E.Pastars.

Pirmkārt, es neteicu, ka Prezidents to var darīt tikai formāli. Ar vārdiem Prezidenta funkcijas... ja mēs ejam pēc Dišlera, ir sadalītas pēc noteiktas gradācijas.

Un viena no tām ir kontroles funkcija. Viena no kontroles funkcijas veidiem ir salīdzinājumā es pateikšu... ir tas, ka Prezidents, parakstot dokumentu, piemēram, par virsnieka pakāpes piešķiršanu zināmā mērā veic arī civilo kontroli pār Bruņotajiem spēkiem. Bet tas nenozīmē, ka viņš, protams, pārbauda visas sīkākās detaļas vai pat dienesta gaitas. Tur uzņemās atbildību aizsardzības ministrs.

Šajā gadījumā arī būtu tas pats, ka Centrālā vēlēšanu komisija izdara pamatdarbu un Prezidentam ir kontroles funkcija. Tā ir principiāla atšķirība par to, kā mēs dalām funkcijas. Pamatdarba funkcija, tā saucamā, kas ir izvērtēt un kontroles funkcija. Kontroles funkcija obligāti nenozīmē, ka Prezidentam, lai izvērtētu šo situāciju, ir, ja tā var teikt, jāapraksta diezgan daudz papīra un jāraksta garš izvērtējums. Tikpat labi šis izvērtējums var notikt politisko konsultāciju procesā, viņa paša pārdomās un arī padomnieku sniegtajos viedokļos.

Kāpēc ir paredzēts? Kā es jau sākumā arī teicu... Vienas desmitās daļas vēlēšanu... viņas projekta iesniegšana Saeimā un virzība... Prezidents vairāk ir domāts kā šo interešu sargs vai viņu nosacītā veidā pārstāvis, kas arī skatās, vai valsts institūcijas pareizi piemēro likumus, un piemēram, kādas nepareizas saskaitīšanas dēļ vai normu interpretācijas dēļ viņu nepamatoti bloķē, kā tas arī ir bijis Latvijas vēsturē, kas ir lietas materiālos arī pieejams, starp citu, šādi piemēri.

Tāpēc nevar teikt, ka neko nevar.... Jāuztver katrs individuāls gadījums un drīzāk Prezidentam būtu iespēja atmest jautājumu atpakaļ uz Centrālo vēlēšanu komisiju, bet diez vai viņš būtu šobrīd tas, kurš varētu pieņemt lēmumu, ka referendums netiek rīkots. Tad CVK notiek papildus izvērtējums un viņas lēmums tad būtu pārsūdzams.

J.Kārkliņš.

Un kā tad Valsts prezidenta institūcija saprot šo te jēdzienu „pilnīgi izstrādāts”. Vai jūs vērtējat konkrētajā gadījumā, pēc kādiem kritērijiem... jo te izskanēja iepriekš dažādi viedokļi, kā var saprast „pilnīgi izstrādāts” likumprojekts. Tātad cik tālu Valsts prezidents izvērtē? Kas ietilpst šajā te frāzē vai vārdos.

E.Pastars.

Pirmkārt, tā izvērtēšana, kas notika, viņa nav pierādāma un dokumentāli uzrādāma tiesai, tāpēc tiesa var neņemt vērā to, ka vispār izvērtēšana ir notikusi. Bet tā vērtēšana mūsu, kas notika, ir tieši tādā globālākā skatījumā vai Satversme vispār pieļauj šādas tautas nobalsošanas. Un, kā es jau teicu, konkrētas metodoloģijas un juridiskas literatūras atsauces, lai varētu pamatot šādu lēmumu, netika atrasts. Tāpēc arī netika pieņemts nedz paša Prezidenta lēmums kaut ko nevirzīt tālāk, nedz arī atdots atpakaļ Centrālajai vēlēšanu komisijai. Un tika ieteikts risinājums, ka tauta tagad ir tā, kas pieņem lēmumu šajos būtiskajos vērtību jautājumos.

Kādi būtu kritēriji nosakot... Šeit iepriekš jau daļēji kāds atsaucās... man šķiet, ka man vienam no pirmajiem bija raksts, kas... sāka aktualizēties 2002. gadā par to, kas ir pilnīga izstrādātība. Jāsaka, ka tas ir ļoti ietilpīgs jēdziens, kurā neapšaubāmi ietilpst formālās prasības, cik tālu tās ietekmē iespēju realizēt šo likumu. Tie noteikti ir pārejas noteikumi. Es negribētu piekrist, ka šajā gadījumā pārejas noteikumu neesamība būtu bijusi pilnīgas izstrādātības... neatbilstība pilnīgai izstrādātībai. Jo tad Saeima noteikti pieņemtu likumu par to, kādā veidā divvalodība... ja tauta būtu nobalsojusi, turklāt divvalodībai ir dažādi modeļi. Problēma būtu bijusi citos gadījumos, kad kāda projekta nobalsošana... maina Prezidenta ievēlēšanas kārtību, bet nepasaka, kas notiek ar esošo Prezidentu un tamlīdzīgi. Katrs gadījums ir jāvērtē individuāli. Tātad pārejas noteikumi, juridiskās tehnikas prasības, noteikti ir atbilstība augstāka juridiskā spēka normām. Ja mēs skatāmies šo konkrēto februāra gadījumu, kur mēs viņu cilājam joprojām kontroles ietvaros, tad metodoloģijas, kā es jau teicu, vērtēt Satversmes grozījumus pret Satversmi īsti nav. Un tas, kas ir parādījis Konstitucionālo tiesību komisijas atzinumā, kādēļ viņš arī tika lūgts turpmāk... šāda situācija, lai būtu šāda metodoloģija, tad tajā brīdī tādas metodoloģijas nebija. Tagad viņa kaut cik ir. Vai viņa stipri palīdzēs citos gadījumos, neesmu ļoti pārliecināts. Bet labāk būs, nekā bija.

G.Kūtris.

Vai vēl jautājumi būtu?

J.Kārklīšs.

Tātad, kādas būtu tiesiskās sekas, ja tiktu iesniegts likumprojekts, kas ir pretrunā *ius cogens* normām no Valsts prezidenta viedokļa tieši. Teiksim, CVK... un jūs konstatētu, ka ir šīs pretrunas.

E.Pastars.

Šobrīd, piemēram, ja tas būtu šodien, ja CVK ...pirmkārt, ja tas būtu iesniegts CVK, tad mēs jau būtu savlaicīgi sadarbības ietvaros institūcija vērsuša uzmanību uz to, ka ... uz pamatjautājumu, kā mēs to darījām arī nepilsoņu referenduma gadījumā, vērsot uzmanību nevis mudinot CVK uz vienu vai uz otru lēmumu. Un ja CVK tomēr izlemtu, ka šis referendums ir rīkojams, tad Prezidents, ļoti iespējams, apskatoties, ka tomēr ir pamats, ka tāda jautājuma nobalsošana nevar būt, jautājumu atgrieztu kontroles funkcijas ietvaros... jautājumu atgrieztu atpakaļ Centrālajai vēlēšanu komisijai.

Tāds būtu šis risinājums līdz brīdim, vismaz līdz brīdim, kamēr Prezidenta lēmumi nav pārsūdzami tiesā. Jo *ius cogens* normu referenduma bloķēšana nevar... ar tādā veidā bloķēšanu nevar pārkāpt arī citu Satversmes pantu, kas ir 92. pants. Nevar glābjot no viena ļaunuma, izdarīt citu ļaunumu.

J.Kārklīš.

Jā, paldies Skaidrs.

G.Kūtris.

Vai tas tiešām nozīmē... jūs uzskatāt, ka šībrīža regulējums pieļauj Valsts prezidentam atdot atpakaļ projektu Centrālajai vēlēšanu komisijai, lai tā vērtē vēlreiz?

E.Pastars.

Tas būtu maksimālais, ko varētu izinterpretēt no Prezidenta rezerves funkcijām. Tas būtu maksimālais šobrīd. Bet es teiktu tā, ka tas arī ir tālākais solis, ko varētu spert. Bet vai ... cik viņš ir ar tiesību normām pamatots, nu... drīzāk ar Prezidenta rezerves funkcijām pamatots.

A.Branta.

Kas tās ir par rezerves funkcijām? Jūs teicāt, ka tas varētu ietilpt kontroles funkcijās. Kas ir šis rezerves fonds...?

E.Pastars.

Es gribētu teikt, ka tās nav pretstatīvas. Rezerves funkcijas var parādīties katrā no šo apakšgrupu apakšfunkciju klasifikācijā. Konstitucionālo tiesību komisija savā atzinumā, kas ir iepriekšējās prezidentūras laikā tapis, ir diezgan plaši analizējusi to, ka Prezidentam, it īpaši krīzes momentos, var tikt piedāvātas kaut kādas papildus funkcijas, kas ir nepieciešamas iestāžu darbības koordinācijai, stabilitātes nodrošināšanai. Bet tās noteikti nav domātas, lai ierobežotu kādu personu cilvēktiesības.

G.Kūtris.

Saeimas pārstāvim ir kādi jautājumi?

G.Kusiņš.

Nav jautājumu.

G.Kūtris.

Paldies. Tiesnešiem?

Mēs pēc būtības skatām apstrīdētās normas, kuras nosaka procedūru, kā likumprojekts aiziet līdz referendumam. Un pēc būtības apstrīdētajās normās ir esošās Satversmes normu teksts jeb ideja kā tāda. Bet šobrīd arī paužot Valsts prezidenta viedokli šajā jautājumā, es sapratu, ka tas regulējums ir tāds, ka viss ir atkarīgs no interpretācijas.

E.Pastars.

Jāsaka tā, ka katrs regulējums ir interpretējams un modernā tiesību teorija saka, ka neinterpretēt — tas ir slikti. Bet es piekrītu tam, ka jebkuru regulējumu var uzlabot un arī šo regulējumu var uzlabot. Tādā ziņā es pievienojos pieteikuma iesniedzējiem, ka kaut kādas papildu normas nebūtu bijušas, protams, sliktākas. Jo tas palīdzētu saprast gan pilsoņiem, gan iestādēm labāk savu rīcību. Bet tas pēc būtības nemaina ideju, ka šī regulējuma ietvaros..... vispār kaut ko šobrīd nevar darīt, to var darīt. Jautājums ir tikai, vai to nevar uzrakstīt skaidrāk. Un jāsaka, ka pats likumdevējs to ir apliecinājis, ka to var uzrakstīt arī skaidrāk, labāk, bet, līdzīgi kā Satversmes tiesa lēma lietā „Radio un televīzijas likuma” lietā par Satversmes 58. pantu, kur jāsaka, ka tur izlasīt to, ko Satversmes tiesa izlasīja, ir ļoti grūti... Bet tiesa to izlasīja, norādot, ka ir iespējas interpretēt un ka likumdevējs var šo regulējumu padarīt arī skaidrāku. Es domāju, ka līdzīgi secinājumi būtu piemērojami arī šajā lietā pēc būtības.

G.Kūtris.

Lietas materiālos vairākas pieaicinātās personas norādīja tieši uz Valsts prezidenta lomu, teiksim, nepienācīgi jeb nepilnīgi izstrādāta likumprojekta nobremzēšanā tālāk. Jūs, savukārt, paudāt savu viedokli, ka šī loma varētu praktiski reālajā dzīvē varētu izpausties tikai kā projekta atdošana atpakaļ Centrālajai vēlēšanu komisijai, bet nevis pieņemt lēmumu par projekta nevirzīšanu tālāk.

E.Pastars.

Šobrīd arī tādēļ, ka tas lēmums ir nepārsūdzams no privātpersonu puses un 92. panta viedokļa, tas ir viens arguments. Ja viņš būtu pārsūdzams, tad Prezidentam nepiedien uzstāties pret kādu pilsoņu grupu. Tā ir tā lieta, kas ir jātur prātā, ka lai arī Prezidents var ļoti vienkārši pateikt, nu... ja nav, tad ir Prezidentam. Tas varētu būt pretēji šai statusa jēgai kā tādai. Bet kontroles funkcijas tās ir, bet nevarētu būt nekad pamatvērtēšanas funkcijas. Tas ir pilnīgi nepieļaujami. Es teiktu, ka daži atzinumi, kas ir pēdējā laikā arī tapuši par šo tēmu, varbūt vairāk rāda amatierismu konstitucionālajās tiesībās bieži vien, nevis dziļas zināšanas.

G.Kūtris.

Otrs jautājums. Saistībā ar jūsu teikto frāzi, ja kāda no šīm valsts institūcijām šo šķērsli projekta virzībai neuzliek, to noteikti nevarētu iztulkot kā pilnvaru pārsniegšana. Savukārt, ja pārāk augstu šķērsli uzliktu, tad, iespējams, varētu runāt par pilnvaru pārsniegšanu. Sakiet, lūdzu, kas nosaka katras valsts institūcijas pilnvaru šo līmeni. Vienā brīdī, piemēram, Centrālā vēlēšanu komisija saka, ka mēs nelaizām, mums liekas, ka neatbilst saturs Satversmei, otrā brīdī tomēr palaiž.

E.Pastars.

Es domāju, pirmkārt, protams, pilnvaras nosaka konstitucionālais likumdevējs un likumdevējs attiecībā uz to, par kāda līmeņa institūciju mēs runājam. Administratīvo līmeni vai konstitucionāla ranga institūciju. Šajā gadījumā ir īpatnība tajā, ka ir pilnvaru apjoms jānosaka arī paša nenoteiktā tiesību jēdziena „pilnīgi izstrādāts” ietvaros. Cik augstu sliekšni šeit var celt... cik augsta prasība pret likumprojekta autoriem. Jāsaka, ka normatīvajā regulējumā tas nav aprakstīts. Es ļoti šaubos, ka to var aprakstīt normatīvajā regulējumā. Pārāk daudz dažādu gadījumu. Tā drīzāk ir CVK prakse, un tiesu prakse. Pat svarīgāka nekā CVK prakse. Un tikai tiesu praksē tas varētu izkristalizēties. Jo, kā jau es teicu, ka šeit tas vilciena galapunkts ir tautas lēmums. Un ja jūs ... ja kāds tam liek šķēršļus, tas pēc būtības rīkojas... Ja tie šķēršļi ir pārāk augsti, tad tā rīcība ir pretrunā ar šī panta jēgu, ka referendums ir automātisks. Un te nevajadzētu pārspīlēt ar šķēršļiem. Es teiktu tā, ka tā pamatizvērtēšana... vai vismaz *ius cogens* sakarā tā noteikti nebūtu nekāds papildu šķērslis, tā noteikti būtu normāli.

Bet vērtēt tādas ļoti tehniskas un ļoti specifiskas situācijas kaut kādā likumprojektā, varētu būt ... to, ka var Saeimā pateikt, ka likumprojektā ir kļūdas, to pašu vienu tādu pašu metodoloģiju attiecināt uz šiem likumprojektu, tas būtu pārāk daudz.

G.Kūtris.

Bet, teiksim, ja Centrālajā vēlēšanu komisijā neatļauj tālāk virzīt projektu un uzskata, ka ir aizskarts Satversmes kodols, un zinātnieki, juristi paši strīdās par tā kodola elementiem, vai administratīvā tiesa varētu noteikt, ka CVK ir pārkāpusi pilnvaras?

E.Pastars.

Pirmkārt, sākšu ar to, ka tieši šī iemesla dēļ, ko jūs minējāt savā jautājumā, arī var skaidrot to, kāpēc tādi lēmumi decembra beigās pagājušogad tika pieņemti par to, ka šī metodoloģija un jautājumi ir vēl ļoti miglaini, ja tā var teikt.

Un otrkārt, vai administratīvā tiesa ... es domāju, ka administratīvā tiesa... es domāju, ka nevajag teikt, ka kāda tiesa ir mazāk spējīga vai sliktāka par citu tiesu. Katrai no viņām ir savas kompetences un administratīvai tiesai ir noteikti, lai viņu izvērtētu. Un tad tiesa varētu secināt. Iespējams, ka šis izvirzītais teorētiskais koncepts, ka viņš ir.... piemēram, nepiekrīt šim konceptam un teikt, ka tāpēc nebija pamata pieņemt tādu lēmumu. Tā ir pilnīga tiesas rīcības brīvība... tiesai nav saistoši visu zinātnieku viedokļi, turpmāk vēl pretrunīgi viedokļi. Tiesa no tiem var arī abstrahēties un pateikt, ka es kā tiesnesis uzskatu, ka ir tā.

G.Kūtris.

Paldies. Jautājums tiesnesei Osipovai.

S.Osipova.

Gan rakstiskajā atbildes rakstā, gan jūsu runā tiek uzsvērts, ka Valsts prezidentam pret visiem pilsoņiem ir jāizturas vienādi. Vai jūs uzskatāt, ka gadījumā, ja visiem tautas iesniegtajiem likumprojektiem tiktu uzlikti vienādi vērtēšanas kritēriji, būtu kaut kādā veidā iespējams runāt par nevienādu attieksmi?

E.Pastars.

Nē. Vērtēšanas kritēriji patiešām būtu... pieejai būtu jābūt vienādai pret visiem vērtēšanā. Lieta tikai tāda, ka šis nenoteiktais tiesību jēdziens... es šaubos, vai viņš ir atšifrējams likumdošanas kārtībā. Bet CVK praksē un tiesu praksē šī vienādā pieeja būtu jāattīsta. Cita lieta, ka valsts galvam kā tādām pašām vērsties pret kādu būtisku pilsoņu grupu, vai 300 000 cilvēkiem vai 182 000 cilvēku, ka tas ir pietiekami liels skaits... skaitam pat varbūt nav pati galvenā nozīme... ka tā ir konkrēta vēlētāju vienas grupas iniciatīvas bloķēšana. Tas ir tas, ka valsts galvam pēc viņa statusa un idejas nepiestāv. Protams, ka tas nav strikts juridisks arguments un ka to var atspēkot, es saprotu. Bet tā ir vairāk būtība, ka valsts galva tādus lēmumus parasti... mūsu parlamentārajā republikā Prezidents vairāk ir veidots nevis kā koordinētājs, kā kaut kādu krīzes situāciju glābējs, ja tā varētu teikt, bet šis pēc būtības viņam liktu nostāties pret kaut kādu grupu, kam ir noteikta korelācija arī parlamentā un gan arī pret pilsoņiem... Tas nebūtu pareizi. Bet tas ir analizējams jautājums, protams.

S.Osipova.

Tas nozīmē, ka Prezidentam nav iespēju paust savu viedokli, jo viedoklis vienmēr ir pret kādu grupējumu.

E.Pastars.

Nē, nu es negribētu teikt, ka... viedokļa paušana ir viena lieta, bet juridiski saistoša akta pieņemšana ir pavisam cita lieta. Viedoklis, protams... Un es teiktu, ka Prezidentam, ko Konstitucionālo tiesību komisija ir ierosinājusi... mēs uzskatām, ka tas varētu būt viens ļoti labs priekšlikums, par kura virzību esam arī paši domājuši... turpmāk tālāk virzīšanu, ka Prezidentam būtu preventīvās kontroles tiesība pēc tam, kad tauta ir nobalsojusi, pirms likuma izsludināšanas, Satversmes grozījumu izsludināšanas vērsties ar pieteikumu nevis ar skaidrojuma lūgumu, kā tas ir NVS valstīs, bet ar pieteikumu par kādu grozījuma iespējamu neatbilstību Satversmei pēc vispārējās procedūras. Piemēram, ja tiktu iesniegts... tikai kā piemērs, likumprojekts, ka kādiem pilsoņiem sāktu nepatikt Satversmes tiesa un ka vajag šo tiesu likvidēt, tad

tā būtu iespēja Satversmes tiesai pateikt, ka demokrātiskā valstī nav iespējams likvidēt šo institūciju un šis grozījums nekad spēkā nestātos.

Tas ir veids, kā arī... un jāņem vērā, ka Satversmes tiesai ir jāpiemēro arī Satversme ikdienā. Ja grozījumi ir izdarīti, ar viņiem pēc tam ir ļoti grūti cīnīties. Tāpēc šis būtu veids.

S.Osipova.

Tas, protams, ir dārgākais ceļš, ļaut referendumam notikt un pēc tam...

E.Pastars.

Es domāju, ka demokrātija naudu neskaita. Svarīgākais ir tiesisks rezultāts.

G.Kūtris.

Tiesnese Krūma.

K.Krūma.

Man ir tāds jautājums, varbūt nedaudz garāks, lai es saprastu pareizi. Principā arī apturot kāda likuma darbību, nododot to referendumam, būtībā jau Valsts prezidents vēršas pret vēl lielāku iedzīvotāju grupu, jo likums ir pieņemts Saeimā ar balsu vairākumu. Tātad šis Saeimas vairākums reprezentē vēl lielāku iedzīvotāju grupu nekā tie, kas nāk ar to likumdošanas iniciatīvu no CVK. Un vai jūs tiešām domājat, ka Valsts prezidentam ir tik minimāls pienākumu apjoms, kas izriet no Satversmes 1. panta un tiesiskuma nodrošināšanas, ka viņš, veicot savas funkcijas, nevarētu pieņemt lēmumu par referenduma apturēšanu. Jo gluži bez risinājuma šī situācija nepaliek. Jo tas nebūt nav vēl visas iniciatīvas gala rezultāts. Šo Prezidenta lēmumu var apstrīdēt Satversmes tiesā. Tā iniciatīva var turpināties un tikai tad mēs varam nonākt līdz referendumam, kurš, iespējams, pēc tam beidzas vēlētajiem par labu.

E.Pastars.

Jūsu piemēram es nepiekritīšu vairāku iemeslu dēļ.

Pirmkārt, jūs runājat pa pastarpināto pārstāvniecību. Es runāju par tiešo, ka konkrēti vēlētaji ir iesnieguši likumprojektu. Tajā gadījumā, kad likumprojekts ir apturēts un nodots tautas nobalsošanai, tā ir rīcība, kas ir vērsta, lai tauta varētu izteikt savu viedokli, nevis otrādi, lai tauta to nevarētu darīt. Tās ir divas atšķirības, kas principiāli atšķir šo situāciju no tās, par kuru es runāju.

Savukārt, Valsts prezidenta lēmuma pārsūdzība... viņu var pārsūdzēt tikai ļoti šauri politiskie spēki patiesībā. Tie ir politiskie spēki, tas ir, valdība, tie ir 20 Saeimas deputāti. Tās nav privātpersonas, bet par pārsūdzēšanu runāt 92. panta kontekstā vispār nevajadzētu, jo ir tikpat labi, ja kāds tur sāktu rosināt referendumu par dažiem

jautājumiem, par ko pēdējā laikā aktīvi diskutē, iespējams, ka Saeimā viņš neviena deputāta parakstu neatrastu šādai iniciatīvai savam pieteikumam Satversmes tiesā. Turklāt šajā gadījumā rezultāts Satversmes tiesā būtu pēc pietiekami ilga laika, lai šo par šo referendumu pateiktu, ka viņš vairs nav aktuāls.

Tāpēc es negribu teikt, ka ir mazas pilnvaras tiesiskuma nodrošināšanā, bet ar vārdu „tiesiskums” es negribētu par viņu teikt jebkurā gadījumā, ka tiesiskuma nodrošināšana ir iespēja liegt tautai lemt. Man liekas, ka tā to nevar teikt. Tas vienmēr ir tiesisks risinājums... iespēja tautai liegt lemt jautājumu. Tas drīzāk biežāk būs prettiesisks nekā tiesisks. Un it īpaši gadījumā, ja ar šādu Prezidenta lēmumu tiktu atcelts Satversmes tiesā, tomēr kāds būtu pārsūdzējis, es domāju, ka tam varētu būt diezgan būtiskas konsekvences uz šo Prezidenta amatu. Jo viņš patiesībā būtu bijis pārkāpis Satversmi. To būtu konstatējusi Satversmes tiesa. Tas nav tas, ar ko... kādēļ tas piedien Prezidentam amatam, jo tad faktiski viņam būtu jāreķinās, ka tiesa šo pārkāpumu būtu konstatējusi.

K.Krūma.

Bet kāpēc Prezidents var vērtēt likumu atbilstību Satversmei, vērsties Satversmes tiesā? Kāpēc Prezidents var atzīt kādu Saeimā pieņemtu likumprojektu par neatbilstošu un dot tautas nobalsošanai? Kāpēc Prezidents pēkšņi attiecībā uz nelielas patiesībā jau daļas vēlētāju skaita iniciatīvas izvērtēšanu ir bezspēcīgs?

E.Pastars.

Es neteicu, ka viņš ir bezspēcīgs. Viņam ir kontroles funkcijas. Es neteiktu, ka viņš ir bezspēcīgs. Tas nav vārds, ko es būtu lietojis. Tas ir pirmkārt.

Otrkārt. Pārējos gadījumos ir vai nu vērsšanās pie Satversmes tiesas, kas ir normāls tiesisks risinājums. Vērsšanās pie tautas atcelt Saeimas pieņemto likumu, kas nav pieņemts tautas interesēs, tas ir normāls tiesisks risinājums un atbilst suverenitātes principam. Bet lēmums bloķēt vēlētāju iniciatīvu... desmit procenti nemaz nav mazs skaits. Ir bijuši gadījumi, kad savākti arī 300 000 paraksti. Tas ir gandrīz vai... tā ir liela daļa no tā, cik ir balsojuši arī par Saeimu. Tas ir salīdzinoši liels procents, ja mēs skatāmies, cik piedalās Saeimas vēlēšanās. Tāpēc nevar teikt, ka bloķēšanas funkcija nav tas, kas piedienētu valsts galvam. Kontroles funkcija — jā, bet kā pamatvērtētāja — nē.

K.Krūma.

Tad jūs sakāt, ka šī funkcija nepiedien Valsts prezidentam, bet drīzāk piedien CVK.

E.Pastars.

Vai citai likumdevēja noteiktai institūcijai. Tas ir likumdevēja tiesību politisks jautājums, kam šo funkciju uzticēt. Kaut vai Tiesībsarga birojam. Bet tas ir tāds salīdzinājums tikai... Tāpēc, ka likumdevējs ir brīvs šādā izvēlē.

G.Kūtris.

Tiesnesis Balodis.

K.Balodis.

Man radās tāds precizējošs jautājums saistībā ar jūsu domu par to, ka Prezidents, realizējot kontroli savu rezerves funkciju ietvaros, atdod varbūt acīmredzami prettiesisku vēlētāju ierosinātu likumprojektu atpakaļ CVK. Bet nu tādā gadījumā, protams, jau būs savākta šī viena desmitā daļa vēlētāju parakstu un pēc jūsu domām, kādu lēmumu tad CVK varētu pieņemt? Nu, iedomājieties, ka CVK ir pārvērtējis situāciju un saprot, ka jā, ar šo likumprojektu kaut kas nav kārtībā, ka viņš tik tiešām ir acīmredzami neatbilstošs augstāka juridiskā spēka normām. Un kas tas būs par CVK lēmumu?

E.Pastars.

Administratīvais akts.

K.Balodis.

Jā, jā... Nē, kas būs šā lēmuma saturs? Viņa atteiksies turpināt parakstu vākšanu, ja reiz šī desmitā daļa vēlētāju parakstu jau ir savākta?

E.Pastars.

Tādā gadījumā CVK pieņems lēmumu par likumprojekta tālāku nenodošanu un tālāku nevirzīšanu. Jo CVK pieņem lēmumu tālāk iesniegt savāktos parakstus Prezidentam. Šajā gadījumā tas ir administratīvs akts par to, ka tālāk paraksti netiek iesniegti.

Bet ko es vienlaikus atbildot uz jautājumu, gribētu vēl varbūt... padomāt tiesai par vēl vienu būtisku jautājumu.

No publisko tiesību tiesiskās noteiktības principa katras institūcijas lēmums tomēr... netiek dalītas dažādas institūcijas. Tad Latvijas Republikas lēmumiem tomēr ir jābūt kopumā publiskas personas ietvaros tiesiski noteiktiem vai līdzīgiem. Ja būtu tā, ka Centrālā vēlēšanu komisija rūpīgi izvērtējot atzīst, ka projekts atbilst un viņš ir virzāms tālāk, bet Prezidentam, piemēram, šķistu, ka ... nu, tā varbūt īsti nav, būtu vēlreiz jāpārlemj...bet no tiesiskās palāvības principa viedokļa un no administratīvi procesuāli es domāju, ka būtu ļoti grūti pamatot šādu atšķirību. Jo vienas publisko tiesību juridiskās personas ietvaros divu institūciju lēmumi nedrīkst būt krasi

pretrunīgi, it īpaši, ja viņi ir secīgi pēc procedūras veidoti. Tā kā tā arī ir problēma... tāpat, ja ir divi vērtētāji, tad pirmā lēmums, kas ir pozitīvs, vienmēr aprobežos nākošo. It īpaši vēl tad, ja būtu bijis vēl tiesas lēmums pa vidu, tad jau Prezidenta rīcības brīvība tiek vispār faktiski izslēgta.

Tā kā te ir dažādi momenti, kas nav tik vienkārši vērtējami, kurš var vērtēt vai bloķēt. Te ir daudz nianšu. Arī no tiesību principa piemērošanas viedokļa.

G.Kūtris,

Vai tiesnešiem vairāk jautājumu nav?

Pieteikuma iesniedzējam.

J.Kārklīš.

Jā, viens jautājums radās, klausoties atbildes uz jautājumiem.

Jūs teicāt, ka Valsts prezidenta galvenā tāpat ir kontroles funkcija pār CVK. Tajā gadījumā, kad CVK šo likumprojektu nepamatoti novirza līdz Prezidentam, viņš viņu atdod atpakaļ, lai... teorētiski... caur tā kontroles funkciju. Un tā šo kontroles funkciju var realizēt. Bet gadījumā, ja CVK neaizlaiž līdz Prezidentam, kā tad Prezidents var veikt šo kontroles funkciju, ja līdz viņam neatnāk? Un tad tā tautas daļa, kura caur CVK lēmumu tiek aizskarta, patiesībā... nu tad tas Prezidents tā kā nepārstāv viņu intereses un nekontrolē.

E.Pastars.

Nu tad pēc šīs procedūras Prezidentam tur iejaukšanās nav paredzēta. Viņš... tā kā šobrīd, piemēram, nepilsoņu referendumu jautājums Prezidentam nemaz nav tālāk aizvadīts. Un pēc procedūras Prezidents ir ļoti tālu no Centrālās vēlēšanu komisijas, ja mēs skatāmies. Bet tāpēc šādā gadījumā ir tiesas kontrole. Jo Prezidenta kontrole nav vienīgā kontrole. Ja CVK pieņem nelabvēlīgu lēmumu, tad viņa var pārsūdzēt. Ja labvēlīgu, tad līdz šim tiesa ir uzskatījusi, ka šādu trešās personas pieteikumu par labvēlīgu administratīvu aktu citām personām neņem pretī izskatīšanai sakot, ka tas ir... nu, ko jūs minējāt.

J.Kārklīš.

Bet vai no sistēmiskā viedokļa tas ir pareizi, ka tā... viņš daļēji tā kā kontrolē CVK.

E.Pastars.

Tiek kontrolēts tikai tādā apmērā, kā likums paredz šo dokumentu nonākšanu pie Prezidenta. Ja tiek konstatēts, ka paraksti nav savākti, mēs neredzam... kāpēc tiem pie Prezidenta būtu jānonāk. Tas ir atkarīgs... Tam nav jābūt visos gadījumos kā galarezultātam.

G.Kūtris.

Paldies.

Tiesnešiem nav vairāk jautājumu? Paldies.

E.Pastars.

Paldies.

G.Kūtris.

Tālāk aicinām Tiesībsarga biroja pārstāvi Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas vadītāja vietnieci Gundegu Bruņenieci.

Lūdzu! Tiesībsarga biroja viedoklis šajā apstrīdēto normu lietā.

G.Bruņeniece.

Godātā tiesa! Tiesībsarga viedoklis šajā lietā tika sniegts atbilstoši Satversmes tiesas sūtītajā vēstulē uzdotajiem jautājumiem un Tiesībsarga kompetencei. Respektīvi, vairāk pievēršoties tieši cilvēktiesību aspektiem.

Tiesībsarga sniegto viedokli šajā lietā var sadalīt divās daļās.

Pirmkārt. Atbildot uz jautājumu par valsts institūciju kompetenci lemt par vēlētāju sagatavoto likumprojekta vai Satversmes grozījumu projektu tālāku virzību, ja tiktu konstatēts, ka tas neatbilst Satversmei vai Latvijā juridiski saistošām starptautisko tiesību, īpaši cilvēktiesību, normām. Tika secināts, ka Satversmē paredzētās tautas tiesības realizēt likumdošanas tiesības iesniedzot šos projektus, nav neierobežotas.

Un minētās tiesības ir ierobežotas ne tikai ar Satversmes 73. pantu, kas konkrēti uzskaita jautājumu loku, kas nevar tikt nodots tautas nobalsošanai, bet arī ar 78. pantu, kas nosaka, ka ne mazāk kā vienai desmitajai daļai vēlētāju ir tiesības iesniegt tikai pilnīgi izstrādātu Satversmes grozījumu vai likumprojektu, par ko jau diezgan daudz šodien arī tika diskutēts.

Mēģināšu īsi norādīt par šo terminu „pilnīgi izstrādāts”. Kā norāda arī Tiesībsargs, tas nav tukšs jēdziens un Satversmē lietots ar konkrētu mērķi. Un lai noskaidrotu šo mērķi, šis nosacījums, ņemot vērā Satversmes vienotības principu, ir jātulko, ievērojot arī citos Satversmes pantos noteikto.

Un attiecīgi Satversmes 1. pantā noteikts, ka Latvija ir demokrātiska republika, kas nozīmē, ka Latvijā ir tiesiska demokrātiska iekārta, kas atzīst demokrātiskas un tiesiskas valsts principus.

Satversmes 89. pantā ir noteikts, ka valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi un Latvijai saistošiem starptautiskiem līgumiem.

Līdz ar to ir uzskatāms, ka tauta, izmantojot sev noteikto likumdošanas iniciatīvu, nevar šo tiesību izmantot ļaunprātīgi, lai tā rezultātā, piemēram, grautu

valsts demokrātiskos pamatus, jo demokrātiska sistēma ir arī garants, ka tauta vispār var izmantot šīs likumdošanas iniciatīvas tiesības.

Respektīvi tiek secināts, ka nevar, izmantojot Satversmē noteiktās tiesības, vērsties pret pašām šīm tiesībām.

Un tieši tāpat, izmantojot Satversmē noteikto likumdošanas iniciatīvu, nevar vērsties pret valstī garantētajām cilvēktiesībām, jo demokrātiskas iekārtas princips ietver arī cilvēktiesību ievērošanas elementu.

Un tajā skaitā arī tiek norādīts, ka vairākos starptautiskos cilvēktiesību dokumentos arī ir iestrādāts tiesību ļaunprātīgas izmantošanas aizliegums, kas, protams, arī šis nosacījums nevar tikt tulkots paplašināti.

Tad attiecīgi var secināt, ka Satversme, ņemot vērā 78. pantā ietverto formulējumu par pilnīgo izstrādātību paredz, ka var virzīt tikai tādus iesniegtus projektus, kas atbilst demokrātiskas un tiesiskas iekārtas principiem, tajā skaitā cilvēktiesībām.

Un attiecīgi izejot no šī secinājuma, tiek norādīts, ka iesniegtais Satversmes grozījumu projekts... ka to vērtēt, vai iesniegtais Satversmes grozījumu projekts ir pilnībā izstrādāts, tajā skaitā vai nav pretrunā ar cilvēktiesībām, var vērtēt institūcijas, kas ir tieši iesaistītas iesniegtā projekta virzībā.

Un attiecīgi tad projekta virzībā tieši ir iesaistītas kā pirmkārt jau Centrālā vēlēšanu komisija, kas pavasarī vēl sniedzot šo viedokli, tas vēl bija diezgan teorētisks jautājums, tad tagad jau tīri praktiski jau ir attīstījies, ka Centrālā vēlēšanu komisija ir šo jautājumu vērtējusi un tālāk arī tiek norādīts, ka nākamā pakāpe ir šis Valsts prezidenta institūts. Un attiecīgi tiek norādīts arī uz Saeimas iespējām vērtēt šī principa ievērošanu, vai projekts atbilst prasībai „pilnībā izstrādāts”, kas izriet arī no Satversmes 78. panta.

Otrkārt, Tiesībsargs savā atbildē atbildot uz jautājumu, cik plaši Tiesībsarga biroja ieskatā ir interpretējamas tautas likumdošanas iniciatīvas tiesības cilvēka pamattiesību kontekstā, tika secināts, ka parakstu vākšana tautas nobalsošanas ierosināšanai ir garantēta vairākos Satversmes pantos, tajā skaitā cieši ir saistīta arī ar Satversmes 101. pantu, kas paredz tiesības piedalīties valsts un pašvaldību darbībā. Un šīs tiesības ietver arī tādas pilsoņu līdzdalības formas kā balsošana referendumā. Un, attiecīgi kā jau minēju, Satversme tieši paredz arī tādu pilsoņu līdzdalības formu kā tautas nobalsošana vairākos pantos, kas jau iepriekš tika uzskaitīti, tajā skaitā 48. pants, 72., 78., 77. un arī 78., protams.

Satversmē paredzētās vēlēšanu tiesības uz tautas nobalsošanu par vienas desmitās daļas vēlēšanu izstrādāto Satversmes grozījumu projektu vai likumprojektu pašas par sevi ir atzīstamas par pilsoņu līdzdalības formu valsts darbībā. Līdz ar to šīs tiesības saskaņā ar Satversmi ir arī garantēto tiesību piedalīties valsts darbībā sastāvdaļa...

Nemot vērā iepriekš norādīto, gadījumā, ja tiek ierobežotas šīs tiesības, piemēram, tiek noņemts šādu iesniegto projektu tālāk nevirzīt, uzskatām, ka ir jābūt paredzētiem efektīviem tiesību aizsardzības līdzekļiem, jo šie tautas piedalīšanās veidi, kas ir garantēti Satversmē, tad attiecīgi nedrīkstētu būt tikai formāli.

Attiecīgā gadījumā, ja kāda no institūcijām saskatītu nepieciešamību apturēt šādu likumdošanas procesu, tad normatīvajā regulējumā vajadzētu būt arī iestrādātam neatkarīgam ārējam mehānismam, kas varētu pārbaudīt šāda lēmumu tiesiskumu.

Un izvērtējot esošo regulējumu, ir šaubas, vai pastāv šāds efektīvs tiesību aizsardzības mehānisms šiem gadījumiem.

Izvērtējot tieši no šī viedokļa Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumus, protams, pašlaik jautājums praksē ir procesā, kā administratīvā tiesa lems, vai pēc būtības izskatīs šo jautājumu. Kā jau arī pieteicēji norādīja, ka ir nedaudz šaubas, vai administratīvā tiesa varētu šo jautājumu pēc būtības vērtēt, bet nu tas ir administratīvās tiesas kompetencē, jo līdzšinējā praksē patiešām bijuši atsevišķi lēmumi, kur administratīvā tiesa ir atteikusies vērtēt pēc būtības lēmumus tieši arī attiecībā uz Centrālo vēlēšanu komisijas lēmumiem norādot, ka likuma ierosināšana ir konstitucionāls nevis administratīvā procesa instruments. Un tādējādi nesaskatot šeit visas nepieciešamās administratīvā akta pazīmes.

Tā kā tas vēl ir vērtējams. Bet, ja mēs arī piekristu atbildētāja puses pārstāvim, ka administratīvajai tiesai ir šādas iespējas vērtēt pēc būtības, tad arī šādā gadījumā īsti efektīvs tas mehānisms nav, jo nav paredzēts nekāds speciāls termiņš lietu izskatīšanai un līdz ar to pēc būtības šāda lieta būtu izskatāma parastajā kārtībā, pat, ja tiesnesis pieņemtu lēmumu par šādas lietas izskatīšanu ārpus kārtas, kas būtu iespējams, tad arī šādu jautājumu lemsana būtu pakļauta visām trīs tiesu instancēm un lietas izskatīšana visās trijās instancēs, pat ja tas būtu ārpus kārtas izskatāmais jautājums, paņemtu kā minimums gadu.

Tā kā te ir jautājums, cik šādu mehānismu tad varētu uzskatīt par efektīvu.

Tālāk jau arī par jautājumu gadījumā, ja lēmumu nevirzīt un projektu pieņemtu jau nākamais, tātad Valsts prezidents, vai tālāk vēl Saeima, tad šeit ir jautājums par iespējām vērsties Satversmes tiesā. Bet, kā jau norādīja arī iepriekšējais runātājs, tad šeit ir tāda problēma, ka par Saeimas vai Valsts prezidenta atbilstību likumam vērsties Satversmes tiesā var ļoti ierobežots personu loks. Tas ir Valsts Prezidents, Saeima, ne mazāk kā 20 Saeimas deputāti, Ministru kabinets un Tieslietu padome likumā noteiktās kompetences ietvaros.

Tātad parastajā kārtībā pieteicējiem nemaz īsti nebūtu pieejams šis mehānisms. Un līdz ar to būtu atkarīgs no iepriekšminēto institūciju gribas, vai tie būtu gatavi vērsties Satversmes tiesā. Tādējādi to arī nevar uzskatīt par efektīvu tiesību aizsardzības mehānismu šobrīd mūsu ieskatā.

Tad rezumējot visu iepriekš teikto, var secināt, ka var tikt ierobežotas Satversmē noteiktās personas likumdošanas iniciatīvas tiesības un šādus ierobežojumus arī pati Satversme paredz, tomēr šādā gadījumā arī jāpastāv efektīvam tiesību aizsardzības mehānismam, kas pašlaik īsti nav.

G.Kūtris.

Paldies. Tātad sākumā jautājums pieteikuma iesniedzēju pārstāvim. Lūdzu!

J.Kārklīš.

Vai es pareizi sapratu, ka neatkarīgi no tā, kā mēs izprotam, izinterpretējam vai piepildām jēdzienu „pilnīgi izstrādāts” likumprojekts, pašreizējais regulējums var novest pie personas pamattiesību pārkāpumiem.

G.Bruņeniece.

Tīri teorētiski jā.

G.Kūtris.

Paldies. Saeimas pārstāvim? Lūdzu!

G.Kusiņš.

Man būtu trīs jautājumi.

Pirmais. Sakiet, lūdzu, uz ko balstās jūsu aprēķini, ka ir vajadzīgs gads, lai izietu šīs...

G.Bruņeniece.

Tā ir esošā administratīvo tiesu prakse.

G.Kusiņš.

Tātad ir prakse kādā izskata pirmajā instancē?

G.Bruņeniece,

Prakse un viens ir arī tas, ka varētu cik ir jāpaiet, kopš saņems pieteikums, tad ir jānosūta pusēm, ir noteikts laiks likumā iestrādāts, kas ir obligāti tiesai jānogaida un tad sarēķinot to visu kopā... pa trijām instancēm tas bija domāts, nevis vienai gads.

G.Kusiņš.

Trijām instancēm?

G.Bruņeniece.

Jā.

G.Kusiņš.

Sakiet, lūdzu, uz kā balstās šis jūsu pieņēmums, ka Centrālajai vēlēšanu komisijai šinī gadījumā tad ir jāpārsūdz CVK nelabvēlīgais lēmums?

G.Bruņeniece.

Nu, tas ir tīri teorētiski. Tīri teorētiski varētu būt, ka arī administratīvā tiesa apstiprina Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu...

G.Kusiņš.

Un trešais jautājums. Sakiet, lūdzu, vai par personai pietiekamiem aizsardzības līdzekļiem ir jāuzskata kāds viens līdzeklis, vai visu procesā esošo līdzekļu kopums.

G.Bruņeniece.

Nu, protams, kopums. Bet lai to varētu galā secināt, ka ir efektīvs šis tiesību aizsardzības mehānisms.

G.Kusiņš.

Vai es pareizi saprotu, ka ir svarīgi, lai visā šajā procedūrā, jo jūs arī pareizi norādījāt, ka pēc tam Prezidents var vērtēt un attiecībā uz šo vienu lietu, patiesībā dažādas institūcijas pieņem lēmumu, bet tas attiecas uz vienu sākotnējo iniciatīvu. Vai es pareizi saprotu jūsu atbildi, ka jūs piekrītat, ka nevis vienam jābūt efektīvam, bet visu līdzekļu kopumam jābūt tādām, kas nodrošina efektivitāti.

G.Bruņeniece.

Būtībā, ja tie noraidīta šī vēlētāju iniciatīva, tad ir jābūt efektīvam ārējam tiesību aizsardzības mehānismam.

G.Kusiņš.

Kā kopumam...

G.Bruņeniece.

... Tas var būt gadījumā, kad Centrālā vēlēšanu komisija nesaskata nekādas pretrunas un aizsūta uzreiz uz Valsts prezidenta institūciju, tad var gadījumā, ja Valsts prezidents apturētu, tad arī ir jābūt...

G.Kusiņš.

Sakiet, lūdzu, vai šo līdzekļu, šo mehānismu ietvarā varētu būt arī kāda Tiesībsarga loma?

G.Bruņeniece.

Pie esošā normatīvā regulējuma un vispār uzstādījuma par ombuda lomu sabiedrībā, droši vien diez vai, jo ombuds, kā zināms, klasiski pieņem tomēr

rekomendējoša rakstura lēmumus. Kā loma kā tāda, kas, teiksim, vērtētu kaut ko, protams, arī jau esošajā praksē ir bijis, ka lūdz šo viedokli par atbilstību cilvēktiesību normām. Protams, tādā ziņā jā... Bet pieņemt kādu saistošu lēmumu...

G.Kusiņš.

Jā... Bet kā šo palīgu... Es saprotu, ka Centrālā vēlēšanu komisija vērsās pie Tiesībsarga saistībā ar šo beidzamo procedūru. Tātad vērsās... jā...

Un beidzot. Sakiet, lūdzu, no cilvēktiesību viedokļa tāds... varbūt no seniem laikiem palicis... Sakiet, lūdzu, prokurora protests arī varētu būt likumības ietvaros... kā tāds prokuratūras likumā palicis institūts arī vēl būt izmantojams?

G.Bruņeniece.

Nu, tas parasti netiek īsti uzskatīts par ļoti efektīgu tiesību aizsardzības mehānismu, jo...

G.Kusiņš.

Bet vai tas varētu būt viens no?

G.Bruņeniece.

Tas var būt, bet tas nebūs aizstājējs tam, lai mēs varētu uzskatīt, ka ir efektīvs tiesību aizsardzības jautājums.

G.Kusiņš.

Bet vai es pareizi saprotu, ka tas varētu būt viens no.

G.Bruņeniece.

Nu, viens no mehānismiem, protams, tas varētu būt.

G.Kusiņš.

Paldies.

G.Kūtris.

Tiesnešiem būtu jautājumi? Tiesnese Osipova. Lūdzu!

S.Osipova.

Tiesībsarga rakstveida atbildē ir norādīts, ka tiesība izvērtēt tautas iesniegta likumprojekta atbilstību kritērijam „pilnīgi izstrādāts” ir arī Saeimai. Kādu Tiesībsargs redz Saeimas lomu tautas iesniegta likumprojekta izvērtēšanā?

G.Bruņeniece.

Nu šis viedoklis tika sniegts pamatojoties un tieši izejot no Satversmes 78. panta, jo Satversmes 78. pantā ir norādīts, ka, pirmkārt, jau arī šis Valsts prezidents

nodod tikai pilnīgi izstrādātu un Saeima lemj par to. Tātad par to pilnīgi izstrādāto likumprojektu. Tas ir 78. panta iestrādāta tā būtība, ka Saeima lemj par pilnīgi izstrādātu likumprojektu. Tālāk jau, kāda varētu būt tieši praksē tā loma, nu to man tā grūti teikt, bet katrā ziņā Saeimai vajadzētu arī vērtēt, vai atbilst šim pilnīgi izstrādātam...

S.Osipova.

Saeima pasaka, ka tas nav pilnīgi izstrādāts likumprojekts un tas aiziet uz tautas nobalsošanu. Kā tas viss ir šobrīd... Nu, tas Saeimas balsojums neaptur šo procesu nekādā veidā un arī neiespaido.

G.Bruņeniece.

Nu, jautājums, vai atbilstoši Saeimas kārtības rullim nevarētu pieņemt lēmumu, ka vienkārši likumprojekts neatbilst kritērijam „pilnībā izstrādāts” un vispār netiek balsots par šo.

S.Osipova.

Nu līdz šim mums tāda prakse nav bijusi.

G.Bruņeniece.

Nu jā, tas ir tīri teorētiski.

S.Osipova.

Vai kritēriji, kuri būtu kaut kur normatīvu fiksēti, kas tomēr dotu vadlīnijas, kā vērtēt, vai likumprojekts ir pilnīgi izstrādāts vai nav, neatvieglotu procedūras?

G.Bruņeniece.

Iespējams, ka tas varētu atvieglot, jā...

S.Osipova.

Vai, Tiesībsarga ieskatā apstrīdētās normas skar Satversmes 77. pantu?

G.Bruņeniece.

Īsti mēs tur nesaskatījām šo saistību ar 77. pantu. Tas attiecas nedaudz uz citiem jautājumiem.

G.Kūtris.

Paldies. Tiesnešiem ir vēl jautājumi? Lietas dalībniekiem jautājumu nav? Paldies jums.

G.Bruņeniece.

Paldies

G.Kūtris.

Aicinām tālāk Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvi... komisijai, kurai tagad visi saka, ka viņai ir jāvērtē... Kāds ir Centrālās vēlēšanu komisijas viedoklis par jūsu lomu apstrīdētās normas ietvaros. Apstrīdētās normas... kā viņas... nodrošina, nenodrošina skaidrību... konstitucionalitāti.. Lūdzu!

K.Kamradzis.

Godātā tiesa! Centrālā vēlēšanu komisija savu atzinumu un atbildes uz jautājumiem iesniegusi rakstiski. Un es šajā brīdī gribētu jums pakavēties pie divām lietām.

Tajā brīdī, kad tika sagatavota šā atbilde un tajā pašā laikā, kad tika saņemti jautājumi, šie jautājumi visi tika nodoti ikvienam Centrālās vēlēšanu komisijas loceklim. Un atbildi, kaut arī ir parakstījis tikai Arnis Cimdars, faktiski katrs Centrālās vēlēšanu komisijas loceklis varēja papildināt jeb dot savu ieguldījumu šīs vēstules sastādīšanā.

Un šajā vēstulē ir uz šiem jautājumiem tādas sniegtas atbildes. Arī par pilnīgi izstrādātu likumprojektu. Centrālā vēlēšanu komisijā iesniegtam izskatāmam likumprojektam jāatbilst juridiskās tehnikas prasībām. Iesniegtajā likumprojektā jābūt norādītam likuma nosaukumam, pantu nosaukumiem, pantu daļām. Savukārt pantu saturam jābūt nepārprotami izteiktam un saprotamam un tas nedrīkst būt pretrunā ar augstākstāvošu normatīvo aktu.

Pieminētais profesors Dišlers ir norādījis, ka iesniegtajam projektam ir jābūt tik pilnīgi izstrādātam, lai no viņa būtu skaidri redzams, kādi pastāvošie likumi un likumu panti tiek atcelti vai grozīti, kā arī jauno pantu iespējams un loģiski saprotams saturs.

Un arī tur pēc tam profesors uzsver, ka šādi no formālās puses pietiekami izstrādāti projekti Centrālajai vēlēšanu komisijai bez vilcināšanās jāvirza tālāk.

Uzskatām, ka vērtējot iesniegtā projekta formālo pusi, Centrālā vēlēšanu komisija izmanto savas pilnvaras atbilstoši dotā pilnvarojuma jēgai un mērķim.

Tāpat uzskatām, ka uzliekot vēlētajiem pienākumu iesniegt pilnīgi izstrādātu projektu, likumdevēja uzdevums ir norādīt mehānismu, kā tiesības īstenojamas, izstrādājot atbilstošu metodiku un paredzot iespēju izvērtēt sagatavoto projektu.

Pēc kādiem kritērijiem un kādā procedūrā Centrālā vēlēšanu komisija vērtēja. Tātad, ja mēs atceramies šo pēdējo neseno procesu, bet mēs runājam par procesu, kas bija janvārī, tad pamatojoties uz likumu „Par Centrālo vēlēšanu komisiju”, ...(?).. Centrālā vēlēšanu komisija ir tiesīga par vēlēšanu, tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu sagatavošanu un norisi saistītos jautājumos griezties ar iesniegumu un priekšlikumiem valsts un pašvaldību institūcijās.

Izvērtējot procesus, par kuriem mēs pamatā runājam, Centrālajai vēlēšanu komisijai un tās locekļiem bija tikšanās ar juristiem... es nesaukšu viņus vārdā, kas pārstāv dažādas valsts institūcijas un no viņiem mēs saņemām atbildes un ieteikumus, kā pareizi rīkoties. Tātad Centrālā vēlēšanu komisija pieņem lēmumus atklātā sēdē un pamatojoties uz likuma „Par Centrālo vēlēšanu komisiju” 17. pantu, lēmums tiek pieņemts balsojot. Un tiek pieņemts, ja par to nobalso vismaz pieci komisijas locekļi.

Ikvienam šīs komisijas loceklim, lai kā arī vienubrīd saka, ka viņi ir politiski, varbūt... atcerēsimies, ka viens komisijas loceklis pārstāv Augstāko tiesu, šobrīd viens no komisijas locekļiem pārstāv vairāk vai mazāk pašvaldības, Centrālās komisijas priekšsēdētājs ir vēlēts no Saeimas kopumā. Līdz ar to pateikt, ka tas ir tikai kāda politiskā spēka interesēs, nebūtu gluži korekti.

Pārliecinājusies, ka projekts iesniegts atbilstoši juridiskajai tehnikai un tā saturs ir nepārprotams, skaidrs un nav pretrunā ar augstāk stāvošu normatīvu aktu, to parakstījuši ne mazāk kā desmit tūkstoši vēlētāju, par ko Centrālā vēlēšanu komisija ir par to pārliecinājusies, CVK savā sēdē pieņem attiecīgo lēmumu par parakstu vākšanas uzsākšanas otro posmu. Un pieņemot lēmumu, Centrālā vēlēšanu komisija ievēro vispārējos administratīvā procesa likuma principus.

Mēs savā atbildē arī rakstījām, ka līdz šim, tātad līdz šā gada sākumam, iesniegtie projekti Centrālās vēlēšanu komisijas ieskatā ir bijuši sagatavoti atbilstoši Satversmes 78. panta pirmā teikuma un likuma „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” 22. panta pirmā teikuma jēgai. Ja Centrālā vēlēšanu komisija konstatētu, ka iesniegtais projekts ir izstrādāts nepietiekoši, Centrālajai vēlēšanu komisijai būtu jāpieņem juridiski korekti, argumentēti lēmumi par projektu atstādināšanu bez tālākas virzības. Bet vēlētāji par savu aizskarto tiesību aizsardzību varētu vērsties tiesā.

Ne likums „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu”, ne citi speciālie likumi neparedz, piemēram, kārtību, kādā var atdot projektu tā iesniedzējam nepilnību novēršanai. Tas likums, kas ir pieņemts 8. novembrī, kas vēl nav izsludināts, paredz faktiski tieši šo mehānismu, kad atnākot šī iniciatīvas grupa un mēs varam... Centrālā vēlēšanu komisija tad var norādīt, vai nu jums ir nepilnības, un mēs vienkārši... nu, ne vienkārši, bet pamatoti neapstiprināsim, kamēr jūs neizlabosiet šo likumprojektu, lai viņu varētu nodot parakstu vākšanai.

Saskaņā ar likumu „Par Centrālo vēlēšanu komisiju” 13. pantu Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumi, kuru pārsūdzēšanas kārtība nav noteikta speciālajā likumā, ir pārsūdzami tiesā Administratīvā likuma noteiktajā kārtībā.

Līdz ar to uzskatām, ka likumdevējs ne vien nav definējis, kas ir pilnīgi izstrādāts likumprojekts, bet arī nav objektīvi izvērtējis situācijas risinājumu nelabvēlīga lēmuma pieņemšanas gadījumā.

Principā tas ir arī viss un es uzklausišu labprāt jautājumus.

G.Kūtris.

Vai lietas dalībniekiem būtu jautājumi? Vispirms pieteikuma iesniedzēju pārstāvim.

J.Kārklīš.

Jā, paldies

Vai es pareizi sapratu, ka CVK gada laikā tā izpratne, kas ir pilnīgi izstrādāts likumprojekts ir mainījusies? Vai tajā laikā jūs arī piemērojāt šo regulējumu spēkā esošo pašlaik identisko kā nesenajā gadījumā?

K.Kamradzis.

Mēs jau savā atbildes rakstā rakstījām, ka līdz šim tie jautājumi, kas bija jārisina CVK, neprasīja tādu pamatojumu. Un ja šajā gadījumā mēs atgrieztos vēsturē gadu atpakaļ, divus gadus atpakaļ, katru gadu laiki mainās, šie jautājumi, aktualitātes ... kuri tiek iesniegti vai nu kā likumprojekts, vai piedāvājums mainīt Satversmē kādu punktu.... Un līdz šim iesniegtie projekti Centrālās vēlēšanu komisijas ieskatā ir bijuši sagatavoti atbilstoši. Un to, kas likās, ka varētu būt neatbilstošs, tāpēc arī šajā pēdējā procesā, kas notika šā gada oktobrī, vārdu sakot, mēs vērtējām... mēs lūdzām atzinumus pārējām institūcijām, lai viņi iedod savus atzinumus.

J.Kārklīš.

Bet pēc satura jūs... Nu skaidrs, ka Pilsonības likuma jautājumu pēc satura jūs vērtējāt. Tajā pirmajā gadījumā ar valodas referendumu, vai saturs tika vērtēts, vai nē.

K.Kamradzis.

Jā, protams, ka viņš tika vērtēts,

J.Kārklīš.

Labi. Tad kāpēc jūs nekonstatējāt, ka nav pārejas noteikumu. ja jūs būtu veikuši šo funkciju.

K.Kamradzis.

Viņi tika izrunāti Centrālās vēlēšanu komisijas sēdē, kur tika pieņemts lēmums.

J.Kārklīš.

Virzīt... kaut arī neatbilst juridiskās tehnikas prasībām šis likumprojekts.

K.Kamradzis.

Tehnikas prasībām... lai sāktos otrā kārtā, tur nebija neatbilstības. Tajā brīdī mēs konsultējāmies... šīs konsultācijas bija, tās nenotikavēstuļu veidā... un šīs

konsultācijas, kas arī notika... Un arī šie juristi teica atzinumus, ka tur nav pretrunu un šis process ir virzāms uz otro kārtu.

J.Kārklis.

Labi. Un pēdējais jautājums. Jūs tātad savā vēstulē Satversmes tiesai maijā esat norādījuši to, ka ir sarežģīti pamatot un ka objektīvu apsvērumu... nelabvēlīga administratīva akta izdošana nepieciešama un ka likumprojekts nav definējis, kas ir pilnīgi izstrādāts likumprojekts... Vai jūs joprojām uzskatāt, ka šis viedoklis arī tagad, novembrī, ir tāds pats Centrālajai vēlēšanu komisijai, kā maijā?

K.Kamradzis.

Arī šobrīd var pilnveidot likuma dažādas normas. Jo dzīve iet uz priekšu un likumi nav iekalti...

J.Kārklis.

Nē. nē.... jūs te pēdējās arī esat ielikuši: „pilnīgi izstrādāts likumprojekts”. Definējums nav skaidrs. Vai joprojām viņš jums nav skaidrs? Tas nav vispārīgs jautājums, ko var uzlabot.

K.Kamradzis.

Būtu labi, ja viņš būtu uzrakstīts tā, lai nevienam nebūtu domstarpības. Tas būtu ideāli, bet diemžēl dzīve ir tāda.

J.Kārklis.

Paldies.

G.Kūtris.

Vai Saeimas pārstāvim būtu jautājumi?

G.Kusiņš.

Jā. Es saprotu, ka Cimdara kunga nav, jums ir grūti atbildēt par kaut kādu iepriekšējo laiku, bet es domāju, ka jūs ar esat runājuši...

Es saprotu no jūsu atbildēm, ka arī iepriekš Centrālā vēlēšanu komisija ir konsultējusies, varbūt individuāli komisijas locekļi ir konsultējušies, bet tas nekad nav bijis tādā rakstveida formā... Tas, es saprotu, ka neattiecas tikai uz beidzamajiem diviem gadiem, bet es saprotu, ka arī uz referendumiem par Saeimas atsaukšanas iespējām, par pensiju referendumiem un citiem. Žēl, ka Cimdara kunga nav klāt. Bet vai jūs... Es sapratu no Cimdara kunga intervijas žurnālā „Ir”, ka arī.... iepriekš ir šāda izvērtēšana veikta.

K.Kamradzis.

Par to praksi, kas ir bijis pirms diviem gadiem, man, protams, būs ļoti grūti teikt, ka tas tā ir bijis noteikti... bet es domāju, ka labās prakses iezīme ir tāda, ka tie cilvēki, kas vēlas kļūt par Centrālās vēlēšanu komisijas locekļiem, viņiem faktiski tas ir pienākums izvērtēt šos jautājumus un godprātīgi strādāt. Tas nozīmē, ka arī iepazīties ar dažādiem viedokļiem un konsultēties ar cilvēkiem, kuri ir kompetentāki konkrētajā jautājumā.

G.Kusiņš.

Paldies.

Tad vēl jautājums. Sakiet, lūdzu, es izteicu tādu minējumu... Sakiet, vai jūs varat apstiprināt manu minējumu... ka CVK vienmēr uzaicina parakstu vācēju pārstāvjus uz šo izskatīšanu.

K.Kamradzis.

Centrālā vēlēšanu komisija tos divus gadus, kamēr es tur strādāju, vienmēr ir aizsūtījusi gan parakstu... gan arī likumprojektu ierosinātājiem vērtējumus un arī vienmēr ir uzaicinājusi uz Centrālās vēlēšanu komisijas sēdēm... To var noskaidrot no Centrālās vēlēšanu komisijas sēžu protokoliem.

G.Kusiņš.

Vai viņi nāk vai nenāk, tad tā ir viņu darīšana... Paldies....

Sakiet, lūdzu, vai likums nodrošina, ka Centrālās vēlēšanu komisijas sastāvā vienmēr tomēr viens ir augsti kvalificēts jurists, Augstākās tiesas tiesnesis?

K.Kamradzis.

Jā.

G.Kusiņš.

Sakiet, lūdzu, vai šis tiesnesis izteicās, piemēram, pie pēdējās likumprojektu izvērtēšanas?

K.Kamradzis.

Jā.

G.Kusiņš.

Un visbeidzot. Sakiet, lūdzu, vai CVK, kā žargonā saka, štata vietās ir arī jurista vieta?

K.Kamradzis.

Mums ir viena jurista vieta. Centrālā vēlēšanu komisija ir griezusies pie valdības ar lūgumiem... ņemot vērā, ka pieaug iespējas ierosināt dažādus likumprojektus, izdalīt līdzekļus vēl vienai jurista vietai, diemžēl tā nav. Bet tā ir valdības kompetence.

G.Kusiņš.

Tātad lai gan tika šeit uzdots jautājums.... vai CVK izveidošanas veids kā tāds var izveidot institūciju, kas spēs veikt šādu vērtējumu... tātad jūs sakāt, ka jūsu sastāvā pēc likuma obligāti ir viens augsti kvalificēts...

Paldies, vairs nav jautājumu.

G.Kūtris.

Paldies. Ir jautājumi no tiesnešu puses.

Viens jautājums. Sakiet, lūdzu, vai pie šo apstrīdēto normu redakcijas šobrīd jūs interpretējāt šīs normas tādā veidā, ka Centrālā vēlēšanu komisijai ir dotas tiesības izvērtēt iesniegtā likumprojekta atbilstību, teiksim, augstāka juridiskā spēka normai... tātad ne tikai pēc formālās vai gramatiskās vai likuma tehnikas viedokļa, bet arī...tātad, ja iesniedz Satversmes normas grozījumu, Satversmes grozījumu, izvērtēt arī vienas Satversmes normas projekta atbilstību kādai citai augstākai vērtībai Satversmē, kas ir ierakstīta.

K.Kamradzis.

Jā. Ja atbild ar vienu vārdu, tad jā.

G.Kūtris.

Tātad jūs uzskatāt, ka CVK šādas tiesības šobrīd ir un to var iztulkot no normas.

K.Kamradzis.

Jā.

G.Kūtris.

Tiesnesei Osipovai ir jautājums.

S.Osipova.

Turpinot šo jautājumu, kā jūs metodoloģiski to darāt? Bet ja jau vērtēšana notiek, tad pasakiet, kā jūs to vērtēšanu veicat.

K.Kamradzis.

Ja jautājums nav komplicēts, tad pietiek ar tiem resursiem, kas mums ir uz vietas. Tad mēs vērtējam uz vietas... Faktiski līdz šim vienmēr esam griezušies pie Latvijas Republikā esošiem kompetentiem juristiem, kuri var privātā kārtā, ja viņi amatu apvienošanas kārtībā nevar sniegt šādu atbildi, un konsultējušies. Tā tas ir bijis līdz šim. Un tad beigās tiek sastādīta atbilde un tad arī tiek rakstīts vērtējums.

Un, kā jau es teicu, ikvienam Centrālās vēlēšanu komisijas loceklim ir iespēja. Vai viņš to izmanto, vai nē... papildināt savas zināšanas, lai varētu pie lemtā lemt par to, vai virzīt tālāk procesu vai nevirzīt.

S.Osipova.

Plašāka sabiedrība zina tās jūsu konsultācijas tikai saistībā ar pilsonības un nepilsoņu jautājumu. Kā jūs izvēlējāties ekspertus, pie kā vērsties pēdējā likumdošanas iniciatīvas gadījumā?

K.Kamradzis.

Ja jūs runājat par pēdējo tieši šo procesu...

S.Osipova.

Par pēdējo... Iepriekš es saprotu, ka jums nebija šaubas, ka tur viss ir kārtībā un plašāka sabiedrība neuzzināja, ka jūs pie ekspertiem konsultējaties. Bet pēdējā gadījumā plašāka sabiedrība zina, kādi eksperti ir uzrunāti. Kā jūs izvēlējāties ekspertus?

K.Kamradzis.

Mēs faktiski uzrunājam visas kompetentās valsts iestādes, kuras var sniegt juridisku atzinumu... kuras sagatavo juristus, šajā gadījumā tās bija arī augstskolas, kurās arī strādā šie juristi. Un mēs griezāties arī pie Satversmes tiesas. Un no Satversmes tiesas saņēmām atbildi, ka... nu viņa neatbildēs.

S.Osipova.

Vai CVK locekļiem ir pietiekami resursi, lai pēc satura vērtētu? Vai jums ir pietiekami materiālie resursi, jo es saprotu, ka šobrīd visi viennozīmīgi saka, ka tas ir jūsu pienākums.

K.Kamradzis.

Jā, es domāju, ka būtu vajadzīgs... palielināt arī to finansu resursu kapacitāti, lai būtu vismaz vēl viens jurists, kas būtu tieši konstitucionālajās tiesībās. Tas būtu nepieciešams. Un, ja, pamatojoties uz to pašu jau pieminēto likumu par Centrālo vēlēšanu komisiju, visas šīs valsts organizācijas godprātīgi atbildētu, tad mums ar šo resursu arī varētu pietikt.

G.Kūtris.

Saeimas pārstāvim vēl bija jautājums.

G.Kusiņš.

Jā, man ir divi jautājumi, kas radās pēc atbildes uz tiesneses jautājumu.

Sakiet, lūdzu, vai jūsu atbildi par metodoloģiju var uzskatīt arī par skaidrojumu, kādā Augstākās tiesas tiesnesis pieņēma lēmumu, ka ir pilnīgi izstrādāts. Vai jūsu izklāsts par metodoloģiju ir tas izklāsts, ko domās veica Dzalbes kungs?

K.Kamradzis.

Tas ir jāprasa Dzalbes kungam.

G.Kusiņš.

Paldies. Tātad jūsu atbilde attiecas uz jums, bet neattiecas uz Dzalbes kungu, tā es pareizi sapratu.

K.Kamradzis.

Es esmu runājis ar Dzalbes kungu un arī faktiski mans spriedums un mans vērtējums, mans balsojums bija ne tikai konsultējoties ar Dzalbes kungu, bet es vienkārši salīdzināju vērtējumu... es respektēju viņa...

G.Kusiņš.

Dzalbes kungam bija sava...

K.Kamradzis.

Jā.

G.Kusiņš.

Jā. Paldies. Un visbeidzot pēdējais jautājums. Sakiet, lūdzu, kā pienākumos Centrālajā vēlēšanu komisijā būtu noteikt šīs jurista štata vietas amata aprakstā esošās prasības?

K.Kamradzis.

Nu šobrīd es domāju, ka tam vajadzētu būt Centrālās vēlēšanu komisijas priekšsēdētājam, bet viņš... tā prakse parasti ir tāda, ka viņš parasti konsultējas gan ar esošo juristu, gan arī ar pārējiem Centrālās vēlēšanu komisijas locekļiem.

G.Kusiņš.

Jā. Paldies

G.Kūtris.

Paldies. Ja es saprotu no jūsu šodien sniegtajām atbildēm, arī, tad Centrālajai vēlēšanu komisijai kā tādu... rakstītu kritēriju nav šobrīd... Jūs no gadījuma uz gadījumu vadītos no tā, kādu informāciju jūs iegūstat no kompetentām iestādēm vai juristiem. Un tad uz tā bāzes veidotu savu viedokli... Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu, ne vairs viedokli. Vai jums ir kaut kur rakstīti kādi kritēriji, ko jūs pēc kārtas vērtējat...

K.Kamradzis.

Kritēriji... vēlētām amatpersonām droši vien tādā ziņā...

G.Kūtris.

Nē, nē, es nerunāju par amatpersonām. Es runāju par jūsu lēmumu pieņemšanu. Par projektu. Virzīt vai nevirzīt. Atbilst prasībām, ka ir pilnībā izstrādāts vai neatbilst. Tātad pēc kā jūs... pēc kādiem punktiem jūs vērtējat?

K.Kamradzis.

Uzrakstītu šādu kritēriju nav.

G.Kūtris.

Nav. Bet jūs praksē esat kaut ko diskutējuši... kādus kritērijus... ko skatīt vai neskatīt.

K.Kamradzis.

Jā, protams. Mēs vairāk par šo pēdējo procesu... tad faktiski... Jāsaka tā, ka notiek arī neformālas Centrālās vēlēšanu komisijas nevis sēdes, bet sanāksmes, kad tiek izskatīts, kādā veidā ko pieaicināt... ar ko vēl iepazīstināt, no kā dabūt viedokli. Tas visu laiku notiek. Un tā ir tā labā prakse, kas veidojas ar laiku. Bet aprakstīt... nu es nezinu. Tas šobrīd nav aprakstīts.

G.Kūtris.

Jo arī Satversmes tiesa savos spriedumos norāda metodoloģiju, pēc kādas apmēram analizē apstrīdētās normas atbilstību augstākam juridiskam aktam un cilvēks, kas griežas Satversmes tiesā, zina spēles noteikumus. Šobrīd cilvēki, kas gatavo likumprojektu, viņi ir saistīti vienīgi ar vispārējo likumu izstrādāšanas nosacījumiem, bet ne ar jūsu vērtēšanas kritērijiem.

K.Kamradzis.

Piekrītu.

G.Kūtris.

Viņiem jāpaļaujas uz jūsu ... tā teikt...

K.Kamradzis.

Jā.

G.Kūtris.

Paldies.

Tiesnesis Balodis.

K.Balodis.

Man būtu tāds jautājums, vai varētu uzskatīt, ka šis jūsu pēdējais lēmums apstādināt nepilsoņu referendumu iezīmē tādu kā pavērsienu Centrālās vēlēšanu komisijas praksē un arī turpmāk jūs šaubu gadījumā jautāsiert ekspertiem viņu viedokļus un sniegsiet tādu izvērstu motivētu lēmumu par jūsu lēmumiem?

K.Kamradzis.

Jā.

G.Kūtris.

Vai tiesnešiem ir vēl kādi jautājumi? Lietas dalībniekiem? Nav.

Paldies Kamradža kungam.

K.Kamradzis.

Paldies.

G.Kūtris.

Tālāk aicinām zvērinātu advokāti Inesi Nikuļcevu, kas šo jautājumu ir pētījusi arī no citu valstu regulējumu viedokļa un teikusi arī tiesai savu viedokli. Tātad kāds ir jūsu kā zinātnieces viedoklis šajā jautājumā attiecībā uz apstrīdētajām normām. Lūdzu, jums vārds.

I.Nikuļceva.

Paldies.

Es patiešām esmu viedokli iesniegusi arī rakstveidā un es nevēlētos visu to pārstāstīt. Bet varbūt pēc iespējas īsāk pieskarties tikai pāris lietām un atbildēt uz jautājumiem, ja tādi būs.

Un tām lietām, kurām es vēlētos pieskarties, tās varbūt būtu divas, par kurām šodien arī visvairāk iet runa.

Pirmais. Tas ir par to, kas ir saprotams ar „pilnīgi izstrādātu” likuma projektu vai Satversmes grozījumu projektu Satversmes 78. panta izpratnē. Un otrs. Kurai

institūcijai kādā kārtībā vajadzētu izvērtēt vēlētāju likumdošanas iniciatīvu un arī par iespējām apstrīdēt un pārsūdzēt šādas institūcijas lēmumu.

Pieskaroties pie pirmā jautājuma, kas ir saprotams ar „pilnībā izstrādātu” projektu, vispirms es varbūt gribētu izteikt viedokli par pieteikuma iesniedzēju pārstāvja teikto, ka tas, ka likumā nav noteikti kritēriji, ko nozīmē „pilnībā izstrādāts” projekts, ka tas veido neatbilstību Satversmes normām. Šeit es gribētu norādīt, ka tomēr ir nošķirams tas, kas ir lietderīgi un nelietderīgi un kas veido neatbilstību Satversmei. Un es noteikti tam varētu piekrist. Es to esmu pētījumos norādījusi, ka vajadzētu lietderības apsvērumu dēļ tiesām likumā norādīt sīkāk, kas ir saprotams ar šo jēdzienu „pilnībā izstrādāts”. Protams, neizejot ārpus šī te jēdziena, jo to, kas ir noteikts Satversmē ar likumu nevar kaut kā papildināt. Bet detalizēt, kas ir saprotams ar pilnībā izstrādātu likumprojektu vai Satversmes noteikumu projektu. Un tas arī noteikti atvieglotu dzīvi, kā mēs redzējām, piemēram, Centrālajai vēlēšanu komisijai vai arī projekta iesniedzējiem.

Tomēr tas, ka tas būtu lietderīgi, nenozīmē, ka šādu regulējumu trūkums neatbilst Satversmei. Šis te koncepts „pilnīgi izstrādāts” projekts ir atklātais juridiskais jēdziens un atklāti juridiskie jēdzieni tiek lietoti. Un to lietošana nekādā veidā nav pretrunā tiesību paredzamības principam un neveido pretrunu ar Satversmi.

Un atklāti juridiskie jēdzieni un šajā gadījumā šis konkrētais jēdziens tiek aizpildīti prakses ceļā, konkrētai institūcijai pieņemot lēmumus un iztulkojot, argumentējot to, kas ir saprotams ar „pilnīgi izstrādātu” projektu šajā gadījumā. Nu un pēc tam, ja jautājums nonāk tiesā, protams, veidojas arī judikatūra. Un mūsu problēma ir tajā, ka patiešām nu nav šī te prakse, vismaz publiski viņa pieejama nav, nav redzami kritēriji un nav arī judikatūras šajā jomā. Nu, tikmēr, kamēr šī judikatūra un prakse nav, Tad manā ieskatā būtu jāvadās no doktrīnas, no tā, kas ir tiesību zinātnē norādīts, kas ir saprotams ar „pilnīgi izstrādātu” projektu. Un manā skatījumā pēc būtības tas „pilnīgi izstrādāts” projekts ietver divas tādas sastāvdaļas. Proti, projekta izstrādātību no satura viedokļa un no formas viedokļa.

Es sāksu ar formu, jo tas ir vieglāk, lai gan saturs, protams, ir svarīgāks. Un no formas viedokļa, man šķiet, visi iepriekš runājušie piekrita, ka tā ir atbilstība tām prasībām, kas ir vispār likuma projektam, respektīvi, tam projektam ir jābūt likumprojekta veidā un jāatbilst juridiskās tehnikas prasībām, vismaz galvenajām prasībām, kādas tiek izvirzītas likumprojektam.

Un tad ir atbilstība pēc satura. Un pēc satura es uzskatu, ka ja tas arī ir grozījums Satversmē, tad ir jāvērtē, vai šis grozījums Satversmē atbilst citām Satversmes normām, kuras netiek grozītas.

Ja tas ir likumprojekts, nu, tad tas ir vienkāršāk. Tad ir jāvērtē atbilstība augstāka juridiska spēka tiesību normām, tas ir, Satversmei, un arī tiem likumiem, kas grozīti netiek.

Un vērtējot grozījumu Satversmē, atbilstību Satversmes normām, kuras netiek grozītas, jo īpaši būtu jāvērtē atbilstība Satversmes 1. pantam, no kura, kā ir Satversmes tiesa ļoti, ļoti daudzos spriedumos minējusi, izriet vispārīgie tiesību principi. Un šajā konkrētajā gadījumā, par ko gan nav lietas ierosināta, bet par ko tomēr iet runa, bija jāvērtē, vai grozījumi Latvijas Republikas Satversmes 4. pantā atbilst vispārīgiem konstitucionālā ranga principiem. Nu, konkrētajā gadījumā tas būtu nacionālās valsts princips.

Tas, ka šāds izvērtējums ir jāveic, arī izriet tajā skaitā no Satversmes tiesas judikatūras, kura ir daudzkārt norādījusi, ka vispārīgie tiesību principi saista jebkuru valsts institūciju un arī likumdevēju. Nu, ja likumdevējam, Saeimai, ir saistoši vispārīgie tiesību principi, un, piemēram, Saeima nevar iesniegt un pieņemt likumu, kas būtu pretrunā, piemēram, nacionālās valsts principam, tad uz vēlētajiem ir attiecināms tieši tas pats un nav nekāda pamata uzskatīt, ka vēlētajiem varētu virzīt likumprojektu, kurš šiem konstitucionālā rakstura principiem neatbilst.

Tālāk es arī... nu, varbūt ne gluži gribētu piekrist tam apgalvojumam, ka izvērtējums attiecībā tieši uz vēlētajiem iesniegtu projektu nav jāveic ļoti padziļināti, bet vairāk ir jāvērtē nu tāda acīmredzama neatbilstība Satversmes normām un vispārīgiem principiem. Tam es nevarētu piekrist, jo šeit ir jāņem vērā Satversmes 78. panta konstrukcija, kas būtiski atšķiras no tā, kas pastāv citās valstīs, proti, ja vēlētajiem vienas desmitās daļas iesniegtais projekts Saeimā netiek akceptēts, tad seko tautas nobalsošana. Saeimai nav tiesību grozīt pēc būtības vēlētajiem iesniegto projektu. Nu, es atgādināšu, ka gandrīz visās citās valstīs, ja vēlētajiem iesniedz likumprojektu, arī konstitūcijas projektu parlamentā, parlamentam nav pienākuma akceptēt šo projektu vai arī rīkot referendumu. Tā ir parlamenta izvēle, parlaments var pēc saviem ieskatiem grozīt šo projektu un var arī nepieņemt, ja tam ir pamatoti iemesli. Un līdz ar to Latvijā, ņemot tieši to sekojošo tautas nobalsošanu, ir ļoti būtiski, lai tiešām tas projekts būtu pilnībā izstrādāts, respektīvi, tās prasības vēlētajiem iesniegtajam projektam ir pietiekami augstas un tas vērtējums, kas būtu jāveic attiecībā uz šo projektu, nav uzskatāms par virspusēju vai tikai par acīmredzamas neatbilstības izvērtējumu.

Tā. Un otrs, kam es arī vēlētos pieskarties, par ko šodien vairāk ir gājusi runa, tas ir, par mehānismu, kādā tiek izvērtēts vēlētajiem iesniegtais projekts un kura institūcija to veic.

Pirmkārt, es noteikti varu piekrist Saeimas norādītajam, ka, ja mēs vērtējam nevis vienu likuma normu, bet mēs vērtējam sistēmiski – gan likuma „Par tautas nobalsošanu” normas, gan arī likuma „Par Centrālo vēlēšanu komisiju” normas, tad mēs, protams, varam konstatēt Centrālās vēlēšanu komisijas pilnvaras un kompetenci un arī pienākumu izvērtēt, pirmkārt, jau vismaz 10 000 vēlētajiem iesniegto

likumprojektu un lemt, vai tālāk parakstu vākšana, ko organizē Centrālā vēlēšanu komisija, ir organizējama vai nav.

Rakstveidā es norādīju, ka es uzskatu, ka tomēr praksē šis mehānisms nav uzskatāms par efektīvu un funkcionējošu, jo Centrālā vēlēšanu komisija praksē šādu izvērtējumu neveic. Bet nu, pirmkārt, mēs visi zinām, ka pēdējā gadījumā tas tika veikts, otrkārt, es arī noklausījos Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvja uzstāšanos pirms manis un tad laikam es tā nevaru vairs apgalvot, ka tas netiek veikts. Bet tomēr par efektivitāti ir ārkārtīgi lielas šaubas, jo nepastāv ne skaidri noteikta procedūra, kādā tas notiek. Turklāt, es gribētu norādīt, ka lēmumam ir ne tikai iekšējais pamatojums, bet arī ārējais. Un ja mēs nerunājam par šo pēdējo reizi, par nepilsoņu jautājumu, tad visās iepriekšējās reizēs Centrālā vēlēšanu komisija nav sniegusi ārējo pamatojumu, proti, nevienā lēmumā jau nav norādīts, ka būtu izvērtēts pēc satura vēlēšanu iesniegtais likumprojekts. Bet ir norādīts tikai uz to – vai ir vai nav savākti pirmie desmit tūkstoši notariāli apliecinātu parakstu.

Līdz ar to es tomēr gribētu apgalvot, ka par efektīvu mehānismu būtu diezgan grūti runāt, vismaz ja mēs vērtējam spēkā esošo likumu nevis Saeimas 8. novembrī pieņemtos grozījumu likumā, kur, protams, procedūra un Centrālās vēlēšanu komisijas kompetence ir noregulēta. Ir atrunāta.

Tālāk es varbūt ļoti, ļoti īsi pieminēšu arī Valsts prezidenta un Saeimas kompetenci. Es tiešām uzskatu, ka Valsts prezidenta loma ir tikai subsidiāra, proti, tad, ja tiešām ir tā, ka Centrālā vēlēšanu komisija, varētu teikt, ir palaidusi garām vai ir kļūdījusies, tikai tajā gadījumā Valsts prezidentam būtu pienākums vērtēt projektu. Principā tajā gadījumā, kad nav nekādas norādes uz to, ka likumprojekts vai Satversmes grozījumu projekts neatbilst, piemēram, Satversmei vai vispārīgajiem tiesību principiem, vai varbūt pat arī nav izstrādāts no formas viedokļa, ja šādu norāžu vai šaubu nav, tad Valsts prezidentam tas, protams, nebūtu jāvērtē.

Tikai konkrētajā gadījumā, ja mēs runājam par divvalodības referendumu, Valsts prezidents to izvērtējumu bija veicis. Un Centrālā vēlēšanu komisija arī nebija uzskatījusi, ka ir problēmas ar šo projektu. Un ja jau šis izvērtējums ir veikts, un turklāt ir atzinums, ka projekts pēc būtības Satversmei neatbilst, tad šajā gadījumā es uzskatu, ka Valsts prezidentam nebija jāiesniedz Saeimā šis projekts.

Un otra lieta, kas, manuprāt, ir svarīga saistībā ar mehānismu, kādā tiek izvērtēta vēlēšanu likumdošanas iniciatīva, ir iespēja pārsūdzēt tiesā tos lēmumus, kas tiek pieņemti. Nu, konkrēti. Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumi, arī Valsts prezidenta lēmumi. Un šeit es gribētu norādīt, ka šajā daļā it īpaši nav konstatējams efektīvi funkcionējošs mehānisms, jo būtībā tās personas tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt šādu Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu izriet tieši no Satversmes 92. panta. Man ir diezgan grūti apgalvot, ka šajā gadījumā būtu piemērojams Administratīvā procesa likums, ko arī Tiesībsarga pārstāve minēja, ka praksē

administratīvā tiesa ir norādījusi, ka šie lēmumi tiek pieņemti likumdošanas procesa ietvaros, un administratīvās tiesas kompetencē ir skatīt lēmumus, kas ir pieņemti izpildvaras jomā un līdz ar to būtu apšaubāmi, vai tie ir administratīvie akti. Arī Satversmes tiesas iesaiste, nu, principā varētu teikt, ka nav paredzēta. Lai gan šajos gadījumos tieši lemtā ir par konstitucionalitāti, proti, par to, vai projekts atbilst Satversmei, vai nē, kas tieši būtu Satversmes tiesas kompetencē.

Un līdz ar to attiecībā uz pārsūdzēšanu tiesā es uzskatu, ka spēkā esošajā likumā mēs nevaram runāt par efektīvu funkcionējošu mehānismu. Tiesa gan, nu atkal šajā tikko pieņemtajā likumā, ko Saeima ir pieņēmusi, tur ir paredzēta iespēja tiešā tekstā pārsūdzēt Centrālās vēlēšanu komisijas lēmumu Augstākās tiesas senātā, kas tad būtu uzskatāms par efektīvu mehānismu.

Paldies.

G.Kūtris.

Paldies.

Lietas dalībniekiem vai būtu jautājumi? Vārds iesniedzēju pārstāvim.

J.Kārkliņš.

Paldies.

Jūs minējāt, ka šī te regulējuma neesamība... respektīvi, otrādi, ka regulējumu vajadzētu no lietderības apsvērumiem, lai precīzi noregulētu procedūru. Vai jūs joprojām tad uzskatāt, ka šis te regulējums 11. panta pirmās daļas... 25. panta pirmās daļas pirmais punkts neatbilst Satversmes 78. pantam, kā jūs norādījāt...

I.Nikuļceva.

Kā jau es.. Principā, jā. Es varētu teikt, ka jā.

J.Kārkliņš.

Neatbilst. Un jūs minējāt arī, ka pastāv iespēja vērtēt Satversmes atbilstību citiem pantiem, vispārējiem tiesību principiem. Kāds ir avots šiem vispārējiem tiesību principiem? Uz kā viņi balstās?

I.Nikuļceva.

Vispārīgie tiesību principi... ja mēs paskatāmies Satversmes tiesas judikatūrā, ir atzīts, ka izriet no Satversmes 1. panta. Tomēr manā ieskatā tā ir vairāk juridiska konstrukcija, kas ir Latvijā akceptēta, jo vispārīgie tiesību principi vispār izriet no visas tiesību sistēmas un jo īpaši no Satversmes, bet arī no tiesību sistēmas kopumā.

J.Kārkliņš.

Un, jūsuprāt, kā ekspertam jautājums: vai CVK šo valodas referendumu... šo likumprojektu no satura viedokļa bija vērtējusi vai viņu varēja tā kā laist, vai nevarēja,

jūsaprāt? Vai bija izstrādāts pilnīgi atbilstoši šā likuma saprašanai, kas ir „pilnībā izstrādāts”?

I.Nikuļceva.

Nu, uz to jautājumu, vai viņi vērtēja vai nē, jau sniedza atbildi Centrālās vēlēšanu komisijas pārstāvis.

Es arī sniedzu viedokli par to, ka publiskajā telpā šis vērtējums neparādījās. Ārējais pamatojums, ar kuru, piemēram, es vai jebkurš cits būtu varējis iepazīties, neparādījās. Tas, kas, manuprāt, bija šajā gadījumā jādara, bija jākonstatē, vai pastāv tāds tiesību princips, konstitucionāla ranga kā nacionālas valsts princips. Nu, es pieņemu, ka par to īsti nav diskusijas, jo visi tiesību zinātnieki ir vienprātīgi, ka tā tas pastāv.

Tālāk bija jāvērtē, vai grozījumi Satversmes 4. pantā, kas paredz vēl vienu valsts valodu, ir pretrunā vai nav pretrunā nacionālas valsts principam. Es pati šādu izvērtējumu neesmu veikusi, tāpēc es precīzi negribu atbildēt. Bet es gribu norādīt tikai divas pretējas lietas. Viena ir tas, ka ir valstis, kurās ir vairākas valsts valodas, bet kuras tomēr ir nacionālas valstis. Piemēram, Somijā ir divas valsts valodas, bet neviens nesaka, ka Somija nebūtu nacionāla valsts. Bet, otrkārt, tomēr tie viedokļi, kas parādījās publiskajā telpā, gan tiesību zinātnieku viedokļi, gan arī vienkāršu cilvēku viedokļi, ļoti skaidri norādīja uz to, ka šāda pretruna ir konstatējama.

J.Kārklinš.

Paldies.

G.Kūtris.

Saeimas pārstāvim būtu jautājums?

G.Kusiņš.

Man būtu trīs jautājumi.

Jūs esat sniegusi tādu ļoti izvērstu un izglītojošu viedokli. Tikai lai precizētu to, ko jūs teicāt. Vai es pareizi sapratu, ka jūs pieļaujat iespēju, ka var tikt izvērtēta Satversmes 78. panta atbilstība Satversmes 1. pantam? Jo šobrīd apstrīdētās normas patiesībā atkārtoti Satversmes 78. panta tekstu, un mūsu pozīcija ir tāda, ka šīm normām ir konstitucionāls rangs. Respektīvi, vai jūs pieļaujat iespēju, ka 78. pants... varētu tikt apšaubīta viņa atbilstība 1. pantam?

I.Nikuļceva.

Man laikam būs kaut kādā mērā jārunā pieteikuma iesniedzēju vārdā, bet es neredzu, ka ir apstrīdēts 78. pants. Bet es redzu to, ka ir apstrīdēts tas, kas likumā nav ierakstīts, kas likumā nav norādīts. Respektīvi, ir apstrīdēta likuma roba neatbilstība

konstitūcijai. Jo netiek apstrīdēts pats 78. pants, bet gan tas, kas nav paredzēts likumā „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu”.

Savukārt atbildot tieši uz jūsu jautājumu, jā, es to arī rakstveida viedoklī esmu tieši norādījusi, ka uzskatu, ka Satversmes pantiem visiem nav vienāds juridiskais spēks. Proti, 1., 2., 3., 4. un 6. un 77. pants ir uz cita hierarhijas pakāpiena, kā pārējie Satversmes panti. Un tas ir izskaidrojams ar to, ka šos pantus var grozīt tikai tautas nobalsošanā, tauta ir primāri demokrātiski leģitīma. Saeima iegūst savu demokrātisko leģitimāciju no tautas un līdz ar to šiem pantiem ir atzīstams augstāks juridisks spēks kā pārējiem Satversmes pantiem.

G.Kusiņš.

Es vēlreiz uzdošu šo pašu jautājumu. Es pieņemu, ka es varbūt neprecīzi izteicos.

Pieteikuma iesniedzēji apstrīdētajās normās patiešām šos divus vārdus nav atraduši, bet šie vārdi ir citur likumā. Sakiet, lūdzu, vai tā ir prasība, ka obligāti šiem vārdiem „pilnīgi izstrādāts” ir jābūt apstrīdētajās normās?

I.Nikuļceva.

Vai jūs varētu precizēt vēlreiz jautājumu?

G.Kusiņš.

Pieteikuma iesniedzēji apgalvo, ka šie divi vārdi nav nodublēti. Bet šos divus vārdus var gan izsecināt no kopīgās Satversmes sistēmas, gan atrast citur..... Sakiet, kas, jūsuprāt, ir tas, kas neatbilst tas... ka šie divi vārdi „pilnīgi izstrādāts” nav ierakstīti šajās divās apstrīdētajās nobalsošanas likuma normās? Kā tieši izpaužas robs? Robs ir tas, ka šie divi vārdi nav šajās divās apstrīdētajās normās?

I.Nikuļceva.

Nē, es tādu izteikumu neesmu izteikusi. Sākot runāt es teicu, ka, manuprāt, tas, ka šie te divi vārdi „pilnībā izstrādāts” nav ietverti vai detalizēti likumā, ir lietderības jautājums. Un tie neveido pretrunu nevienai Satversmes normai. Pretrunas šeit nav. Bet tā kā es saprotu pieteikuma iesniedzēju viedokli, tad tas, ko viņi apstrīd, ir likuma robs. Proti, tas, kas likumā „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” nav ietverts

G.Kusiņš.

Paldies. Tad es sapratu, ka jūs uzskatāt, ka nav pretrunas šajā gadījumā.

I.Nikuļceva.

Attiecībā uz „pilnīgi izstrādātu” nē. Es esmu norādījusi uz to, ka, manuprāt, neatbilst Satversmes 1. pantam tas, ka likumā nav ietverta pietiekami efektīva

funkcionējoša sistēma, kādā veidā tiek izvērtēts vēlētāju iesniegtais likumprojekts un kādā veidā tas būtu pārsūdzams tiesā.

G.Kusiņš.

Es tad uzdošu to pašu jautājumu, ko es uzdevu Tiesībsarga pārstāvim. Sakiet, lūdzu, vai ir jābūt vienam efektīvam līdzeklim, vai vairāku līdzekļu kopums var veidot kopumā šo efektīvo aizsardzības sistēmu?

I.Nikuļceva.

Nē, protams, tie var būt vairāki līdzekļi.

G.Kusiņš.

Paldies.

Pie jūsu minētās atbildes tikai precizējums. Jūs pieminējāt... ka neizbēgami nākas novirzīties no abstraktās kontroles uz konkrēto. Jūs teicāt, ka pie šī beidzamā valodu referenduma CVK bija jāņem vērā arī nacionālās valsts princips. Sakiet, lūdzu, vai CVK bija jāabstrahējās no pārējiem principiem?

I.Nikuļceva.

Nē. Noteikti nē. Tas ir tas princips, kas acīmredzami bija visvairāk vērtējams šajā lietā. Bet principā nebija jāabstrahējas no citiem principiem. Nē.

G.Kusiņš.

Tātad jūsu doma ir, ja es pareizi saprotu, ka bija jāvērtē arī pārējo tiesību principu ietekme šajā lietā... valodu referendumā... gan demokrātiskas, tiesiskas valsts...

I.Nikuļceva.

Iesniegtā projekta atbilstība konstitucionāla ranga vispārējiem tiesību principiem.

G.Kusiņš.

Tātad visiem, jā. Paldies.

Un tad vēl attiecībā uz šo pārsūdzēšanas kārtību. Sakiet, lūdzu, jūs arī izteicāt šaubas, vai tas ir efektīvs No kura brīža, jūsuprāt, sākas likumdošanas process? Saeimas viedoklis ir tāds, ka likumdošanas process sākas no likumprojekta iesniegšanas Saeimā. Desmit tūkstoši vēlētāji nav, mūsuprāt, likumdošanas procesa sākums.

I.Nikuļceva.

Manā skatījumā vēlētāju likumdošanas iniciatīva, kā arī liecina pats nosaukums, ir saistīta ar likumdošanas procesu, proti, vēlētāji realizē tieši savas likumdošanas tiesības. Tas viss ir likumdošanas process un administratīvajai tiesai šeit varētu būt kompetence divos gadījumos. Pirmkārt, ja tas tieši būtu pateikts likumā, kā ir pēdējos grozījumos, ko Saeima ir pieņēmusi, kuri vēl nav spēkā stājušies. Un otrais, nu.. izsecināms no Satversmes 92. panta, ka būtībā visiem lēmumiem, kas būtiski skar personas tiesības, būtu jābūt pārsūdzamiem tiesā. Citādi nē....

G.Kusiņš.

Bet no Satversmes 92. panta izriet tiesības. Bet sakiet, lūdzu, tas pats, par ko mēs šodien visu dienu runājam, tomēr sākās ar vārdiem „ne mazāk kā dienai desmitai daļai vēlētāju ir tiesības iesniegt pilnīgi izstrādātu likumprojektu”. Sakiet, lūdzu, vai likumdošanas process būtu sācies, ja būtu savākti 6400 paraksti un viņi vēl nebūtu nekur iesniegti.

I.Nikuļceva.,

Nu, es neuzskatu, ka mēs kaut kā varētu mākslīgi sadalīt šo visu procesu daļās un teikt, ka pirmie desmit tūkstoši, piemēram, nav likumdošanas process, jeb parakstu vākšana nav likumdošanas process.

Manā skatījumā tas viss ietilpst likumdošanas procesā.

G.Kusiņš.

Bet tad sakiet, lūdzu... tas, ko tagad Saeima ir paredzējusi, ka par to likumprojekta neregistrēšanu var vērsties administratīvajā tiesā, tad tas arī būtu likumdošanas procesa iekļaušanās administratīvajai tiesai?.....

I.Nikuļceva.

Šajā gadījumā likumā ir tieši paredzēts, ka tas ir pārsūdzams administratīvajā tiesā. (Runā abi reizē.)... Bet mēs zinām, ka tiesu praksē ir lēmumi, kurus norādīja Tiesībsarga pārstāve, kur netiek tomēr pieņemti šādi pieteikumi. Tieši norādot uz to, ka tas ir likumdošanas process.

G.Kusiņš.

Sakiet, lūdzu, vai šie pieteikumi ir atkarīgi no tā, kurā brīdī ir iesniegts šis te pieteikums un galu galā, kā viņš ir noformulēts un kas tiek prasīts?

I.Nikuļceva.

Es saprotu, ka jums ir cits viedoklis. Bet es atbildēju.

G.Kusiņš.

Paldies

Un visbeidzot. Sakiet, lūdzu, vai esošā prakse izslēdz Satversmes tiesas kontroli par šo procesu?

I.Nikuļceva.

Esošā prakse neizslēdz Satversmes tiesas kontroli, tomēr ja mēs vadāmies pēc Satversmes tiesas likuma, tad Satversmes tiesas kompetence... nu, teiksim, būtu ļoti šaurā gadījumu skaitā. Proti, piemēram, pieteikumu par Valsts prezidenta lēmumu iesniegt Saeimā vēlētāju iesniegto likumprojektu varētu iesniegt tikai Satversmes tiesas likumā minētās valsts institūcijas. Piemēram, Valsts prezidents vai Ministru kabinets, vai Saeimas deputāti. Un šādu pieteikumu nevarētu iesniegt, piemēram, personas, kuri ir, piemēram, parakstījuši vēlētāju projektu un piemēram, Valsts prezidents nav iesniedzis Saeimā šo projektu. Protams, tas varbūt būtu vērtējams, bet tas ir vairāk uz fantastikas robežas. Ja šāda situācija, protams, rastos, tad vai tomēr no Satversmes 92. panta vai kāda cita panta neizrietētu personām šādas tiesības. Ja mēs tik paplašināti neinterpretējam un tik tālu neskatāmies, tad Satversmes tiesā šādu pieteikumu varētu iesniegt tikai noteiktās valsts institūcijas.

G.Kusiņš.

Bet vai es pareizi saprotu, ka var arī attiecībā uz Prezidenta lēmumu un tad vēl, kā es saprotu, nav šaubu par to, ka gala beigās, ja tā varētu latviski teikt,.. ja tautas nobalsošanā šāds likums būtu pieņemts, tad teorētiski arī šāda tautas nobalsošanā pieņemta likuma atbilstību Satversmei Satversmes tiesa varētu skatīt.

I.Nikuļceva.

Pēc tam, kad viņš jau būtu pieņemts kā likums, tad jā, protams, tad vispārējā kārtībā tad arī personas..... Tad jā.

G.Kusiņš.

Bet sakiet,var griezties... ja.

Paldies, vairāk nav jautājumu.

G.Kūtris.

Vai tiesnešiem jautājumi būtu? Tiesnese Krūma.

K.Krūma.

Man ir jautājums. Jūs visu laiku tā kā minējāt par to indivīdu iespēju līdzdarboties un apstrīdēt Prezidenta lēmumu. Sakiet, ka zem 92. panta šādu tiesību nav. Šādas tiesības mēs nevarētu atvasināt no 101.panta? Par ko vienreiz Satversmes

tiesa jau ir skatījusi lietu un atzinusi indivīdu tiesības vērsties Satversmes tiesā, jo indivīdi uzskatīja, ka bija jārīko referendums. Tieši referendumā sakarā.

I.Nikuļceva.

Es baidos, ka es līdz galam nesapratu šo jautājumu. Protams, ka pēc tam, ja mēs pieņemam, ka attiecīgais likums, kuru sākotnēji būtu iesnieguši vēlētajī, viņš pēc tam tiktu pieņemts...

K.Krūma.

Ja tiktu apturēts... viņu vispār nenodotu referendumam. Teiksim, Valsts prezidents pieņemtu lēmumu tālāk šo iniciatīvu nevirzīt. Indivīdi uzskatītu, ka caur to tiek liegtas iespējas viņiem efektīvi piedalīties valsts darbībā. Un viņi, teiksim, kopsakarā ar citiem Satversmes pantiem vērsās Satversmes tiesā un uzskata, ka tādā caur šo Valsts prezidenta lēmumu vai attiecīgi caur Saeimas balsojumu viņiem ir liegtas iespējas piedalīties valsts darbībā. Vai tā nebūs pietiekami efektīva indivīda...

I.Nikuļceva.

Iespējams, ka viņi varētu pamatoties arī uz Satversmes 101.pantu, bet Satversmes tiesas likumā viņiem šādas tiesības nav paredzētas tiešā tekstā. Jo Valsts prezidenta lēmumu var Satversmes tiesā apstrīdēt tikai noteiktas valsts institūcijas. Es nevaru tagad tik detalizēti komentēt, vai tas izrietētu no 92. vai no 101. panta, bet es mēģināju pateikt to, ka tieši tādas tiesības Satversmes tiesas likumā nav paredzētas.

G.Kūtris.

Paldies. Tiesnesis Balodis.

K.Balodis.

Es gribētu uzdot jums jautājumu, precizējot jūsu kopējo nostāju par apstrīdēto normu Satversmību. Vai es pareizi sapratu, ka tieši apstrīdētās normas pašas par sevi jūs uzskatāt par Satversmei atbilstošām, bet vienlaikus jūs uzskatāt, ka pašreizējā likuma „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” redakcijā ir tiesīgi politiska nepilnība, jo nav detalizēts pietiekami varbūt šā pilnīgi izstrādātā likumprojekta jēdziens. Vai es pareizi sapratu jūs?

I.Nikuļceva.

Nē. Es uzskatu, ka likuma „Par tautas nobalsošanu un likumu ierosināšanu” normas neatbilst Satversmei tik tālu, cik tālu tajās pietiekami precīzi nav noregulēta to institūciju kompetence, kura izvērtē vēlētajū iesniegto projektu un arī pārsūdzēšanas iespējas tiesā.

G.Kūtris.

Sakiet, lūdzu, vai citās valstīs pētot šos jautājumus par referendumiem arī ir izstrādātas dažādas versijas par to, kā administratīvi... referendumu var, teiksim, nepieļaut konstatējot kaut kādas nepilnības?

I.Nikuļceva.

Nu, droši vien ka es sāksu nevis ar referendumu, bet tieši ar vēlētāju likumdošanas iniciatīvu, jo mums tomēr iet runa par šo. Būtībā citās Eiropas valstīs tā procedūra mazliet atšķirās no Latvijas un citās Eiropas valstīs procedūra ir tāda, kāda viņa tagad ir apredzēta Saeimas tikko pieņemtajā likumā. Proti, lai vēlētāji iesniegtu likumprojektu vai konstitūcijas projektu, parasti sākumā notiek reģistrācija kompetentā institūcijā, kuru mēs varētu pielīdzināt Latvijā Centrālajai vēlēšanu komisijai. Un, lai šī iniciatīva tiktu reģistrēta, ir nepieciešamas divas lietas. Pirmkārt, iniciatīvas grupa, kurai prasības nosaka likumā, cik tur, piemēram, jābūt vēlētājiem vai kāda organizācija var veidot iniciatīvas grupu. Un, otrkārt, arī zināmas prasības pašam projektam. Šīs prasības tik tiešām parasti ir tādas, kas ir saistītas ar projekta acīmredzamu neatbilstību kādām būtiskām vērtībām vai arī neatbilstību no formas viedokļa.

Es pastāstīšu vienu piemēru. Es rakstiski esmu iesniegusi piemērus par vairākām valstīm, bet tur gan laikam tieši par to nebija. Bet piemērs ir no regulas par Eiropas pilsoņu iniciatīvu. Un, piemēram, Eiropas Savienības komisija neregistrēs iniciatīvu, ja pilsoņu iniciatīva ir acīmredzami ārpus komisijas pilnvarām iesniegt Savienības tiesību aktu priekšlikumu... Pilsoņu iniciatīva ir acīmredzami aizskaroša, nenožīmīga vai maldinoša, un ierosinātā pilsoņu iniciatīva ir acīmredzamā pretrunā ar Savienības vērtībām.

Nu, arī citās valstīs tomēr šajā stadijā tas ir saistīts ar tādu nu, acīmredzamu, projekta tālākas virzības nepieļaujamību.

Bet šeit es atkal gribētu vērst uzmanību uz to, ka nevienā no tādām valstīm, kā piemēram, Spānija, Polija, Lietuva vai vēl kāda cita, tam faktam, ka parlaments neakceptē vēlētāju iesniegtu projektu, neseko referendums. Līdz ar to tas nav tik būtiski, kāds projekts tiek iesniegts parlamentā, tāpēc, ka parlaments vienmēr var noraidīt šādu projektu.

Atšķirīga situācija ir Šveicē, kurā ir paredzēts... tas gan attiecas tikai uz grozījumiem konstitūcijā, bet nevis uz jebkuriem likumiem, ka pilsoņi var iesniegt konstitūcijas grozījumu projektu vai arī jaunu konstitūciju, un ja Federālā asambleja — parlaments, neakceptē šo projektu, tad notiek tautas nobalsošana. Šveicē arī ir tā, ka sākumā tiek izveidota iniciatīvas grupa, kura tiek reģistrēta, ja nemaldos, Federālajā kancelejā un šajā reģistrācijas stadijā arī tiek vērtēts, vai ir iniciatīvas grupa izveidota atbilstoši likumam un likumā ir precīzi formulēts, kādi ir kritēriji projektam.

Nu šie kritēriji arī ir vairāk saistīti ar tādu acīmredzamu neatbilstību noteiktām prasībām, kas vispār tiesiskā valstī ir pieļaujams kādus projektus virzīt. Tālāk, tad, kad ir savākti vēlētāju paraksti un Šveicē tie ir simts tūkstoši, tad projekts tiek iesniegts Federālajā asamblejā, kas ir parlaments. Un tālāk Šveicē tieši Federālā asambleja jeb parlaments var nolemt par to, vai tautas iniciatīva atbilst satura vienotības principam, formas vienotības principam, starptautisko tiesību imperatīvām normām. Nu un ja parlaments konstatē, ka šī neatbilstība pastāv, tādā gadījumā Federālā asambleja pasludina tautas iniciatīvu pilnībā vai daļā par spēkā neesošu. Un šajā gadījumā arī tautas nobalsošana nebūtu rīkojama.

Arī Šveices federālā likuma „Par politiskajām tiesībām” 71. pantā ir izskaidrots, kas ir satura vienotība un kas ir formas vienotība.

G.Kūtris.

Liels paldies

Vai tiesnešiem būtu kādi jautājumi? Pieteikuma iesniedzējam?

J.Kārkliņš.

Vienkārši ņemot vērā otras puses uzdotos jautājumus par šiem principiem, ka jāvērtē atbilstība visiem principiem nu likumprojekta... nacionālas valsts principiem, demokrātiskas... tiesiskas valsts... Vai jāatbilst visiem likumprojekta šiem principiem, vai varbūt atbilst demokrātiski tiesiskas, vai kādiem vēl citiem kritērijiem.... respektīvi, jābūt kritērijam, ka visiem principiem atbilst un tikai tad viņš ir pilnībā izstrādāts un tālāk virzāms.

I.Nikuļceva.

Nē, nu, protams, ka ir jāatbilst visiem principiem, bet pieejai jau tomēr praksē ir jābūt racionālai. Un ja nav nekādu aizdomu par to, ka attiecīgais projekts neatbilst kādam no šiem principiem, tad būtu nepamatoti veikt padziļinātu izvērtējumu. Ja ir acīmredzami, ka tā atbilstība ir konstatējama, vai ir šaubas par neatbilstību tikai vienam principam, nu tad tas ir padziļināti vērtējams, bet jāatbilst ir, protams, visiem.

G.Kūtris.

Vai Saeimas pārstāvim arī ir jautājums? Nav.

G.Kusiņš.

Paldies.

G.Kūtris.

Paldies Nikuļcevas kundzei.

Tā... tiesa uz vietas apspriežoties nolēma, ka šodien informācija ir ļoti bagātīgi uzņemta. Atvainojos pieaicinātajām personām, ka nevarējām visus uzklaut šodien.

Tiesa uzskata... vai lietas dalībnieki varētu nākamajā otrdienā, 20. datumā, pulksten 11.00? Nav iebildumu? Pieaicinātās personas, kas nav vēl runājušas, varētu arī nākamajā otrdienā?

J.Pleps.

Ja nebūsim aizkavēti Saeimas komisijās...

G.Kūtris.

Endziņa kungs? Nebūtu iebildumu?

A.Endziņš.

20. datumā es vēl esmu Latvijā, 21. lidoju projām.

G.Kūtris.

Paldies

Tātad tiesa, saskaņojot arī ar visiem šeit, kas vēl nav runājuši vai kas gribēs runāt, nolēma, ka turpināsim tiesas sēdi... pulksten 11.00, pēcsvētku diena... lai ierodas... Tātad nākamajā nedēļā, otrdien, 20. novembrī pulksten 11.00 turpinām tiesas sēdi.

Šodien izsludinu pārtraukumu.

(Pārtraukums)